

พัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชน
ในตลาดน้ำยามเย็น

Development and Knowledge Management of
Community Cultural in the Night Floating Market

โดย

รองศาสตราจารย์ เสาวรีย์ ตะโพนทอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รายงานการวิจัย

พัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชน
ในตลาดน้ำยามเย็น

Development and Knowledge Management of Community Cultural
in the Night Floating Market

โครงการสนับสนุนทุนวิจัยจากเงินรายได้

สาขาเทคโนโลยีการจัดการ

ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ปี พ.ศ. 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยเรื่องนี้ ได้รับการสนับสนุนจากเงินรายได้สาขาเทคโนโลยีการจัดการ ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีงบประมาณ 2551

ผู้วิจัยขอขอบคุณ นายกเทศบาลตำบลอัมพวาและทีมเจ้าหน้าที่ทุกคน คณะกรรมการชุมชนตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา เจ้าหน้าที่หน่วยราชการส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ให้ความสะดวกในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ และหวังว่างานวิจัยเรื่องนี้จะประโยชน์แก่ผู้บริหารจัดการชุมชนตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจเรื่อง พัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น ตามสมควร

(เสาวรีย์ ตะโพนทอง)

กันยายน 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยในเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชนตลอดจนปรากฏการณ์ของชุมชนในตลาดน้ำยามเย็นซึ่งเป็นตลาดน้ำยามเย็นเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ตั้งอยู่ที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสนทนากลุ่ม สำหรับวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็นนี้มีพัฒนาการจากสถาบันทางสังคม ด้วยการสั่งสมและกระจายความรู้จากผู้อาวุโสในท้องถิ่น จนเกิดวิถีชีวิตของภูมิปัญญาไทย จากองค์ความรู้การทำมาหากิน องค์ความรู้ในการดำรงวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ 7 ด้านด้วยกัน แต่มีองค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรมมากที่สุด การที่วัฒนธรรมชุมชนจะยั่งยืนได้ทุกฝายนั้นควรมีการตระหนักถึงวิถีชีวิตของภูมิปัญญาไทย สมควรให้มีการเลือกสรรและพัฒนาให้มีความชำนาญ พร้อมกับใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อการพึ่งพาตนเองในทางเศรษฐกิจและสังคมให้ได้มากที่สุด

คำสำคัญ : 1.การจัดการองค์ความรู้ 2.วัฒนธรรมชุมชน 3. ตลาดน้ำยามเย็น
4.ภูมิปัญญาไทย

Abstract

Research work has a quality base. The aim of the paper is to study the development and knowledge management of the Night Floating Market (NFM). This is the only night floating market in Amphawa district of Samutsongkhram province. It is a community of strong learning and can depend upon them, collecting the information by noticing, interview not legally and group discussion. The community collects and spreads the knowledge from its elderly. This leads to Thai knowledge. Agriculture is the main livelihood. The community cultural will last long; all sides should realize the pathway of Thai living. All sides should let to choose, develop skillfully Also use it for the most benefit for self depend in economy and society.

Keywords: Night Floating Market (NFM), Knowledge Management, Community Cultural and Thai Lifestyle wisdoms

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล	44
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	44
การตรวจสอบข้อมูล	45
การวิเคราะห์ข้อมูล	46
บทที่ 4 ผลของการวิจัย	58
ตลาดน้ำยามเย็น : พัฒนาการของวัดมณธรรมชุมชน	47
การค้นพบ	48
ลักษณะการจัดการความรู้วัดมณธรรมชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	54
ผลการสังเคราะห์การจัดการความรู้ทางวัดมณธรรมชุมชน 7 ด้าน	56
บทที่ 4 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	67
สรุปผลการวิจัย	67
อภิปรายผลการวิจัย	69
ข้อเสนอแนะ	70
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	71
เอกสารอ้างอิง	72

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 วงจรความรู้	10
2.2 KM Model	11
2.3 การพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยว	21
4.1 แบบจำลองวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา	48
4.2 รูปแบบการจัดการความรู้ในตลาดน้ำยามเย็น	51

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

ระบบความรู้ของชุมชน เกิดจากการสะสมองค์ความรู้ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน ซึ่งคนในชุมชนเป็นผู้สร้างขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระบบความสัมพันธ์ที่มีต่อธรรมชาติแวดล้อม (สามารถและประทีป, 2540 : 49) รวมไปถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อคนทั้งภายในและภายนอกชุมชนในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนแรงงาน ผลผลิต หรือการพึ่งพาอาศัยกันในด้านอื่น ๆ จากความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ชุมชนได้สร้างระบบความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน ความรู้ในการสร้างระบบความสัมพันธ์กับคนทั้งภายในและภายนอกชุมชน หรือความรู้ในการดำรงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ โดยระบบความรู้ทั้งหมดเกิดขึ้นในวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน และดำรงอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน ชุมชนเองก็มีกระบวนการถ่ายทอดหรือส่งผ่านความรู้จากรุ่นสู่รุ่น (นภาพรณ, 2545 : 51)

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการจัดการ การบริหารความรู้ของบุคคลหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ แต่ละบุคคลหรือองค์กรล้วนมีเป้าหมายที่เหมือนหรือแตกต่างกัน ดังนั้น กระบวนการย่อยในการจัดการความรู้จึงมีการนำเสนอในมุมมองและแนวคิดต่าง ๆ จำนวนมาก ขึ้นอยู่กับนิยามของการจัดการความรู้ของแต่ละคนแต่ละองค์กร อย่างไรก็ตามกระบวนการจัดการความรู้ แบ่งออกเป็นกระบวนการย่อย ๆ ได้ดังนี้ การกำหนดความรู้และแหล่งของความรู้ (Knowledge Identification) การแสวงหาความรู้จากภายนอก (Knowledge Acquisition) การพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Knowledge Creation /development) การผสานความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (Knowledge Integration) การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) และการจัดเก็บความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ (Knowledge Storage and Maintenance) เพื่อนำไปใช้ใหม่ในอนาคต (Wagner, 2004 ; Raghu and Vinze, 2007)

หากเราศึกษาประวัติศาสตร์จะพบว่า ชุมชนเกษตรไทยมีมาแต่โบราณ มีการอยู่ร่วมกันทำการเกษตร โดยอาศัยประโยชน์จากธรรมชาติและพึ่งพาอาศัยกัน โดยค้ำประกันความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมีการผลิตที่เกินความพอดีที่ทรัพยากรรองรับได้ เพื่อนำไปสร้างเป็นตัวเงิน ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชุมชน ยิ่งใช้เทคโนโลยีที่มีอำนาจในการทำลายสูง ยิ่งก่อให้เกิดความหายนะแก่มนุษยชาติมาก เกิดการสูญเสียมรดกภูมิปัญญาดั้งเดิม ต้นน้ำเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลำธารถูกทำลาย สารเคมีตกค้างในดิน ผัก ผลไม้ ที่ดินเสื่อมโทรม ผู้คนหมดทางหากิน ต้องขายแรงงานในเมืองเกิดการละทิ้งถิ่นฐาน ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา วิถีชีวิตที่ดั่งเดิมเปลี่ยนไป ผู้คนเห็นแก่ตนเอง เปลี่ยนการพึ่งพาระบบชุมชนไปสู่การพึ่งพาองค์กรภายนอกและองค์กรรัฐบาล เป็นจุดอ่อนให้สิ่งไม่ดีจากภายนอกเข้ามา

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นอย่างมาก นับวันจะบั่นทอนคุณค่าระบบภูมิปัญญาและความรู้ของชุมชนท้องถิ่นว่าเป็นสิ่งที่เก่า โบราณ คร่ำครึ ไร้อำนาจในการต่อรองลงไปทุกที ในสถานการณ์ปัจจุบันเมื่อกระแสโลกาภิวัตน์รุนแรงมากขึ้นเท่าไร กระแสชุมชนท้องถิ่นนิยมก็ยิ่งเข้มแข็งมากขึ้นเท่านั้น เนื่องจากสังคมไทยได้รับบทเรียนจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่รับเข้ามาสุดโต่ง ทำให้ระบบเศรษฐกิจต้องพึ่งพิงภาค เกิดการล่มสลายของสถาบันการเงินหลายแห่ง ทำให้สังคมไทยหันกลับมาองถึงทุนทางปัญญาที่มีอยู่ อีกทั้งยังนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิต และการพัฒนาประเทศจนสามารถแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจนั้นมาได้ นับจากนั้นมากระแสชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นกระแสที่สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในสังคมไทย อีกอย่างหนึ่งในสังคมไทยก็มีระบบการจัดการความรู้มาช้านาน ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า คนไทยมีการจัดการความรู้ เช่น การถ่ายทอดงานทางด้านศิลปกรรม ศิลปหัตถกรรม งานช่างต่าง ๆ ความรู้ในเรื่องของสมุนไพร จากอดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน สุภาษิตและคำไทยต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยในอดีตมีการจัดการความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของความรู้มานานแล้วเช่นกัน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ความรู้ในเรื่อง พัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ วัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็นว่า มีองค์ความรู้อะไรบ้าง องค์ความรู้เหล่านั้นมีการพัฒนาอย่างไร วิธีการสร้างความรู้ของชุมชน โดยนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาเดิมและความรู้จากภายนอกเกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหการจัดการวัฒนธรรมชุมชนกับวิถีชีวิตในมิติต่าง ๆ ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน การดำรงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ เป็นต้น ผลการวิจัยนอกจากจะช่วยสร้างรูปแบบสะสมองค์ความรู้ พัฒนาการของความรู้ และวิธีการสร้างความรู้ของชุมชน อีกนัยหนึ่งยังเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าถึงความรู้และเห็นถึงคุณค่าภูมิปัญญาของตนเอง ที่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน เสมือนกับการยกระดับความรู้ท้องถิ่นไปพร้อม ๆ กับการรื้อฟื้นและให้คุณค่ากับความรู้ในตัวตน ที่กำลังจะสูญหายไปให้กลับคืนมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง เป็นบทเรียนแก่ลูกหลานรวมถึงชุมชนอื่น ๆ ในสังคมไทยอีกด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการวัฒนธรรมชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ตลอดไป
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมชุมชน ในตลาดน้ำยามเย็นกับวิถีชีวิต ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน องค์ความรู้ในการดำรงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ เป็นต้น
3. เพื่อศึกษาวิธีการสร้าง การเปรียบเทียบระดับองค์ความรู้ และการจัดการความรู้ทางด้านวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น

ขอบเขตของโครงการวิจัย

ศึกษาองค์ความรู้จากคณะกรรมการบริหารจัดการ และผู้ประกอบการที่ตลาดน้ำยามเย็น อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีคณะกรรมการชุมชนวัดอัมพวันเจติยาราม ดูแลและบริหารจัดการ โดยแบ่งเป็น 2 พื้นที่คือ

1. บริเวณในวัดอัมพวันเจติยาราม คือบริเวณเขตสังฆาวาสที่มีแนวต้นไม้กั้นจนถึงที่จอดรถ
2. บริเวณชุมชนวัดอัมพวันเจติยาราม มีผู้เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ การเงิน การพัฒนา การดูแลอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ แบ่งเป็น 6 กลุ่มคือ
 - 2.1 กรรมการชุมชนวัดอัมพวันเจติยาราม มี นางนิภา จารุพัฒน์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม
 - 2.2 กรรมการประชาสัมพันธ์ จำนวน 11 คน มีนายวิสุทธิ ญ บางช้าง เป็นหัวหน้ากลุ่ม
 - 2.3 ชุมชนตลาดอัมพวา มีนายสนั่น ถิตตยานุรักษ์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม
 - 2.4 ชมรมแฝงลอย เป็นร้านค้าริมคลองและริมทางเดิน
 - 2.5 ชมรมคนรักอัมพวา จะช่วยงานทั่วไป เช่น กิจกรรมตักบาตรพระสงฆ์ทางน้ำ
 - 2.6 ชมรมการท่องเที่ยวทางน้ำจังหวัดสมุทรสงคราม มีหน้าที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดูแลเรือนำเที่ยวที่พานักท่องเที่ยวไปชมสถานที่ต่าง ๆ และดูหิ่งห้อย

ปัญหาวิจัย/โจทย์วิจัย

1. ปัจจัยพื้นฐานทางด้านบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการและวิธีการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น
- เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ความรู้เดิม พัฒนาการของความรู้ และวิธีการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการวัฒนธรรมชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในตลาดน้ำยามเย็น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้(Learning Organization)เป็นทั้งเป้าหมายและกลยุทธ์ที่สำคัญต่อการดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมาย พัฒนาระบบการจัดการความรู้หรือการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นสิ่งที่องค์กรต้องพัฒนาและส่งเสริมให้คนภายในองค์กรได้รับรู้และมีส่วนร่วมอย่างจริงจังต่อไป
2. ได้องค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน
3. การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่น
4. ด้านสิ่งแวดล้อมเกิดการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าชายเลนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชุมชน
5. ด้านการศึกษา ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นปัญหาของชุมชน และความต้องการของชุมชน

นิยามศัพท์

1.การจัดการความรู้ คือกระบวนการนำทุนปัญญาไปสร้างมูลค่า คุณค่า การเพิ่มพูนทุนทางปัญญา การจัดการความรู้เป็นวงจรไม่รู้จบ มีการใช้ งานและนำความรู้มาเป็นเครื่องมือพัฒนาตนเอง รวมทั้งผู้อื่นด้วย (วิจารณ์, 2547 : 5) การจัดการความรู้ เป็นการรวบรวมความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) และความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tactic Knowledge) อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ความรู้ในการทำงาน ได้แก่ การแบ่งปันและสร้างความรู้ด้านการสื่อสาร ด้านการเผยแพร่ ด้านการสร้างความรู้ใหม่และด้านการปฏิบัติจริง

ความรู้ คือสิ่งที่ได้สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ความเข้าใจ หรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติองค์ความรู้ของวิชาในแต่ละสาขา (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542)

2. ตลาดน้ำยามเย็น หมายถึง ตลาดที่มีการค้าขายในน้ำและชายฝั่งคลอง โดยอาศัยเรือเป็นพาหนะบรรทุกสินค้า ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภค บริโภคที่จำเป็นในชีวิต เช่น เสื้อผ้า อาหารผักผลไม้ ผลผลิตทางการเกษตร มาขายตามแม่น้ำลำคลองที่มีผู้อาศัยอยู่สองฟากฝั่งคลอง มีพ่อค้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แม่ค้าขายเรือ มาขายสินค้าที่บริเวณหน้าตลาดอัมพวา ทุกวันศุกร์ วันเสาร์ และวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 16.00–20.00 น.

3. **ภูมิปัญญาไทย** หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

4. **การท่องเที่ยว (Tourism)** หมายถึง กิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ 3 ประการคือ (1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว (2) การเดินทางต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ และ (3) เป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ที่มีใช่เป็นการประกอบอาชีพหรือหารายได้

นอกจากนี้การท่องเที่ยว ยังเป็นหนทางสำคัญที่นำรายได้เข้าประเทศ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานการบริการ เพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการให้บริการและการท่องเที่ยว พร้อมกับยกระดับการแข่งขันของภาคบริการและการท่องเที่ยว ดังนี้

4.1 การพัฒนาด้านบริการ

4.1.1 **ปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยพื้นฐานอันจำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพ และส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันทั้งการบริการและรูปแบบการให้บริการ การผลิต การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน**

4.1.2 **จัดให้หน่วยงานและองค์การที่เกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนายุทธศาสตร์ เพื่อให้มีการใช้ศักยภาพของภาคบริการอย่างเต็มที่ เพื่อให้เป็นแหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศ และรายได้ท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยว การรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การกีฬาและนันทนาการ**

4.1.3 **เร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการให้มีความรู้ความสามารถและทักษะด้านภาษา มาตรฐานการบริการและการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของความตกลงระหว่างประเทศด้านบริการ**

4.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยว

4.2.1 **เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ประเทศไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาค ทั้งด้านการตลาด การขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมถึงการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว**

4.2.2 **บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้การตลาดเชิงรุก สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งในระดับภายในประเทศและความร่วมมือระหว่างประเทศ เชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดเล็กและธุรกิจการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน พัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว และยกระดับประเทศไทย**

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ให้เป็นศูนย์กลางการประชุม การสัมมนาและการแสดงสินค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

4.2.3 เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมืองนอกเมือง เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบใหม่ สร้างแหล่งซื้อสินค้า โดยส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง

4.2.4 เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยวและพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

4.2.5 เพิ่มมาตรการในการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยวรวมทั้งเร่งรัดการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

5. ผู้มาเยือน/นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากที่อยู่ของตนไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยใช้เวลาวางเพื่อความเพลิดเพลิน การพักผ่อน หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มิใช่การหารายได้ ในงานวิจัยนี้หมายถึงนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำยามเย็น อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

6. การท่องเที่ยวเชิงชุมชน หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ไม่จำเป็นต้องเกิดในบริเวณทลทางชนบทเท่านั้น แต่สามารถเกิดในบริเวณทลเมืองก็ได้ ทั้งนี้เพราะในเมืองคือ ที่รวมของชุมชนเพื่อให้ความหมายครอบคลุมแนวคิดหลัก จึงกล่าวถึงสองคำนี้ควบคู่กันคือ Rural และ Community Tourism (ยวดี, 2544 : 5)

7. ลักษณะการท่องเที่ยว หมายถึง การแสดงออกถึงความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ที่คนมุ่งหวังหรือตั้งใจเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น

7.1 แรงจูงใจในการท่องเที่ยว หมายถึง แรงผลักดันที่มากกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวของแต่ละบุคคล เช่น ต้องการพักผ่อนเพื่อลดความเครียดจากการทำงาน

7.2 กลุ่มผู้ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยว หมายถึง ประเภทของกลุ่มเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว จัดแบ่งเป็น มาคนเดียว มากับเพื่อน มากับญาติหรือครอบครัว

7.3 โอกาสในการท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมและความสามารถในการเดินทางท่องเที่ยว เช่น เวลาในวันหยุดสุดสัปดาห์ ช่วงเวลาปิดภาคเรียน เป็นต้น

7.4 พาหนะที่ใช้ในการท่องเที่ยว หมายถึง ประเภทของพาหนะที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว เช่น รถยนต์ส่วนบุคคล รถโดยสารประจำทาง เป็นต้น

7.5 รูปแบบการท่องเที่ยว หมายถึง การแสดงออกในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกัน เช่น ชอบชมโบราณสถาน ชอบผจญภัย เป็นต้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้ให้ข้อมูลถือว่าเป็นตัวแทนของชุมชน
2. ก่อนลงศึกษาในพื้นที่ผู้วิจัยกำหนดปัญหา และวัตถุประสงค์ค่อนข้างชัดเจน เมื่อเข้าไปในพื้นที่ต้องเปลี่ยนปัญหาและวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับพื้นที่
3. ผู้ที่ให้ข้อมูลจะต้องเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ในการให้ข้อมูลเชิงลึก และยินดีจะให้ความร่วมมือ
4. ผู้ให้ข้อมูลจะต้องเป็นผู้ที่เคยอยู่ในชุมชนอัมพวานี้มาก่อนและเป็นสมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมในตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา

หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

1. เทศบาลตำบลอัมพวา และอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. ชมรมและกลุ่มชุมชนในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา
3. กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวอื่นที่มีลักษณะการจัดการที่คล้ายกันในจังหวัดใกล้เคียง
4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การครอบงำทางความคิดของสังคมนิยม ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกทำลาย การแก้ปัญหาในชุมชน ต้องสร้างเครือข่าย กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ร่วมกันในระดับรากหญ้า บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากล จะทำให้ชุมชนแก้ปัญหาได้ถูกจุดเป็นที่พึงแก่สังคม เป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม การศึกษานี้ เป็นการนำเสนอแนวคิด ระดมสมอง ในวิธีการที่หลากหลายเพื่อแก้ปัญหาชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง และประสานกับภูมิปัญญาสากล

พัฒนาการของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น เกิดมาจากการอยู่ร่วมกับสายน้ำและลำคลองอันอุดมสมบูรณ์ในสังคมเกษตรกรรม จึงทำให้เกิดองค์ความรู้จากการได้ทำมาหากินขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มากมาย การนำหลักการจัดการความรู้เป็นหนทางหนึ่งที่ไม่เพียงจะช่วยจัดเก็บ รวบรวม ถ่ายทอด ความรู้ในชุมชนในการทำมาหากินเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่ โดยเฉพาะความรู้ที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Tacit Knowledge) ให้เติบโตต่อไปด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน
4. แนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
6. อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
7. ตลาดน้ำ : ความไม่สิ้นสลายของชุมชนโบราณ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้

ความรู้ คือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ความเข้าใจ หรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติองค์ความรู้ของวิชาในแต่ละสาขา (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542) ความรู้แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ-กพร, 2548)

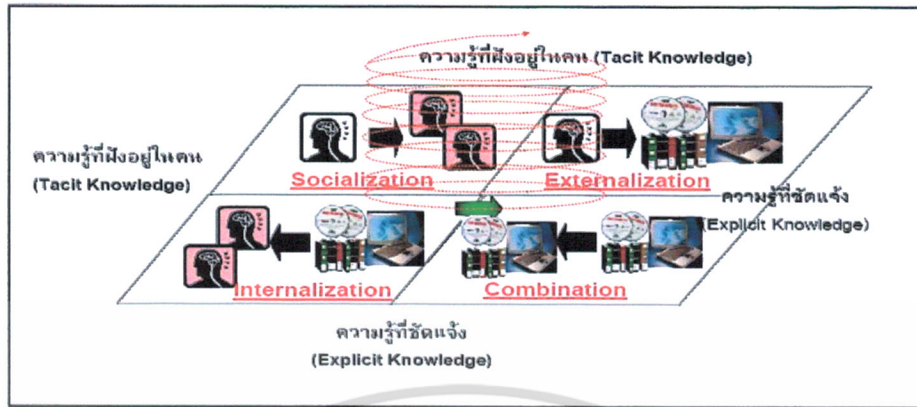
1. **ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge)** หรือความรู้ที่ไม่ปรากฏชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่อยู่ในสมอง จิตใจและมือของคน เชื่อมโยงกับประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม เกิดจากการเรียนรู้หรือพรสวรรค์ต่าง ๆ ซึ่งสื่อสารหรือถ่ายทอดในรูปตัวเลข สูตร หรือลายลักษณ์อักษรได้ยาก เรียกว่าเป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดเป็นถ้อยคำได้ทั้งหมด แต่ความรู้ชนิดนี้พัฒนาและแบ่งปันกันได้

2. **ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge)** เป็นความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล มักเป็นความรู้สากล สามารถรวบรวมและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น หนังสือ ตำรา เอกสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ วีดีโอ Electronic file ซีดี-รอม อินเทอร์เน็ต ฐานข้อมูลและรายงานต่าง ๆ เป็นต้น

ความรู้ทั้ง 2 ประเภท เปลี่ยนสถานะระหว่างกันได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ซึ่งทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ โดยผ่านกระบวนการเรียกว่า วงจรความรู้ (Knowledge Spiral : SECI Model)

ที่คิดค้นโดย Nonaka และ Takeuchi เพื่อใช้ความรู้ทั้งสองชนิดอย่างสมดุล (ภาพที่ 2.1)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อผู้ผู้เห็นไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.1 วงจรความรู้

ที่มา : ดัดแปลงจาก วิจิราภรณ์ , 2550 ; สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2547

การสร้างความรู้ เกิดขึ้นได้ 4 รูปแบบคือ

1. Socialization: การแบ่งปันและสร้าง Tacit knowledge จาก Tacit knowledge โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง
2. Externalization : การสร้างและแบ่งปันความรู้จากสิ่งที่มี เผยแพร่ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการแปลงจาก Tacit knowledge เป็น Explicit knowledge
3. Combination : เป็นการแปลง Explicit knowledge จาก Explicit knowledge โดยรวบรวมความรู้ประเภท Explicit ที่เรารู้มา เพื่อสร้างเป็นความรู้ประเภท Explicit ใหม่ ๆ
4. Internalization : เป็นการแปลง Explicit knowledge มาเป็น Tacit knowledge เกิดจากการนำความรู้ที่ได้เรารู้มาไปปฏิบัติ

ความรู้แบ่งได้ 4 ระดับคือ

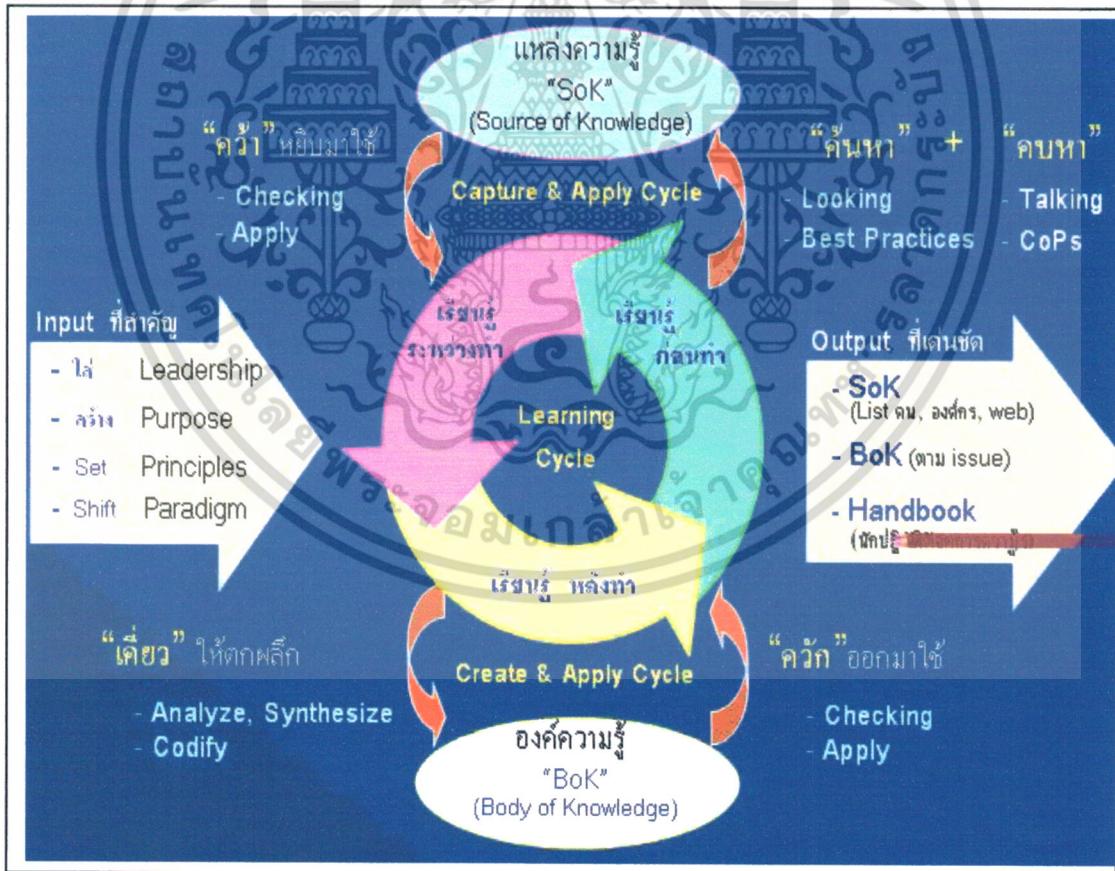
1. Know-what : เป็นความรู้เชิงทฤษฎี เมื่อนำความรู้นี้มาใช้งาน จะได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง
2. Know-how : เป็นความรู้ที่มีทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงบริบท เป็นความรู้ในลักษณะที่รู้จักปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือบริบท
3. Know-why : เป็นความรู้ในระดับที่อธิบายเหตุผลได้ว่า ทำไมความรู้นั้น ๆ จึงใช้ได้ผลในบริบทหนึ่ง แต่ใช้ไม่ได้ผลในอีกบริบทหนึ่ง
4. Care-why : เป็นความรู้ในระดับคุณค่า ความเชื่อและเป็นแรงขับเคลื่อนจากภายในจิตใจให้ต้องกระทำสิ่งนั้น เพื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ

กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) การจัดการความรู้

ภายใต้แนวทางของสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.)ให้ความสำคัญกับเรื่องการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ทุกขั้นตอนการทำงาน เช่น ก่อนเริ่มงานต้องทำความเข้าใจในสิ่งที่จะทำ เป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเองหรืออาศัยความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน (Peer Assist) มีการศึกษาวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ได้ผล พร้อมทั้งค้นหาเหตุผลด้วยว่าเป็นเพราะอะไร ควรนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาใช้กับงานที่กำลังจะทำได้อย่างไร ระหว่างทำงานต้องมีการทบทวนการทำงานอยู่ตลอดเวลา เรียกว่าเป็นการเรียนรู้ที่ได้จากการทบทวนกิจกรรมย่อย ในทุกขั้นตอนหรือใช้เครื่องมือที่เรียกว่า After Action Review (AAR) คือหมั่นตรวจสอบอยู่เสมอว่าจุดมุ่งหมายของงานที่ทำคืออะไร กำลังเดินไปถูกทางหรือไม่ เพราะเหตุใด มีปัญหาอะไรหรือไม่ต้องทำอะไรให้แตกต่างไปจากเดิมหรือไม่อย่างไร เมื่อเสร็จการทำงานหรือจบโครงการ (ไม่ควรเกิน 2-3 สัปดาห์) ต้องทบทวนสิ่งต่าง ๆ ที่ทำมาแล้ว โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Retrospect ว่ามีอะไรที่ทำได้ดี ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือรับไว้เป็นบทเรียน (Lesson Learned) ซึ่งการเรียนรู้ทั้ง 3 ขั้นตอนนี้เป็นหัวใจของกระบวนการเรียนรู้ ที่เป็นวงจรรออยู่ตรงส่วนกลางของโมเดลการจัดการความรู้ (ภาพที่ 2.2)

ภาพที่ 2.2 KM Model

ที่มา : ดัดแปลงจาก สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, สคส.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การมีเพียงวงจรการเรียนรู้ ยังไม่เรียกว่าเป็นการจัดการความรู้ จนกว่าจะทำให้เกิดวงจรขึ้นอีกสองวง ดังนี้

วงจรวงที่สอง เป็นวงจรวงที่อยู่ด้านบนของวงจรวงการเรียนรู้ เน้นให้เห็นความจำเป็นในการ “ค้นหา” แหล่งความรู้ต่าง ๆ (Source of Knowledge : SoK) ที่อยู่ข้างนอก อาจเป็นบุคคล (ผู้ชำนาญการ) วิธีการปฏิบัติชั้นเยี่ยม (Best Practice) ข้อมูลที่ได้จาก Website หรือ ความรู้ที่ได้จากการ “คบหา” แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งต่อหน้า (Face to Face) หรือผ่าน Virtual Community ซึ่งต้อง “คว้า” เอาความรู้ที่ต้องการมาใช้ โดยไม่ลืมขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้อง และการนำมาปรับใช้ให้เหมาะสม วงจรนี้จึงเป็นวงจรวงของการ “หา-คว้า-นำมาปรับใช้” สำหรับวงจรวงที่สามที่อยู่ส่วนล่างสุดของภาพ เป็นการมองความรู้ส่วนที่มีอยู่เดิม เรียกได้ว่าเป็น Knowledge Assets หรือเป็นองค์ความรู้ (Body of Knowledge : BoK) ที่มีอยู่ พร้อมทั้งจะ “ควัก” ออกมาใช้ โดยผ่านการตรวจสอบและปรับใช้ให้เหมาะสมเช่นเดียวกันกับความรู้ที่มาจากแหล่งภายนอก เมื่อวงจรวงการเรียนรู้หมุนไปได้ ในที่สุดจะมีขั้นตอนการ “เคี้ยว” สิ่งที่ได้เรียนรู้ให้ตกผลึก เกิดเป็นองค์ความรู้ที่เพิ่มพูนขึ้นมาอีกด้วย

กระบวนการในการจัดการความรู้ที่สมบูรณ์แบบ ต้องประกอบด้วยวงจรวงทั้งสามดังที่กล่าวมาแล้ว โดยวงจรวงทั้งสาม ต้องมีความเป็นพลวัต (Dynamics) คือมีการเคลื่อนที่ตลอดเวลา ผลลัพธ์ที่ได้จากกระบวนการจัดการความรู้ตามโมเดลนี้ นอกจากเป็น Outcome เช่น Performance ตามที่ต้องการแล้ว ผลพลอยได้หรือ By-product อื่น ๆ ที่เห็นได้เป็นรูปธรรม ได้แก่ แหล่งความรู้ (SoK) และเครือข่ายที่กว้างขวางยิ่งขึ้น ปริมาณองค์ความรู้ (BoK) ที่เพิ่มพูนขึ้น ทั้งสองส่วนนี้เป็น Output ที่เห็นได้ชัดและวัดได้ในเชิงปริมาณ สำหรับส่วนที่เป็นกระบวนการ (Process) หรือ Know-how ของนักปฏิบัติจัดการความรู้ที่ทำให้วงจรวงทั้งสามหมุนไปได้อย่างต่อเนื่อง จะถ่ายทอดไว้ โดยจัดทำเป็นคู่มือนักปฏิบัติจัดการความรู้ อาจอยู่ในรูปแบบการเล่าเรื่อง ทำเป็นกรณีศึกษา หรืออธิบายกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และการเอื้ออำนวยในรูปแบบต่าง ๆ ที่นำมาใช้เผยแพร่ให้เป็นประโยชน์ต่อไป

เทคนิคที่ทำให้องค์กรมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง 5 ประการ ได้แก่

1. Action Learning การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ศึกษาหรือทำกิจกรรม 4 กิจกรรมไปพร้อม ๆ กัน โดยแต่ละกิจกรรมจะเสริมกันคือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาจากการสนับสนุน โดยกลุ่มสำหรับแก้ปัญหาและการสนับสนุนในกลุ่มให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

2. Benchmarking มาตรฐานการเปรียบเทียบ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องของการเรียนรู้ ที่ใช้วัดประเมินผลปฏิบัติงานขององค์กร เมื่อเปรียบเทียบกับอดีตที่ผ่านมา เทียบกับองค์กรประเภท

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เดียวกัน หรือองค์กรต่างประเภทแล้วเป็นอย่างไร เพื่อหากิจกรรมที่ได้รับว่า มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จะได้นำมาสร้างความเป็นเลิศให้องค์กร

3. Coaching การสอนงานโดยให้ผู้บังคับบัญชาโดยตรง เป็นผู้ให้คำแนะนำและสอนงาน แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

4. Mentoring การเป็นที่เลี้ยง ให้ผู้มีความสามารถเป็นที่ยอมรับ หรือผู้บริหารในหน่วยงาน ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำช่วยเหลือรุ่นน้อง หรือผู้ที่อยู่ในระดับต่ำกว่าในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อ การทำงานให้มีศักยภาพสูงขึ้น แต่อาจไม่เกี่ยวกับหน้าที่ในปัจจุบันโดยตรง

5. Portfolio แฟ้มงานเพื่อการพัฒนา เป็นสิ่งที่ใช้บันทึกประสบการณ์เรียนรู้ ขั้นตอนการ ดำเนินงาน รวมทั้งผลงานที่ปรากฏเชิงประจักษ์ เป็นการเก็บรวบรวมอย่างต่อเนื่อง ทั้งส่วนบุคคล หน่วยงานและองค์กร

จะเห็นได้ว่า มีหลายกิจกรรมที่หน่วยงานด้านพัฒนาคุณภาพได้ดำเนินการอยู่ เมื่อสามารถ สร้างองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ หรือสร้างบรรยากาศให้เป็นองค์กรสำหรับการเรียนรู้แล้ว ไม่ใช่เรื่องยากที่จะทำให้คนในองค์กรซึ่งเป็นสินทรัพย์สำคัญยิ่งกว้างงบประมาณ (Beyond Budget) สามารถเรียนรู้ได้ ทั้งการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการทำงานในระบบเดิม ตรวจสอบและแก้ไขข้อ ผิดพลาดในการทำงานประจำ ภายใต้ธรรมเนียมปฏิบัติที่เคยมีมา เป็นการเรียนรู้แบบวงจเดี่ยว (Single-loop Learning) และการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงรากฐานอันเกี่ยวข้องกับทิศทาง ค่านิยมของ องค์กร เป็นการเรียนรู้แบบสองวงจร (Double-loop Learning) เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่า องค์กรจะ เก็บความรู้เหล่านั้นมาเผยแพร่ สร้างเป็นชุมชนการเรียนรู้ขององค์กรได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

“ชุมชน” คือ กลุ่มที่อยู่ร่วมกันในอาณาบริเวณหนึ่ง กลุ่มคนที่รวมเป็น “ชุมชน” นี้จะมีความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือไม่ แล้วแต่ว่าชุมชนนั้นเป็นประเภทไหน สังเกตได้ว่า หมู่บ้านชนบทใน สมัยก่อนมักมีเอกภาพ คือ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำอาชีพเหมือน ๆ กัน พักผ่อนหย่อนใจ ไม่ต่างกัน มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น เพราะเป็นญาติมิตรกันทั้งหมู่บ้าน แต่ละเวกบ้านในเขตเมือง ดู เนิ่น ๆ ว่าเป็นกลุ่มคนในอาณาบริเวณเดียวกัน แต่ที่จริงแล้วเพื่อนบ้านอาจไม่รู้จักคุ้นเคยกัน ต่างคน มีอาชีพและวิถีชีวิตต่างกัน ไม่ยึดถือธรรมเนียมประเพณีและคตินิยมเดียวกันเสมอไป เป็นต้น จึง กล่าวได้ว่ากลุ่มคนที่ไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะทำอะไรร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนไม่ได้เลย เช่น หมู่บ้านจัดสรรในเมืองใหญ่ ๆ ทั้งหลาย ชุมชนเช่นนี้ไม่สามารถเทียบได้ว่าเหมือนกับชุมชนที่เป็น หมู่บ้านชนบท แต่หมู่บ้านชนบทในสมัยปัจจุบันเปลี่ยนไปจากเดิม คนในหมู่บ้านมักเป็นลูกหลานใน เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เครือข่ายของบรรพบุรุษที่อยู่กันมาก่อน ในสมัยหลังเมื่อการผลิตทางการเกษตรทำกันเพื่อขาย แทนที่จะทำเพื่อการบริโภคอย่างแต่ก่อน ที่ดินมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนมือไป มีคนนอกเข้ามาร่วมอยู่อาศัยโดยไม่ตั้งใจที่จะมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับคนที่อยู่มาก่อน คนในหมู่บ้านออกไปรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้าน คนนอกหมู่บ้านมาทำงานรับจ้างในไร่นาของหมู่บ้าน การปลูกพืชมีการว่าจ้างแรงงานของคนนอกได้มาก ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนที่เคยมีเสื่อมคลายไป ต่างคนต่างมีความรู้ ความต้องการ ความสามารถที่ไม่อยู่ในกรอบ หรือแนวทางของธรรมเนียมประเพณีเดียวกันเสมอไป ชุมชนที่ไม่มีเอกภาพเช่นนี้ ไม่ว่าจะชนบทสมัยใหม่ หรือในเมืองใหญ่ทั้งหลาย ศักยภาพชุมชนอาจไม่ได้หมายถึง ความสามารถที่จะไม่ทำอะไรร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มคนเลย แต่กลายเป็นความสามารถที่ไม่ทำอะไรร่วมกัน มีแต่ศักยภาพของบุคคลที่มีต่าง ๆ กัน ทำการที่ให้ผลต่างกัน

ชุมชนเป็นคำที่นำไปใช้อย่างกว้างขวางในลักษณะแตกต่างกันไป ชุมชน (Community) ซึ่งพิจารณาคำในภาษาอังกฤษ Com มีความหมาย Together จะเห็นว่ามีคำใกล้เคียงอีกหลายคำ เช่น Communal ของชุมชนเพื่อชุมชน Common ร่วมเป็นสมาชิกและ Commu ความรู้สึกผูกพันใกล้ชิด

พระธรรมปิฎก (2539 :72) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชนเป็นการร่วมของบุคคล เพื่อประกอบกิจกรรมในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้ชีวิตและหมู่คณะที่ดั่งงาม เป็นชุมชนแห่งกัลยาณมิตร ในการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ร่วมกัน

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน ทำให้เข้าใจบริบทของชุมชนและกลุ่มในชุมชนมากขึ้น ซึ่งแนวคิดที่อธิบายถึงชุมชนไว้ 3 แนวคิด นอกเหนือจากความหมายของชุมชนคือ แนวคิดทางสังคมนิยม แนวคิดเชิงมนุษยวิทยาและแนวคิดชุมชนในรูปแบบใหม่ มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดทางสังคมนิยม

สมศักดิ์ (2536 : 10-13) กล่าวไว้ในสังคมวิทยา หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงาน ชุมชนว่า สามารถแบ่งชุมชนออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1) ลักษณะของชุมชนแบ่งตามการบริหารการปกครอง แบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะการปกครองของไทย ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนเขตสุขาภิบาล ชุมชนเขตเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนครและกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

2) ลักษณะของชุมชนแบ่งตามกิจกรรมทางสังคม ได้แก่ ชุมชนเกษตรกรรม ชุมชนศูนย์การค้า ศูนย์กลางขนส่ง เขตอุตสาหกรรม ชุมชนศูนย์กลางของการบริการ

3) ลักษณะของชุมชนแบ่งตามความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม เป็นการแบ่งชุมชนในแง่ความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง

นอกจากการศึกษาชุมชนลักษณะดังกล่าว ขณะเดียวกันก็สามารถพิจารณาความสัมพันธ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระหว่างชุมชนได้ทั้งแนวนอน (Horizontal) และแนวตั้ง (Vertical) ในแนวนอน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลหรือระหว่างกลุ่มในระดับท้องถิ่น ส่วนในแนวตั้งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกของบุคคลและกลุ่ม มีขบวนการสังคมที่ประกอบด้วยความร่วมมือ การแข่งขันและความขัดแย้ง มิติการวิเคราะห์เหล่านี้ให้คุณค่าที่มีนัยสำคัญ ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตของชุมชน

2. แนวคิดทางมนุษยนิยม แนวคิดของชุมชนทางมนุษยนิยม (Humanistic Perspective)

บางคนเรียกว่าเป็นแนวคิดของกลุ่ม Utopia นักสังคมนิยมวิทยาที่มีอิทธิพลสำคัญต่อแนวคิดนี้ 2 คน คือ โรเบิร์ตและบราวเนลล์ (Robert and Brownell, 1979 : 97) มีความคิดว่าชุมชนก่อเกิดมิตรภาพความเอื้ออาทร ความมั่นคงและความผูกพัน นิสเบ็ท เห็นว่าสังคมสมัยใหม่ทำให้เกิดการสูญเสียความรู้สึกผูกพันของชุมชน (Sense of Community) ในข้อเขียนของนิสเบ็ท เรื่อง The Quest for Community เกิดจากเงื่อนไขของสังคมสมัยใหม่ ที่ไม่สามารถตอบสนองให้กับปัจเจกบุคคลเกิดความมั่นคงได้ เขาแสดงความคิดเห็นว่า ในลักษณะรัฐ การเมืองสมัยใหม่ รัฐไม่สามารถตอบสนองทางด้านจิตใจของคนได้ เพราะโดยธรรมชาติแล้วองค์การมีขนาดใหญ่ ซับซ้อน เป็นทางการเกินไป รัฐอาจก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในนามของรัฐ เช่น สงคราม แต่ในการตอบสนองอย่างปกติธรรมดาต่อความต้องการของคนในเชิงการยอมรับมิตรภาพ ความมั่นคงและความเป็นสมาชิก รัฐบาลให้สิ่งเหล่านี้ไม่ได้

ทางเลือกที่นักคิดในแนวที่สองคือ เรียกร้องให้ชุมชนมีขนาดเล็ก มีโครงสร้างที่แน่นอนเหนียว เพราะชุมชนขนาดเล็กเท่านั้นจะช่วยฟื้นฟูสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมให้ดีขึ้น เนื่องจากรับผิดชอบต่อหน่วยที่เล็กที่สุด และกล่าวถึงชุมชนขนาดเล็กที่เน้นการกระทำที่เต็มไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นสังคมที่ตนรู้จักกันอย่างใกล้ชิดและสนิทสนม

โดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนทางมนุษยนิยมนี้มีลักษณะที่น่าสนใจคือ

- 1) ไม่ได้ให้ความสนใจหรือความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์หรือพื้นที่
- 2) เน้นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์
- 3) เป็นลักษณะความรู้สึกเชิงอัตวิสัยของความเป็นชุมชนหรือแบบแผนในอุดมคติ กล่าวคือนำเสนอลักษณะชุมชนที่ควรจะเป็นชุมชน หรือชุมชนในอุดมคตินั้นเอง

แม้มีทัศนคติอันหลากหลายเกี่ยวกับชุมชน ยังสามารถสรุปหาจุดร่วมได้ 2 ประการคือ

- 1) เป็นการกล่าวถึงวิวัฒนาการในการของสมาคมของมนุษย์ (Human Association)
- 2) มีการยอมรับอย่างกว้างขวางว่า การเปลี่ยนแปลงในลักษณะความเกาะเกี่ยวของสังคมมนุษย์เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี ลักษณะหนึ่งของการสมาคมของมนุษย์ จะหายไปและมีลักษณะใหม่มาแทน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนรูปแบบใหม่ เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยีและปัญหาสังคมสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อน รุนแรงขึ้น การพิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา ไม่จำกัดอยู่ในปริมาตรของชุมชนที่มีอาณาเขตภูมิศาสตร์เล็ก ๆ ได้เพียงลำพัง บางปัญหาเกิดจากอิทธิพลภายนอก บางครั้งการแก้ไขต้องการ การรวมกำลัง ความร่วมมือและทรัพยากรจากภายนอกชุมชน

คุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนรูปแบบใหม่ สคูลเลอร์ (Schuler, 1996 : 9) กล่าวว่า มี 3 ประการคือ

- 1) จิตสำนึกร่วม (Consciousness)
- 2) หลักการ (Principle)
- 3) จุดมุ่งหมาย (Purpose)

ชุมชนในรูปแบบใหม่ อาจมีลักษณะเป็น ชุมชนทางอากาศ หรือผู้สนใจจะมีส่วนร่วมในรายการวิทยุ ชุมชนหรือเครือข่ายบน Internet เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนที่ไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่ทางกายภาพ ไม่จำเป็นว่าสมาชิกต้องพบปะกันโดยตรง แต่เป็นชุมชนที่อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องสร้างความสัมพันธ์ รวมทั้งจิตสำนึกร่วมของสมาชิก

สคูลเลอร์ (Schuler, 1996) ได้กล่าวว่า ชุมชนคือ สายใย (Web) ของความสัมพันธ์ทางสังคม มีความเป็นเอกภาพ มีพลังงานความยึดโยง (Cohesive) การสนับสนุนเกื้อกูลกันและกันทำนองเดียวกันเทคโนโลยี คือ สายใยที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์และการสื่อสารของผู้คนต่าง ๆ เทคโนโลยีการสื่อสารผ่านวิทยุ โทรทัศน์ ฝ่าพันธุ เพศ ้วย ศาสนา และฐานะทาง เศรษฐกิจ เป็นต้น

ชุมชนรูปแบบใหม่ เรียกว่าเป็นชุมชนเสมือนเป็นจริง (Virtual Community) เป็นชุมชนที่กลุ่มคนอาจพบกันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม แต่มีโอกาสสื่อสารกันด้วยถ้อยคำ ภาษาและความคิดผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ชุมชนแบบนี้มีข้อดีกว่าชุมชนแบบอื่นที่ไม่มีอคติเกี่ยวกับเพศ อายุ เชื้อชาติ สีผิว ฝ่าพันธุ รูปร่างหน้าตา เสียงพูด อากัปกริยาของสมาชิกชุมชนเสมือนจริง เป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงผู้มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน ชุมชนแบบเดิมจะรู้จักผู้คนต่อเมื่อได้พบปะหน้าตา ต้องคบหาสมาคมกับผู้คนจำนวนไม่น้อยกว่าจะได้พบผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเหมือนกับเรา แต่ในชุมชนประเภทนี้สามารถเข้าถึงแหล่งที่สนใจได้อย่างทันที นอกจากนี้ยังมีข้อดี คือ ช่วยคัดสรรกลั่นกรองข้อมูลที่จำเป็นและทันสมัยโดยไม่ต้องเก็บรวบรวมไว้มากเช่นแต่ก่อน (Rheingold, 1998 : 121)

จากที่กล่าวมาได้มีข้อทักท้วงว่าชุมชนรูปแบบใหม่นี้ ไม่ถือว่ามีลักษณะเป็นชุมชน เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องไม่มีพันธะใด ๆ กับชุมชน มีอิสระที่จะเลือกเข้าร่วมหรือถอยออกไปเมื่อใดก็ได้ อีกทั้งข้อมูลข่าวสารที่สื่อถึงกันไม่สามารถเชื่อถือได้ทั้งหมด

ชุมชนรูปแบบใหม่ ยังต้องการให้มีคนอาศัยความเป็นชุมชนเกิดในพื้นที่อยู่บ้าง แต่ลักษณะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่ซับซ้อนโดยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่รูปแบบกว้างขวางขึ้น ทั้งระดับชาติ ระดับโลก กล่าวคือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นปัญหาแล้ว ปัญหาหรือสิ่งนั้นเชื่อมโยงไปในระดับกว้างขึ้นได้ ในทางตรงข้ามจะเป็นประโยชน์หรือมีผลต่อความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะเป็นชุมชนรูปแบบใหม่ มีจิตสำนึก มีหลักการและจุดมุ่งหมายร่วมกัน

สคูเลอร์ (Schuler, 1996 : 6-7) กล่าวถึงปัจจัยและทิศทางของชุมชนรูปแบบใหม่ คือ ความ เป็นปัจเจกบุคคลแต่ละบุคคล ระบบเศรษฐกิจ และการแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศอันไร้ขอบเขตที่จะสร้างวัฒนธรรมมวลชนแบบใหม่

โลอิส (Lois, 1999) ของกลุ่ม HUD ในอเมริกาได้กล่าวถึงชุมชนในปี ค.ศ. 2020 ว่า ชุมชน จะอยู่บนพื้นฐาน หรืออยู่ในรูปแบบขององค์กรรัฐบาลท้องถิ่น องค์กรเอกชนที่สามารถส่งเสริมโดยการวางแผนร่วมกัน มีเครือข่ายคอมพิวเตอร์เป็นพื้นฐาน การพัฒนาอยู่ในลักษณะกิจกรรมความร่วมมือทางเทคนิค การมีส่วนร่วมของรัฐและกลุ่มในท้องถิ่น

แนวคิดของวัฒนธรรมชุมชน

แนวคิดการทำงานแบบวัฒนธรรมชุมชน เป็นแนวคิดหนึ่งที่ตั้งรกรากให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การมีส่วนร่วมแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือ ร่วมใจ ก่อให้เกิดพลัง ของชุมชนที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ โดยแนวคิดการทำงานแบบวัฒนธรรม ชุมชน มีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (กาญจนา, 2538)

1. ปรัชญาของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน มีลักษณะแตกต่างไปจากปรัชญาของ การพัฒนากระแสหลักคือการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะในขณะที่การพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งเน้นไปที่ การเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ทางด้านวัตถุเป็นเป้าหมายสูงสุด เกณฑ์การวินิจฉัยความสำเร็จของ การพัฒนา ก็คือปริมาณวัตถุที่เพิ่มขึ้น แต่การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น ถือเอาความสุขของ มนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดที่เรียกว่า Human centered development เกณฑ์ที่วินิจฉัยความสำเร็จ ของการพัฒนายังคือ สภาพวะที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข อย่างมีศักดิ์ศรีของความ เป็นมนุษย์ ในการทำงานพัฒนากับประชาชนตามแนวทางวัฒนธรรม จึงต้องสร้างจิตสำนึกทาง วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของบุคคลและชุมชน ให้ประชาชนรู้จักตนเอง เคารพตนเอง ผู้ที่เข้าไป ทำงานร่วมกับชุมชนต้องศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน ถึงวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องมือในการ ดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นเสมือนหนึ่งพลังสำหรับการพัฒนาคนและสังคม

2. หลักการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน มีดังนี้

2.1 การถือเอาชาวบ้านเป็นตัวตั้งของการพัฒนา หลักการพัฒนาดังกล่าวนี้นี้เป็นการปรับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาชุมชน โดยเชื่อว่าประสบการณ์ชีวิตที่ชาวบ้านได้ผ่านการต่อสู้ เพื่อความอยู่รอดมาในคนแต่ละรุ่นและได้ส่งทอดบทเรียนมานั้น เป็นมรดกชีวิตที่อยู่ในรูปของวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญา ภูมิธรรม ความสามารถและศักยภาพของประชาชน ดังนั้น การทำงานจึงเริ่มจากชาวบ้านและสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่ ที่เรียกว่า การทำงานแบบ bottom – up

2.2 การใช้แนวทัศนคติแบบ positive approach คือการทำงานพัฒนา โดยเริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่ก่อน คือ ทำในสิ่งที่ชาวบ้านเขามีอยู่เป็นหลัก พัฒนาให้ดีขึ้น หรือพัฒนาเชื่อมโยงสู่สิ่งอื่นที่ชาวบ้านมี ในลักษณะที่เป็นองค์รวม (Holistic) ของมนุษย์และชุมชน

2.3 การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน ต้องยึดหลักการประสานงานกัน ระหว่างสิ่งที่นักพัฒนามีและสิ่งที่ชาวบ้านมี ต้องหลีกเลี่ยงหลักการ “เข้าแทนที่”(Substitution) ไม่ว่าจะมาจากฝ่ายใดก็ตาม โดยคำนึงความแตกต่างระหว่างนักพัฒนาและชาวบ้าน ซึ่งทำที่ที่ควรมีคือ พยายามศึกษาข้อเด่น ข้อด้อยของทั้งสองฝ่ายและทำงานร่วมกัน เพื่อจัดข้อด้อย ประสานข้อดีการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนที่มุ่งใช้วัฒนธรรมชุมชนของตน เป็นเครื่องมือให้ประชาชนมารวมกลุ่ม เพื่อมองปัญหาาร่วมกัน วางแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน ผสมผสานอย่างกลมกลืนกับวัฒนธรรมเดิม ภูมิปัญญาเดิม จนเกิดเป็นพลังชุมชนที่จะดำเนินการพัฒนาแก้ไขปัญหาวิตชีวิตของตนเองได้

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนต้องเริ่มจากการพัฒนาคน คือ ให้คนในชุมชนมีความรู้ โดยจัดการเรียนรู้ให้คนในชุมชนมีความรู้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล สัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งพัฒนาคนอย่างเต็มศักยภาพให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิต ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างชุดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายสำคัญ ให้นักเรียนเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย ด้านขนมไทย จากผู้รู้ในชุมชน จัดตลาดนัดขนมไทยขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้เข้าถึงความรู้และเสริมสร้างพลังสามัคคีแก่ชุมชน

แนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้อง หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่างๆ ความรู้เหล่านี้สอนให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ และผู้มีพระคุณ มีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันข้าวของของตนให้แก่ผู้อื่น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่มีคุณธรรม สอนให้คนเป็นคนดี สอนให้คนเคารพธรรมชาติ รู้จักพึ่งพาอาศัยธรรมชาติโดยไม่ทำลาย ให้เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และคนที่ล่วงลับไปแล้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความรู้เรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า ทอเสื่อ การสานตระกร้าและเครื่องใช้ด้วยไม้ไผ่ ด้วยหวาย การทำเครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องมือทางการเกษตร นอกจากนั้นยังมีศิลปะดนตรี การฟ้อนรำ และการละเล่นต่าง ๆ การรักษาโรคด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การใช้ยาสมุนไพร การนวด เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และถ่ายทอดมาให้เรา มีวิธีการหลายอย่างที่ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบันด้วยคือ

การอนุรักษ์ คือ การบำรุงรักษาสิ่งที่ดีงามไว้

การฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นสิ่งที่ดีงามที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิก ให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่น การรื้อฟื้นดนตรีไทย

การประยุกต์ คือ การปรับ หรือการผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน ให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่น การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาสมัยใหม่ การทำพิธีบวงสรวงไม้ เพื่อให้คนร่วมมือกันอนุรักษ์ป่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ที่ท้องถิ่นได้สั่งสม สืบทอดต่อกันมา อันเป็นศักยภาพหรือความสามารถ โดยใช้วิธีการ เครื่องมือ วิถีชีวิต เพื่อใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตให้มีความสุขของบุคคลในชุมชนหรือท้องถิ่น ให้ดำรงคงอยู่จนถึงปัจจุบัน และในอนาคต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. **ด้านการเกษตรกรรม** ได้แก่ องค์ความรู้ทางการเกษตรหรือบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดด้านการเกษตรดั้งเดิม ตลอดจนการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ เทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหามลผลผลิตด้านเกษตร การรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเกษตร

2. **ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม** (การผลิต/การบริโภค) ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครัวเรือน ตลอดจนอุตสาหกรรมต่าง ๆ ใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงผลผลิต โดยใช้เทคโนโลยีท้องถิ่นพัฒนาผลผลิต

3. **ด้านศาสนาและประเพณี** ได้แก่ หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดต่อบุคคล สิ่งแวดล้อม เช่น หลักธรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

4. **ด้านศิลปวัฒนธรรม** ได้แก่ องค์ความรู้หรือบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ศิลปะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. **ด้านการแพทย์แผนไทย** ได้แก่ องค์ความรู้ที่ใช้ในการป้องกัน รักษาสุขภาพของคนในท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมา หรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการป้องกัน รักษาสุขภาพ ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

6. **ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ได้แก่ การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการอนุรักษ์ พัฒนา การใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า คุ้มค่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการดำรงอยู่กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น เป็นต้นค้าของภูมิปัญญาสังคม ในการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้าใจละเอียดลึกซึ้งและถูกต้องตามหลักวิชาการ ย่อมส่งผลให้เกิดความเข้าใจในภูมิปัญญาของชาติได้อย่างถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของสังคมและประเทศชาติได้ต่อไป

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

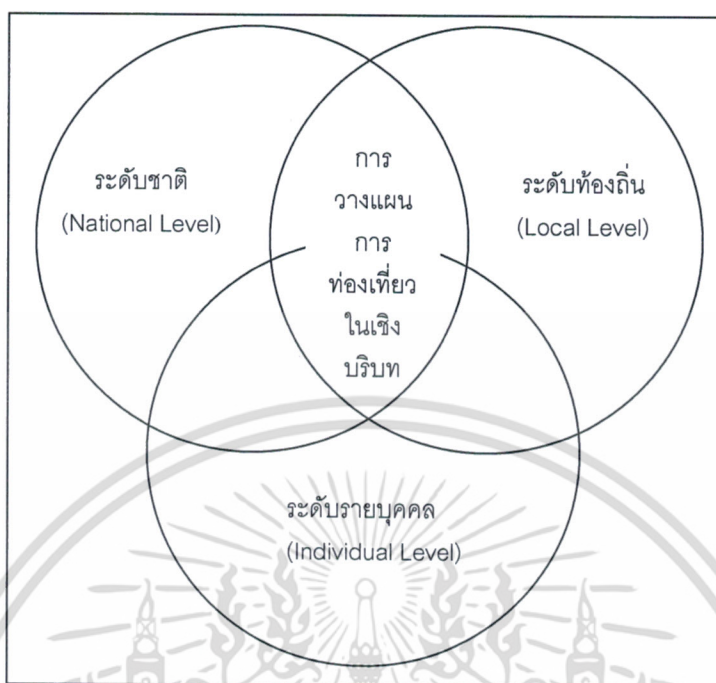
การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจขนาดใหญ่และเป็นธุรกิจในระดับนานาชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมเชิงเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดอย่างหนึ่ง มีนักท่องเที่ยว 600 ล้านคนทั่วโลก ในช่วงสหัสวรรษนี้ ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีผู้ทำงาน 1 ใน 14 คน ของแรงงานโลกและสูงกว่าร้อยละ 12 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของโลก การมีข้อจำกัดน้อยลงในการท่องเที่ยวและมีความสะดวกสบายมากขึ้น เช่น ทำให้การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญต่อเศรษฐกิจโลกและจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น

การท่องเที่ยว คือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้น ขณะที่อุตสาหกรรมเจริญเติบโต มีความเปลี่ยนแปลงและซับซ้อนมากขึ้น รูปแบบดั้งเดิมที่มีวันหยุดยาวกำลังได้รับทดแทนโดยเพิ่มความถี่และการพักอาศัยสั้นลง กิจกรรมต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงให้น่าสนใจเรียนรู้สิ่งใหม่เป็นส่วนบุคคล มากกว่ามุ่งผลิตภัณฑ์เพื่อคนจำนวนมาก นักท่องเที่ยวยังเน้นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อม การเพิ่มคุณค่าของเงินและการบริการลูกค้าที่ดีกว่าเดิม

จากการเข้าสู่สหัสวรรษใหม่ โอกาสเพื่อการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ได้เข้าสู่ตลาด แต่ละแหล่งไม่ใช่จะประสบผลสำเร็จทั้งหมด เพราะการท่องเที่ยวที่สำเร็จได้ต้องมีความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม การไปสู่ความยั่งยืนได้ จะต้องมีการวางแผนจัดการที่ดี ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยที่แตกต่างกัน

1. **ความหมายของการวางแผนการท่องเที่ยว** การวางแผนการท่องเที่ยวเกิดขึ้น 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและระดับรายบุคคล (ภาพที่ 2.3)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.3 การพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยว

ที่มา : ดัดแปลงจาก นาถฤดี, 2545 : 52

การวางแผนการท่องเที่ยว หมายถึง การประสานงานและการจัดการท่องเที่ยวของภูมิภาคหรือของประเทศทั้งหมด เป็นเรื่องการพัฒนา นโยบาย มาตรฐานและสถาบันระดับชาติ สำหรับระดับพื้นที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวก มีหน้าที่วางแผน ออกแบบและพัฒนาสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวของแต่ละบุคคล การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ มีความสำคัญเท่าเทียมกับการวางแผน และการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวที่เป็นการจัดระเบียบ พัฒนา การบริการและสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

การวางแผนแหล่งท่องเที่ยวจะดำเนินการประเมินอุปสงค์ (Demand) ทางตลาดเบื้องต้น เพื่อสนองตอบอุปสงค์ และส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวต่อนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ เพื่อวางแผนและพัฒนาสิ่งที่ล้ำสมัย ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นอันตรายต่อการท่องเที่ยว ชุมชนหลายแห่งได้ตระหนักว่าต้องเพิ่มความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานเชิงรุกในด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมและพิจารณาถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การวางแผนการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ไม่เพียงแต่พัฒนาสิ่งใหม่หรือสิ่งดึงดูดให้ดีกว่าเดิม การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว การแสวงหากำไรให้มากขึ้น ก็เป็นสิ่งที่มีการส่งเสริมอย่างเป็นลำดับ

2. การท่องเที่ยวและชุมชน ชุมชนเป็นส่วนประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยวเป็นจตุรรม

สถานที่พัก อาหาร สารสนเทศ สิ่งอำนวยความสะดวกการขนส่ง และบริการธรรมชาติของท้องถิ่น เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิ่งปลูกสร้าง วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการชม ทุกชุมชนมีการท่องเที่ยวในระดับหนึ่งและถูกกระทบโดยการเติบโตด้านการพัฒนาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ปัญหาจำนวนมากที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวสมัยใหม่ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะนักท่องเที่ยว หรือการท่องเที่ยว แต่เกิดเพราะการวางแผนดำเนินงานที่ขาดประสิทธิภาพ ยิ่งกว่านั้นมักเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่มีการแสวงหา เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นแหล่งท่องเที่ยว โดยไม่คิดถึงผลที่เกิดขึ้นในระยะยาวหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากความสำเร็จจะวัดจากจำนวนนักท่องเที่ยว จำนวนการใช้จ่าย แต่ในวันนี้แสดงให้เห็นถึงความด้อยและลดผลิตภาพลง เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ ที่นอกเหนือการควบคุม ส่งผลกระทบต่อกำไรและความยั่งยืน สิ่งทั้งหลายคนไม่ตระหนัก เข้าใจว่าการท่องเที่ยวคือ ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงคือที่ใดก็ตามที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยว จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยมนุษย์จะใช้ทรัพยากรสนองต่อตลาดท่องเที่ยว เช่น โรงเก็บสินค้าถูกพัฒนาเป็นโรงแรม วัดที่มีมากมายเป็นศูนย์ของการท่องเที่ยว การสร้างกระท่อมพักอาศัยในวันหยุด หรือร้านที่ว่างเปล่าปรับเป็นโรงน้ำชา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คือการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ สิ่งอำนวยความสะดวกอาจเหมือนเดิม แต่หน้าที่เดิมถูกแทนที่โดยสิ่งใหม่ ๆ และทรัพยากรมีการเปลี่ยนไป การวางแผนแหล่งท่องเที่ยวจะเกี่ยวข้องกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงในวิถีทางที่นำประโยชน์สูงสุดสู่พื้นที่ โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

3. การสร้างความเข้าใจต่อผลกระทบการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่กำลังเจริญเติบโต ทำให้ชุมชนเกิดโอกาสพัฒนา แต่บางชุมชนไม่ได้เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเสมอไป หรือการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับทุกชุมชน ผลกระทบจากการท่องเที่ยวมีทั้งผลดีและผลเสีย ขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นที่และสถานการณ์ของท้องถิ่น ในด้านบวกการท่องเที่ยวได้รับการยอมรับว่าได้สร้างและสนับสนุนการมีงานทำ นำเงินไปสู่พื้นที่ การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะร้านค้า ภัตตาคาร และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจซึ่งคงอยู่ได้ ในด้านลบนั้น การท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานให้แก่ภาคบริการ มักมีค่าตอบแทนต่ำและเป็นงานนอกเวลา ความสมดุลของร้านค้าท้องถิ่น อาจนำไปสู่สิ่งที่ไม่ต้องการ เช่น ความสะดวก สินค้าประจำวันเปลี่ยนเป็นร้านค้าของเก่า ร้านกาแฟ การเพิ่มกิจกรรมท่องเที่ยวยังนำไปสู่ความแออัดในท้องถิ่น สิ่งสกปรก การทำลายทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวกในท้องถิ่น แม้ว่าการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญในระดับชาติ โดยเฉพาะในเรื่องการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งมีความหมายต่อบุคคลแต่ละคนต่างกันไป

4. การพัฒนาภาวะผู้นำและการประสานงาน ขณะที่การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขนาดใหญ่ของโลก แต่ในระดับท้องถิ่นแล้วบริษัทท่องเที่ยวส่วนมาก มีขนาดเล็ก หรือขนาดกลาง ที่ให้สินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ความแตกต่างนี้นำไปสู่ความแปรผันของผลิตภัณฑ์ชุมชน การแข่งขันที่ไม่จำเป็น การไหลเวียนของสารสนเทศที่มีข้อผิดพลาดและพลาดโอกาส ขณะที่ความหลากหลายเป็นสิ่งที่ดีเพราะสามารถแสวงหาประโยชน์เต็มศักยภาพจากการท่องเที่ยว ผู้ดำเนินการท่องเที่ยวขนาดเล็กแต่ละแห่งก็แสวงหาจุดสูงสุดของตน การเพิ่มขอบเขตของอุตสาหกรรมจึงง่ายแก่การมองข้ามไป หลักฐานในอดีตให้ข้อคิดว่า แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ดีต้องสร้างจากความร่วมมือกัน จากองค์การโดยไม่หวังกำไร รัฐบาลท้องถิ่นและภาคเอกชนควรร่วมมือกัน โดยปกติกลุ่มในท้องถิ่น เช่น หอการค้า สมาคมโรงแรม หรือฝ่ายการท่องเที่ยวของการปกครองท้องถิ่น จะให้ความสนใจกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเฉพาะเรื่อง เช่น การส่งเสริมแต่ไม่ลงลึกถึงการพัฒนา ดังนั้น การจัดระเบียบจะช่วยให้ชุมชนรับผิดชอบการเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น

5. การสร้างความเข้าใจทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวที่ประสบผลสำเร็จคือ แหล่งที่ให้สิ่งที่มีเอกลักษณ์แก่นักท่องเที่ยว และให้ความรู้สึกแก่สถานที่อันมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากคู่แข่งชุมชนที่เริ่มดำเนินงานท่องเที่ยวมักดูความสำเร็จจากแหล่งอื่น การมีสิ่งดึงดูดความสนใจคล้าย ๆ กัน เป็นข้อจำกัดของการท่องเที่ยวมากกว่าสร้างความสำเร็จ

สิ่งท้าทายของชุมชนคือ การตัดสินใจและพิจารณาว่าต้องทำอะไรก่อน เพื่อให้มีการดึงดูดนักท่องเที่ยว คำตอบคือ การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นการประเมินอุปทาน (Supply) ทางการท่องเที่ยว ลักษณะที่จะดึงดูดหรือจูงใจนักท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ว่าอะไรที่นักท่องเที่ยวชอบชมและปฏิบัติ (แหล่งดึงดูดใจและกิจกรรมต่าง ๆ) วิธีการต้อนรับ (บริการและการต้อนรับ) วิธีการเดินทางและการไปถึงแหล่งท่องเที่ยว (การเข้าถึงและสาธารณูปโภค) วิธีการได้รับข่าวสาร (สารสนเทศและการตีความหมาย)

การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวช่วยให้กำหนดเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ การพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ใช่เพียงการสร้างสาธารณูปโภคและสิ่งดึงดูดใหม่ ๆ โดยปกติแหล่งชุมชนท่องเที่ยวมีพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยวคือ สิ่งดึงดูด บริการและการต้อนรับ แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ทำร่วมกัน เมื่อมีการดำเนินการอย่างเหมาะสมแล้ว การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว จะเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนมองถึงวัตถุประสงค์ไปยังผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นทั้งแง่ดีและไม่ดี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับกิจกรรมการพัฒนาในอนาคตทั้งหมด

6. การสร้างความเข้าใจตลาดการท่องเที่ยว ประชาชนที่ท่องเที่ยวเกิดจากเหตุผลหลายประการ อาจเป็นการแสวงหาการพักผ่อนและผ่อนคลายกิจกรรม มีการผจญภัย หรือผสมหลาย ๆ สิ่ง นักท่องเที่ยวมีหลายลักษณะ เมื่อวิเคราะห์อุปทานแล้วจะพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่เหมือนกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นักท่องเที่ยวบางคนชอบเที่ยวเป็นกลุ่ม บางครั้งเพื่อไปดูธุรกิจ เยี่ยมเพื่อนและญาติหรือเดินทางผ่านไป การสร้างความเข้าใจ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาศักยภาพการตลาดท่องเที่ยว (Godfrey and Clarke, 2000)

การวิเคราะห์ตลาดท่องเที่ยวเป็นขั้นตอนสำคัญ ในการประเมินศักยภาพการพัฒนาพื้นที่ จะเห็นว่ามี การดำเนินการต่าง ๆ แต่ด้านนักท่องเที่ยวไม่สนใจผลิตภัณฑ์ที่เสนอขาย ผลิตภัณฑ์ก็จะมีคุณค่าน้อย การวิเคราะห์โดยการทบทวนอุปสงค์การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ใครคือนักท่องเที่ยวในช่วงปัจจุบัน มาจากที่ใด ต้องการไปทำอะไร ต้องการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกอะไร ชุมชนต้องรู้อะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเยี่ยมชม ในขณะที่เดียวกัน ต้องพิจารณาว่าใครบ้างที่ไม่มาเยี่ยมชม และใครจะสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในอนาคต กลุ่มที่ไม่มาท่องเที่ยวนี้มีความสำคัญต่อความหลากหลายของตลาด และควรหลีกเลี่ยงการขึ้นตรงต่อตลาดเพียงบางส่วน การสร้างความเข้าใจเรื่องตลาดท่องเที่ยวนับเป็นส่วนที่สำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นจะต้องสร้างความสอดคล้องของผลิตภัณฑ์ (อุปสงค์ของการท่องเที่ยว) กับนักท่องเที่ยว (อุปทานการท่องเที่ยว) เพื่อความสมบูรณ์ ต้องจัดหาแหล่งท่องเที่ยวพร้อมกับสารสนเทศ ในการกำหนดเอกลักษณ์และคัดเลือกกลุ่มนักท่องเที่ยว (เป้าหมายการตลาด) ที่เหมาะสมที่สุดกับทรัพยากรในรูปของการสร้างผลกำไรสูงสุด โดยมีราคาต่ำสุด ฉะนั้น ความสำเร็จไม่ได้ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยว แต่เกิดจากการสร้างกระบวนการวางแผนที่มีเหตุผล เป็นระบบที่มีการทบทวนความสำเร็จและข้อมูลจากการวิเคราะห์ตลาด รวมทั้งผลของการตรวจสอบทรัพยากรในการเตรียมกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยว

7. การพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคล้ายกับอุตสาหกรรม การค้าปลีกคือ เป็นไปตามแผนปฏิบัติการหรือแผนกลยุทธ์จากพื้นฐานการทบทวนอุปสงค์และอุปทานในท้องถิ่น กลยุทธ์ของการพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้มีการพัฒนาแผนการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ หาโอกาสเพื่อขยายตลาดใหม่ ๆ จัดลำดับการบริหารอุตสาหกรรมท้องถิ่นในระยะยาวตามเครือข่ายงาน กลยุทธ์จะกำหนดจุดแข็งจุดอ่อนของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ลำดับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ กำหนดโครงสร้างแผนปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวยังเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และเป็นพลวัต (Dynamic) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์การท่องเที่ยว แสดงถึงส่วนสำคัญของกลยุทธ์การพัฒนา เช่น วัตถุประสงค์ของที่พักแรมพร้อมอาหารเช้า แผนปฏิบัติอาจรวมถึงเรื่องต่อไปนี้

1. สร้างจุดสนใจความต้องการที่พักแรมในสื่อท้องถิ่น
2. จัดสัมมนาประชาชนในท้องถิ่นเรื่องการจัดการสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับที่พักแรมและอาหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ให้คำแนะนำ การส่งเสริมและโฆษณาธุรกิจที่พักรวม

4. สร้างความมั่นใจให้ผู้ดำเนินการใหม่ ในรายชื่อของผู้แนะนำสถานที่พักรวมในท้องถิ่น

จากกระบวนการพัฒนา ต้องมีวิธีการและวัตถุประสงค์ของการวางแผนการท่องเที่ยวในเชิงบริบทของทรัพยากรท้องถิ่นและศักยภาพการตลาด (Market Potential) การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่สำเร็จ อาจเกิดขึ้นจากการลงทุนด้านการเงินในสิ่งใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ ชุมชนที่ทำเช่นนี้แสดงว่ายังไม่มีความชัดเจนในแผนที่จะใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยว จึงเป็นเหมือนกับการดิ้นรนเพื่อศักยภาพของตนเอง

8. **แผนการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว** แม้ว่าพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอาจเริ่มจากความคิดใหม่ แต่ส่วนมากก็ทำกับสิ่งดึงดูดทาง การท่องเที่ยว (Attractions) และบริการ (Service) ชุมชนจำเป็นต้องคิดเกี่ยวกับเรื่องการดึงดูดนักท่องเที่ยว และวิธีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวจากหลาย ๆ แห่ง ซึ่งหมายถึง สารสนเทศ การโฆษณา วิธีการหลากหลายที่ใช้เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ส่วนผสมการส่งเสริมการจับคู่ที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ ราคาสถานที่ แต่การเน้นสิ่งเหล่านี้เพียงอย่างเดียว ไม่ใช่เป็นการสร้างความมั่นใจว่าจะประสบผลสำเร็จ

แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ต้องสร้างความเหมาะสมกับตลาดของตนและกำหนดแนวทางในการดึงดูดเป้าหมายทางการตลาดที่ต้องการและแหล่งที่มาของนักท่องเที่ยว เพื่อใช้สำหรับวางแผนตลาด การวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทาน จะให้ความคิดที่ดีแก่ชุมชนว่าสถานที่ใด ควรเป็นตลาดเพื่อการท่องเที่ยว ดังนั้น การประเมินผลอย่างต่อเนื่องและทบทวนแผนการตลาด จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อทดสอบประสิทธิผลทั่วไปในการบรรลุถึงตลาดเป้าหมาย และยอมให้มีการปรับปรุงวิธีการ เทคนิคที่เหมาะสม โฉมหน้าต่าง ๆ ของการท่องเที่ยว จะแตกต่างกันตามรูปแบบธุรกิจของการพัฒนาและการตลาด การขายประสบการณ์ ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว บางครั้งสัมผัสและรู้สึกไม่ได้ ทดลองไม่ได้ แต่พอใจหรือรู้สึกได้ว่าเป็นไปตามความต้องการที่คาดหวังหรือไม่ กล่าวสั้น ๆ ได้ว่าการท่องเที่ยวคือการซื้อความเสี่ยง และการที่นำประชาชนให้ท่องเที่ยวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของความสำเร็จ การทำให้ประชาชนพักค้างแรมนานขึ้น ใช้เงินมากขึ้น กลับมาเยือนอีกและบอกต่อเพื่อน ๆ ของตนต่อไป ในลักษณะปากต่อปากจะเป็นผลประโยชน์อย่างแท้จริงที่เกิดขึ้น

9. **การพัฒนาการบริการลูกค้า** การท่องเที่ยว เป็นธุรกิจที่ทั้งดึงดูดบริการความต้องการของนักท่องเที่ยว หลาย ๆ ชุมชนมีความพยายามอย่างมากในเรื่องการดึงดูด แต่ลดบริการและการต้อนรับ หากคุณภาพการบริการด้อยลงไป จะทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่สูญเปล่า การขาดความเข้าใจและความตระหนักในด้านต่าง ๆ ของการพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง ความแตกต่างระหว่างสิ่งธรรมดาและสิ่งที่มีคุณค่าในการกล่าวถึง (Witt and Moetino, 1994)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การบริการและการต้อนรับ ถือเป็นวิถีทางดำเนินธุรกิจ การมีเจตคติที่ดีต่อลูกค้าจะทำให้ลูกค้ารู้สึกว่าได้รับการต้อนรับและชื่นชมเหมือนบุคคลสำคัญในชุมชน สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญมาก เพราะนักท่องเที่ยวที่มีความสุขจะกลับมาเที่ยวใหม่ เต็มใจอยู่นานขึ้น ใช้เงินมากขึ้น และรายงานด้านบวกต่อเพื่อน ๆ เมื่อกลับไปแล้ว แต่ถ้าการบริการไม่ดี ขาดการต้อนรับ จะเป็นวิถีทางที่ทำลายชื่อเสียงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

10. การวัดความสำเร็จ เพื่อให้เกิดการติดตามผลและการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยใช้เครื่องชี้วัดด้านอุปสงค์และอุปทาน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้านอุปทานควรรวมการประเมินระดับการเข้าพัก ลักษณะนักท่องเที่ยว และการไหลเวียนของการขนส่ง เทียบกับคุณค่าก่อนการพัฒนา ทั้งยังหมายถึงการตรวจสอบอย่างละเอียดถึงการตอบสนองของชุมชนต่อการพัฒนา และผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อคุณภาพชีวิตของท้องถิ่น จากมุมมองด้านอุปสงค์หมายถึงการรวบรวมข้อมูลความพอใจของลูกค้า จุดเริ่มต้นของการตลาด การจูงใจการท่องเที่ยวและกิจกรรมสำคัญ ข้อเสนอแนะเพื่อทบทวนแผนพัฒนาในอนาคต จะช่วยกำหนดวิธีการปฏิบัติที่มีประสิทธิผลของกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับอุปสงค์

11. ข้อสรุป การวางแผนการท่องเที่ยวในระดับแหล่งท่องเที่ยว จะเป็นกระบวนการที่ดำเนินการที่ละขั้นตอนของการประเมินผลการดำเนินงาน การทบทวนวัตถุประสงค์ของการวางแผนการท่องเที่ยว การกำหนดแนวคิดใหม่ เพื่อสนองการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายระยะยาวร่วมกับการดำเนินงานระยะสั้น ชุมชนที่มีระบบและแนวทางกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จะนำไปสู่ผลสำเร็จเพิ่มขึ้นในระยะยาว

เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินการ ต้องใช้ความรู้ที่มีเหตุผลการทำงานการท่องเที่ยว ความหลากหลายของปัจเจกชนและกลุ่มที่มีส่วนร่วม ตลอดจนผู้ได้เปรียบ ผู้เสียเปรียบที่การพัฒนาเข้าไปเกี่ยวข้อง สิ่งเหล่านี้ต้องตระหนักให้มาก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ ทำให้การตัดสินใจด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องมีการประเมินผลเชิงวิเคราะห์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับความสำเร็จในทุก ๆ ด้าน

ชุมชนถือเป็นส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญมากสำหรับการท่องเที่ยว เป็นจุดรวมสถานที่พัก อาหาร สารสนเทศ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งและบริการ ธรรมชาติของท้องถิ่น สิ่งปลูกสร้าง วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ทั้งหมดนี้เป็นส่วนสำคัญที่นักท่องเที่ยวต้องการชม (นาถฤดี, 2545 : 53) ชุมชนอัมพวา มีวิวัฒนาการในการตั้งถิ่นฐานที่ยาวนานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมสวนผสม จนกล่าวกันว่า อัมพวาเป็นเสมือนอู่ข้าวอู่น้ำของกรุงศรีอยุธยา ในอดีตชาวบ้านจะสร้างบ้านเรือนหันหน้าเข้าหาดคลอง เพื่อให้ประโยชน์ในการอุปโภค

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริโภคและการคมนาคม ต่อมาเมื่อมีการสร้างถนน การคมนาคมทางน้ำได้ลดบทบาทลง แต่ถึงกระนั้นพื้นที่บริเวณริมน้ำก็ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก โดยจะเห็นได้จากองค์ประกอบทางด้านสถาปัตยกรรมหลายอย่างที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนริมน้ำดั้งเดิม

การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไว้ให้ยั่งยืน ด้วยความภาคภูมิใจสามารถสร้างรายได้ให้แก่ระบบเศรษฐกิจของเรา สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันเพื่อพัฒนาสังคม และการศึกษา ส่วนแหล่งท่องเที่ยว (Destination) คือสถานที่ที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาแวะพักหรือหยุดอยู่เพื่อการท่องเที่ยว จับจ่ายซื้อของ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ก่อนจากไปด้วยความพึงพอใจ หากมีความประสงค์จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ต้องวางแผนเป็นเรื่องแรก โดยแบ่งออกเป็น 5 เรื่องคือการวิเคราะห์ตลาด การประเมินศักยภาพของพื้นที่ การศึกษาทางการเงิน การศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการศึกษาผลกระทบทางสังคม (ละเอียด, 2549)

1. การวิเคราะห์ตลาด (Market Analysis) การวิเคราะห์ตลาด เป็นสิ่งที่ต้องกระทำเพื่อให้ทราบแนวโน้มของนักท่องเที่ยว และความชอบของนักท่องเที่ยว เป็นการช่วยให้การตัดสินใจพัฒนาได้ถูกต้อง นอกจากนี้การวิเคราะห์ตลาดจะบอกให้ทราบถึงตลาดลูกค้าว่าอยู่ที่ไหน แล้วยังบอกได้อีกว่าลูกค้าที่มีศักยภาพนั้น มีจำนวนมากน้อยเพียงใด เมื่อมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมา

นอกจากนี้การวิเคราะห์ตลาดยังบอกถึงลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ว่าเป็นใคร มาจากไหน มีสถานภาพทางสังคมอย่างไร ซึ่งรวมไปถึง รายได้ อายุ การศึกษา เพศ สถานภาพการสมรส ขนาดครอบครัว เป็นต้น และจะพัฒนาเพื่อรองรับผู้มีรายได้สูงโดยเฉพาะ หรือจะรองรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ หรือจะเน้นรับนักท่องเที่ยวที่เป็นเยาวชน บางแหล่งท่องเที่ยวพยายามรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้หลาย ๆ กลุ่ม ก็สามารถทำได้

2. การประเมินศักยภาพของพื้นที่ (Site Evaluation) การประเมินศักยภาพของพื้นที่จะเกี่ยวกับการตอบคำถาม 2 เรื่อง คำถามแรกคือมีอะไรอยู่แล้วบ้าง คำถามที่สองคือ ต้องการอะไรเพิ่มเติมอีกบ้าง สิ่งที่มีอยู่แล้วอาจรวมไปถึงการมีหาดทรายยาวขาวสะอาดอยู่แล้ว มีน้ำทะเลใส มีแสงแดดจ้าตลอดปี ตรงนี้สามารถออกแบบให้มีสนามกอล์ฟได้หรือมีท่าเรือเล็ก ๆ สำหรับเรือยอร์ชท่องเที่ยวได้ เป็นต้น

การประเมินศักยภาพของพื้นที่ต้องคำนึงถึงแรงงานในพื้นที่ด้วย เพราะกรณีที่ไม่มีความงานในพื้นที่ต้องหาแรงงานจากที่อื่นทั้งด้านการก่อสร้าง โรงแรม ร้านอาหาร อาคารสถานที่ต่าง ๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ สำหรับการประเมินศักยภาพของพื้นที่ในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานนั้น จะประเมินเรื่องถนนในพื้นที่ แหล่งน้ำกินน้ำใช้ พลังงานไฟฟ้า ระบบกำจัดขยะและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ของเสีย น้ำเสีย ตลอดจนบริการอื่น ๆ ที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่แห่กันมาได้ รวมถึงคำถามที่ว่าต้องสร้างถนนใหม่หรือไม่ หรือควรพัฒนาถนนเดิมต่อไป น้ำดื่มมีเพียงพอหรือไม่ ขยะจะเอาไปทิ้งที่ไหน

ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกเหนือความจำเป็นระดับพื้นฐาน เป็นเรื่องอาคารหรือสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงโรงแรม ร้านอาหาร ศูนย์ประชุม สิ่งอำนวยความสะดวกด้านนันทนาการ ร้านขายของและสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ อีกมาก บางแห่งอาจต้องสร้างจากเมืองที่ไม่มีอะไรเลย แต่บางแห่งอาจเพียงปรับปรุงเพิ่มเติมเท่านั้น ที่สำคัญที่สุดในเรื่องของการประเมินศักยภาพของพื้นที่คือ ต้องมีการศึกษาความต้องการด้านการขนส่งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งขนส่งคนโดยสารและขนส่งสินค้าต่าง ๆ เพราะแหล่งท่องเที่ยวต้องเดินทางเข้าถึงได้ง่าย อาจต้องสร้างถนนใหม่ วางรถไฟใหม่ สนามบินใหม่ หรือท่าเรือใหม่ เมื่อมีความจำเป็น

3. การศึกษาทางการเงิน (Financial Study) กระบวนการวางแผนในระยะเริ่มแรก ต้องประมาณการต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในโครงการให้ได้ก่อน โดยต้องหาข้อยุติว่าจะหาทุนได้จากที่ใด ด้วยวิธีการใด การเงินอาจมาจากนักลงทุนเอกชนหรือจากหน่วยงานของรัฐ หรือกู้ยืมจากหน่วยงานระหว่างประเทศแล้วแต่จะพิจารณา

การศึกษาทางการเงินที่ดีต้องกำหนดให้ได้ว่า โครงการนี้ต้องใช้เงินแต่ละขั้นตอนต่าง ๆ เป็นจำนวนเท่าใด ต้องกำหนดกรอบการกู้ยืมเงินแต่ละขั้นของการปฏิบัติงานตามโครงการนี้ไว้ให้ชัดเจนด้วย แม้ว่าการลงทุนต้องการกำไรเป็นผลตอบแทน แต่ควพิจารณาถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจในพื้นที่ด้วย ทั้งนี้การศึกษาทางการเงินต้องคาดการณ์ถึงการเพิ่มมูลค่าของทรัพย์สินในพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการจ้างงานด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องลดผลกระทบทางเศรษฐกิจเชิงลบให้ได้และขยายผลในเชิงบวกให้มากที่สุด

4. การศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Study) ในกระบวนการวางแผนบางจุด ต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเมื่อมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาท่องเที่ยว การศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมักถามคำถามต่อไปนี้คือ จะให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนเท่าใด หารายของเราจึงจะสะอาดชาวอยู่ได้เช่นนี้ หรือจะให้มีโรงแรมสูง ๆ ได้กี่แห่ง จึงไม่ทำลายทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูญเสียไป

มีคำสำคัญอยู่คำหนึ่งคือ สมรรถนะในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ซึ่งหมายความถึงความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ระดับหนึ่ง อันเป็นขีดจำกัดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้จำแนกเป็นสมรรถนะในทางกายภาพ (Physical) ที่หมายถึงการที่แหล่งท่องเที่ยวจะรับนักท่องเที่ยวได้มากที่สุดในจำนวนหนึ่งเท่านั้น จึงจะไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งท่องเที่ยววันั้น ทางโครงสร้างกายภาพอาจทำให้คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต้องเสียไป จนนักท่องเที่ยวไม่ได้รับประสบการณ์ตรงตามความต้องการ เรื่องนี้ต้องระมัดระวังเพราะถ้ามีนักท่องเที่ยวมากเกินไป จะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น บางกรณียากที่จะเยียวยาด้วย หรือสมรรถนะในทางเศรษฐศาสตร์ (Economic) ประชาชนในท้องถิ่นจะถูกแย่งงานทำ หรือสมรรถนะในทางสังคม (Social) ประชาชนในพื้นที่จะเป็นปฏิปักษ์ต่อนักท่องเที่ยวหรือสมรรถนะในทางสิ่งแวดล้อม (Environment) ที่สิ่งแวดล้อมถูกทำลายไป โดยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการวางแผนที่ดี

5. การศึกษาผลกระทบทางสังคม (Social Impact Study) ผลกระทบที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาจนกระทบต่อประชาชนในชุมชน เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง เพราะประชาชนในพื้นที่อาจมีความรู้สึกไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวได้ เช่น บางครั้งไปทำลายขนบธรรมเนียมหรือประเพณีดั้งเดิม นำวัฒนธรรมจากภายนอกหรือวัฒนธรรมต่างด้าวเข้าไปแทรกแซง โดยมีมาตรฐานทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป จนเกิดกระทบกระทั่งกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชุมชนเดิม การศึกษาทางสังคมมุ่งจัดความขัดแย้งหรือผลกระทบทางด้านลบ แต่สร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างถิ่น ถ้าวางแผนให้ดีแล้วจะสร้างสวัสดิ์ผลกระทบทางบวกให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

คำขวัญประจำจังหวัดสมุทรสงครามคือ เมืองหอยหลอด ยอดลิ้นจี่ มีอุทยาน ร.2 แม่กลองไหลผ่าน นมัสการหลวงพ่อบ้านแหลม

1. ประวัติความเป็นมา

จังหวัดสมุทรสงคราม ตั้งอยู่ในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 -14 องศาเหนือและเส้นแวงที่ 99 – 101 องศาตะวันตก มีพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ 416.707 ตารางกิโลเมตร หรือ 260,442 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามเส้นทางรถยนต์ 65 กิโลเมตร ทางรถไฟ 65 กิโลเมตร โดยมีขอบเขต ดังนี้

ทิศเหนือ จรดกับตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ทิศใต้ จรดกับแม่น้ำแม่กลอง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ทิศตะวันออก จรดกับตำบลบ้านปรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

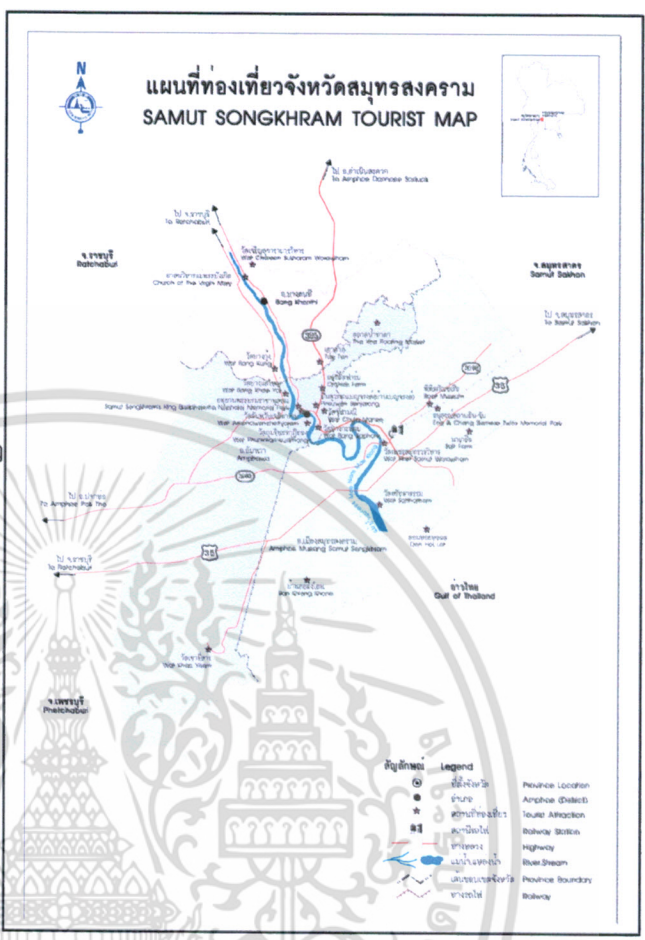
ทิศตะวันตกจรดกับแม่น้ำแม่กลอง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

(คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่ ตามแนวเหนือ-ใต้ ผ่านอำเภอบางคนที่ อำเภออัมพวา สุอ่าวไทยที่บริเวณปากแม่น้ำ ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลของจังหวัดสมุทรสงคราม มีความยาวของชายฝั่งทะเลประมาณ 23 กิโลเมตร ส่วนใหญ่พื้นที่เกือบทั้งหมดของจังหวัดเป็นที่ราบชายฝั่งที่มีความลาดเอียงน้อยกว่า 1 เปอร์เซ็นต์ ไปทางชายฝั่งทะเลไม่มีภูเขา หรือเกาะ มีคลองธรรมชาติ และคลองขุดเชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายทั่วพื้นที่กว่า 300 คลอง คลองเหล่านี้ทำหน้าที่ระบายน้ำระหว่างพื้นที่ส่วนบนกับฝั่งทะเล

นอกจากคลองเหล่านี้จะระบายน้ำออกจากแผ่นดินลงสู่ทะเลแล้ว ในแต่ละวันจะมีน้ำขึ้นน้ำลงที่อ่าวไทย ส่งผลให้เกิดน้ำทะเลหนุนเข้ามาตามแม่น้ำแม่กลองและตามคูคลองต่าง ๆ

3. อัมพวา

พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน มีลำคลองผ่านหลายสาย ได้แก่ คลองอัมพวา คลองวัดนางวัง คลองวัดบางกะพ้อม คลองบางจาก คลองดาวดึงษ์ คลองลัดดาโชติ ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลหนุน น้ำไหลขึ้นลงตลอดปี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ ได้แก่ สวนลิ้นจี่ สวนส้มโอ สวนมะพร้าว สวนมะม่วง ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไป จะมีฝนตกชุกประมาณเดือน พฤษภาคม-ตุลาคม เนื่องจากได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งอยู่ไม่ไกลทะเลมากนัก จึงทำให้อากาศไม่หนาวจัดมากนัก

พื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม แบ่งสภาพน้ำได้ 3 เขต คือ

1. เขตน้ำเค็ม เป็นพื้นที่ริมฝั่งทะเลเข้ามาประมาณ 3 กิโลเมตร สภาพน้ำเป็นน้ำเค็ม ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
2. เขตน้ำกร่อย เป็นพื้นที่ถัดจากเขตน้ำเค็มขึ้นมาประมาณ 3 กิโลเมตร สภาพน้ำเป็นน้ำกร่อย ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภออัมพวาและเขตเมืองสมุทรสงคราม

เอกสารนี้เป็นลิขสิทธิ์ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสงคราม อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. เขตน้ำจืด เป็นพื้นที่ถัดจาก
เขตน้ำกร่อย สภาพน้ำเป็นน้ำจืดที่สามารถ
นำมาใช้ประโยชน์ในการอุปโภคและบริโภค
บางคนที่ทั้งหมด

บริเวณพื้นที่ตำบลอัมพวา แต่เดิม
เรียกว่า แขวงบางช้าง ไม่ปรากฏหลักฐาน
แน่ชัดว่าจัดตั้งขึ้นเมื่อใด ในบริเวณแขวง
บางช้างนี้ถูกเรียกว่า “สวนนอก” มีลักษณะ

เป็นชุมชนเล็ก ๆ แต่มีความเจริญทั้งในการเกษตรกรรมและการพาณิชย์กรรม เพราะสมัยพระเจ้า
ปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา แขวงบางช้างมีตลาดแห่งหนึ่งเรียกว่า “ตลาดบางช้าง” มีนายตลาด
บางช้าง เป็นผู้เก็บภาษีอากรขนาดตลาด นายตลาดผู้นี้เป็นผู้หญิงชื่อน้อย มีบรรดาคักดีเป็นท้าว
แก้วผลึก เป็นคนในตระกูลเศรษฐีในแขวงบางช้าง ต่อมาเป็นต้นวงศ์ราชินิกุลบางช้าง ในสมัย
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ.2481 ได้รวม
ท้องที่ตำบลอัมพวาและตำบลบางกะพ้อมเข้าด้วยกันเป็นตำบลอัมพวา

(<http://amphawayamyen.th.gs>)

ชุมชนอัมพวา ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านพื้นที่ทางด้าน
ตะวันตก มีคลองอัมพวา ซึ่งแยกจากแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านกลางพื้นที่ชุมชน นอกจากนี้ยังมีคลอง
ต่าง ๆ อีกหลายสายที่ไหลผ่านพื้นที่ชุมชน เช่น คลองบางจาก คลองลัดตาโชติ คลองดาวดึงส์ คลอง
ผีหลอก คลองบางกะพ้อม เป็นต้น จากการทำคูคลองอยู่ทั่วไปภายในพื้นที่ชุมชน ส่งผลให้
เกิดความสะดวกสบายในการคมนาคมทางน้ำและการประกอบอาชีพโดยเฉพาะการทำเกษตรกรรม
เป็นอย่างมาก พื้นที่ส่วนใหญ่ภายในชุมชนจึงยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม จากสภาพทางภูมิศาสตร์
ของพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลหนุน ทำให้มีน้ำไหลขึ้นลงตลอดปี ลักษณะภูมิอากาศของ
ชุมชนอัมพวาโดยทั่วไป มีอุณหภูมิไม่สูงมากนัก เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากทะเล มีฝนตกชุก
ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ส่วนในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ มีอากาศ
ค่อนข้างเย็น (หน่วยวิจัยการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน, 2549 : 4)

ตลาดน้ำ : ความไม่สิ้นสลายของชุมชนโบราณ

ในขณะที่วิถีการดำเนินชีวิตแบบตะวันตกแพร่เข้ามา ทำให้เกิดการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง
ไปมาอย่างไม่หยุดยั้ง ส่งผลให้การใช้ชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงตามไป ไม่ว่าจะเป็นการอุปโภค บริโภค
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้มาใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การตั้งครอบครัวใหม่ การตั้งถิ่นฐานบ้านช่อง หรือเจาะลึกลงไปถึงวิถีคิดและการใช้เหตุผล ทุกสิ่งล้วนอยู่ในเส้นทางแห่งการเปลี่ยนแปลงแบบไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ห้างสรรพสินค้าซึ่งเป็นรูปแบบตลาดเพื่อการดำรงชีวิตแบบใหม่ได้แพร่กระจายไปในทุกเมืองของประเทศไทย สิ่งใหม่ที่เข้ามาทดแทนสิ่งเก่านั้น หากสามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นใหม่ได้ดีกว่าแล้วย่อมได้รับการตอบสนองที่ดีตามไปด้วย

ชุมชนโบราณหลายแห่งต้องปรับตัวเพื่อเปลี่ยนแปลงให้เข้าสู่วิถีแห่งยุคสมัย สถานที่ใดไม่สามารถปรับตัวได้ ต้องสิ้นสลายไปตามกฎแห่งความจริงของกาลเวลา เป็นที่น่าเสียดายที่คนไทยยังขาดความเข้าใจในวัฒนธรรมเก่า ๆ ของตนเอง จนดูคล้ายกับว่าวัฒนธรรมเหล่านั้นคร่ำครึหรือตายไปแล้ว หากคิดถึงความจริงว่าทุกสิ่งทุกอย่างก่อกำเนิดและผ่านวันคืนมาได้เป็นเวลานาน ย่อมจะต้องมีประโยชน์อยู่บ้างไม่มากก็น้อย มิฉะนั้นคงไม่สามารถดำรงอยู่เช่นนั้นได้ อาคารสถานที่ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ถูกรื้อถอนและทดแทนด้วยอาคารทรงสูงตั้งตระหง่าน ขณะที่ชุมชนซึ่งเคยดำรงอยู่ได้สิ้นสลายไปอย่างรวดเร็ว โดยไม่คาดคิดมาก่อน สิ่งที่สำคัญเหล่านี้มีอยู่เสมอในช่วงชีวิตของคนแต่ละรุ่น

ชุมชนจะดำรงอยู่ได้ต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ 3 ประการคือ ประการแรกเป็นความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชนนั่นเอง ที่ต้องมีความรักความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน และยอมรับว่าตนเองจะดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข ต้องมีชุมชนเป็นองค์ประกอบ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าตนเองเป็นส่วนประกอบของชุมชนเช่นกัน ความรู้สึกนี้ทำให้สมาชิกในชุมชนเต็มใจ และให้ความร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี ประการที่สอง ชุมชนนั้นต้องมีคุณค่าหรือประโยชน์มากเพียงพอให้รวมตัวอยู่เป็นชุมชนเช่นนั้น และประการที่สาม ชุมชนนั้นต้องมีวัฒนธรรมร่วมกัน คำว่าวัฒนธรรมเป็นคำที่กินความหมายกว้าง คือหมายถึงประเพณี จารีต การกินอยู่ ภาษา การแต่งกาย วิถีคิดและอื่น ๆ อีกมากมาย วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนไม่มีเส้นแบ่งถึงความถูกต้อง หมายถึงแต่ละชุมชนย่อมมีวิถีของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญทั้ง 3 ประการดังที่กล่าวมา ทำให้คาดเดาความยั่งยืนของชุมชนแต่ละแห่งได้ (รพี และมธุกร, 2543)

ตลาดน้ำโบราณคลองอัมพวาแห่งลุ่มน้ำแม่กลอง

ตลาดน้ำยามเย็นเคยเป็นตลาดน้ำโบราณแห่งหนึ่งของเมืองไทยที่มีมานานแล้ว เมื่อมีถนนตัดผ่านจึงได้เลิกไป ต่อมาเทศบาลอำเภออัมพวาได้ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ในปี พ.ศ. 2 547 เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นความร่วมมือของผู้คนในชุมชน อันเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนา และยังเป็นความท้าทายในการกลับมาดำรงชีวิตแบบเดิม บนกระแสดความนิยมวัฒนธรรมตะวันตกที่ยังคงสภาพความเป็นชุมชนโบราณได้ค่อนข้างมาก นอกจากนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าลุ่มน้ำแม่กลองมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจควรแก่การศึกษามาก สำหรับคำกล่าวที่ว่า ตลาดน้ำยามเย็นเป็นตลาดโบราณนั้นมีสภาพแวดล้อมที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) มีแหล่งน้ำที่สัญจรโดยทางเรือ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สะดวกและปลอดภัย 2) มีวัดเป็นศูนย์รวมของชุมชน และ 3) มีชุมชนเรียงรายอยู่โดยรอบแหล่งน้ำ โดยทั้ง 3 ข้อนี้อยู่ด้วยกันอย่างสมดุล จึงทำให้เกิดความยั่งยืนได้ดังนี้

เอกลักษณ์ชุมชน : จุดขายของการท่องเที่ยว

หากจะวิเคราะห์ลงไปในแก่นแท้ เรื่องความมีชื่อเสียงของตลาดน้ำยามเย็นแล้วพบว่า มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ผสมผสานกับความต้องการที่จะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของผู้คนในชุมชนเอง อาจกล่าวได้ว่า สถานที่แห่งนี้มีจุดขายมากเพียงพอที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในทุกวันนี้ นั่นคือ

1. มีการจัดการทางชุมชนที่ชัดเจน ผู้นำของชุมชนได้ร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบตลาดน้ำยามเย็น เพื่อแสดงถึงศักยภาพของชุมชนที่มีความต้องการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง โดยให้อำนาจแก่ชุมชนในการควบคุมดูแลซึ่งกันและกัน เมื่อมีการกระจายอำนาจเช่นนี้ ท้องถิ่นจะเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ เพราะชาวบ้านเข้าใจตนเอง ทำให้ทิศทางการพัฒนาชัดเจนเป็นรูปธรรม

2. มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ตลาดน้ำยามเย็นมีความแตกต่างจากสถานที่อื่น ๆ ที่มีชาวบ้านพายเรือมาขายสินค้า ตั้งแต่เวลาบ่ายสี่โมงเย็นเป็นต้นไป จนถึงเวลาสองทุ่ม ทุกวันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ ซึ่งถือเป็นตลาดน้ำยามเย็นหนึ่งเดียวของประเทศไทยในขณะนี้

3. สินค้าที่มีความแตกต่างจากตลาดอื่น แบ่งเป็น อาหารประเภทคาว มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวและผู้คนทั่วไป เช่น ปลาทุบโปะต้มเค็ม หอยทอดโบราณ เป็นต้น ส่วนอาหารประเภทหวาน เช่น ขนมเงาะ ขนมจ่ามงกุฏ ขนมทองเอก เป็นต้น สำหรับผลไม้มีลิ้นจี่พันธุ์คอมพิวเตอร์รสชาติหวานอร่อย มีทั้งลิ้นจี่ไร่เมล็ดและมีเมล็ด มีส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ (ขาวพิสุทธ์) นอกจากนี้ยังมีผลผลิตที่ทำสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การทำน้ำตาลมะพร้าว

4. มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ คลองอัมพวาเชื่อมต่อกับแม่น้ำแม่กลอง ไหลไปสู่ทะเลที่ปากอ่าว ทำให้ไม่มีมลพิษทางน้ำ สายน้ำจึงใสสะอาดและอากาศบริสุทธิ์ ช่วยส่งเสริมทัศนียภาพให้โดดเด่น ผู้นำชุมชนได้ร่วมมือกับชาวบ้านในท้องถิ่น จัดบริการการท่องเที่ยวทางน้ำในการล่องเรือชมวิถีชีวิตชาวบ้านสองฟากฝั่งคลองอัมพวาและแม่น้ำแม่กลอง ที่ยังมีสภาพเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ เพราะในเวลากลางวันชาวบ้านจะมาลอยเรือตกกุ้งก้ามกรามในแม่น้ำแม่กลอง มีที่นั่งหย่อน เป็นดัชนีชี้วัดความสมบูรณ์ของกลุ่มน้ำแม่กลองได้เป็นอย่างดี

5. มีการคมนาคมที่เข้าถึงได้สะดวก เพราะอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก สามารถเดินทางได้หลายเส้นทาง ทั้งรถยนต์โดยสารประจำทางและรถยนต์ส่วนตัว มีที่จอดรถขนาดใหญ่ ณ บริเวณวัดอัมพวันเจติยารามและพื้นที่ใกล้เคียง แสดงให้เห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน คือ การไม่เก็บค่าจอดรถ ถือเป็นบริการแก่ผู้มาเยือนให้เกิดความอบอุ่นใจ เนื่องมาจากที่จอดรถ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สะดวกและเป็นจุดขายอย่างมากแก่คนกรุงเทพฯ ที่ต้องคำนึงถึงเสมอเวลาเดินทางไปท่องเที่ยว

6. มีการตรวจความยุติธรรมของสินค้า เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่นักท่องเที่ยวและสวัสดิภาพของผู้มาเยือน ชาวบ้านจึงช่วยกันสอดส่องดูแลรสชาติของอาหาร ความปลอดภัยทางด้านสุขอนามัยและทรัพย์สิน ถือเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชน

7. การตอบสนองจากคนบางกลุ่มที่เริ่มนิยมการดูแลสุขภาพแบบตะวันออก คือ การบริโภคอย่างระมัดระวังและเน้นการรับประทานอาหารตามวิถีธรรมชาติ เห็นได้จากความ การนิยมรับประทานอาหารตามชีวิต เป็นต้น แนวคิดนี้ไปด้วยกันได้กับชุมชนโบราณ ที่มีสินค้าพื้นบ้าน กระแสสังคมที่ว่านี้ ส่งผลให้ชุมชนที่มีแนวทางดำเนินชีวิตแบบตะวันออก กลับฟื้นคืนมา หลังจากที่ซบเซามานาน

ตลาดน้ำชุมชนอื่นยังไม่มีศักยภาพและความพร้อมที่สมบูรณ์

การสำรวจตลาดน้ำแหล่งอื่น ๆ ในภาคกลาง พบว่า มีความแตกต่างจากตลาดน้ำยามเย็น เฉพาะ วัน เวลา ขายสินค้าเท่านั้น ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกัน มีเพียงบางแห่งที่ยังขาดความสมบูรณ์ เมื่อเทียบกับในหลาย ๆ ด้าน เช่น ตลาดน้ำ อัมเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นตลาดเก่าแก่อีกแห่งหนึ่ง มีชุมชนรองรับ มีวัด มีสถานที่ราชการอยู่ไม่ไกล มีการคมนาคมที่สะดวกกว่า ตลาดจะอยู่ริมคลองดำเนินสะดวกและมีบรรยากาศสภาพภายในเป็นตลาดโบราณเหมือนกัน แต่เมื่อวิเคราะห์เจาะลึกอย่างชัดเจน จึงพบว่าตลาดน้ำบ้านแพ้วไม่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในฐานะของแหล่งท่องเที่ยวถ้าเทียบกับตลาดน้ำยามเย็น อาจเป็นเพราะสาเหตุต่อไปนี้

1. ขาดการจัดการร่วมกันของชุมชน ทำให้ผู้ขายสินค้าต่างขายสินค้าของตนโดยเสรี ไม่มีการควบคุมกันเอง ที่สำคัญคนในชุมชนไม่มีความชัดเจนในการธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตนอย่างถ่องแท้เหมือนกับตลาดน้ำยามเย็น

2. ขาดสถานที่จอดรถที่สะดวก ตลาดน้ำบ้านแพ้วมีชุมชนที่อยู่กันหนาแน่นริมถนนพระประโทน-บ้านแพ้ว ซึ่งเป็นถนนเชื่อมระหว่างถนนเพชรเกษมและถนนพระราม 2

3. สินค้าขาดความเป็นเอกลักษณ์ ผู้ขายได้นำสินค้าจากโรงงานมาขาย หรือนำพืชผักผลไม้ จากแหล่งต่าง ๆ มาขาย สินค้าจึงขาดความโดดเด่น เพราะเหมือนการขายตามตลาดทั่วไป

4. สภาพของสายน้ำ สายน้ำในคลองดำเนินสะดวกบริเวณนั้น ไม่มีความใสสะอาดเท่าที่ควร แม้จะมีการเดินทางท่องเที่ยวทางเรือได้ และมีความน่าสนใจในเชิงวัฒนธรรมที่เก่าแก่ไม่แพ้กันก็ตาม แต่สภาพของน้ำที่ไม่ใสสะอาด ย่อมไม่จูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว (ยุวดย, 2543)

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมา พอสรุปได้ถึงศักยภาพความพร้อมที่แตกต่างกันระหว่างตลาดน้ำทั้งสองแห่งอย่างชัดเจน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การรักษาวัฒนธรรมเดิมจะทำได้ยากในอนาคต

สภาพที่น่าเป็นห่วงของชุมชนตลาดน้ำยามเย็นในอนาคตคือ การบำรุงรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ให้ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากระบบเสรีของธุรกิจการค้าเปิดกว้างให้กับทุกคน จึงทำให้สินค้าที่ไม่ได้เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนมาวางขายหลายอย่าง เช่น ปลาช่อนแดดเดียวของสิงห์บุรี หรือสุพรรณบุรี สิ่งที่น่าเป็นห่วงอีกประการหนึ่งคือ ธุรกิจการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ยังไม่มีการวางแผนในการป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดการทำลาย ได้แก่ ความสะอาดของน้ำ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และการจัดสรรผลประโยชน์ในชุมชน เมื่อมีรายได้มากขึ้น เหล่านี้เป็นปัญหาที่ชุมชนตลาดน้ำยามเย็น ต้องปรับปรุงและหาทางแก้ไข เพราะชุมชนต้องตระหนักว่าการที่ตลาดน้ำยามเย็นเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเพราะเหตุใด ถ้าหากไร้ซึ่งเอกลักษณ์ของสถานที่และกิจกรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนานแล้ว ความนิยมย่อมเสื่อมสลายไปได้ สิ่งที่สำคัญคือ การพัฒนาของชุมชนที่มีความเจริญในยุคปัจจุบัน ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทางจิตวิญญาณ เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องความเจริญของจิตวิญญาณมากกว่าความเจริญทางวัตถุ และจุดขายของชุมชนมิใช่ต้องเป็นนวัตกรรมที่ทันสมัยเสมอไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์บริการวิชาการ (2546) ได้จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนริมฝั่งคลองมีความรู้ ทัศนะ ทัศนคติ มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและการปฏิบัติในการดูแลรักษาคลอง ตลอดจนการช่วยอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ระบบนิเวศธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของคลองอัมพวา เนื่องจากคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำคู คลอง ได้คัดเลือก คลองอัมพวา ให้เข้าร่วมโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม เพราะเห็นว่าคลองอัมพวาเป็นคลองที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ซึ่งเกี่ยวข้องกับต้นราชวงศ์จักรี มีประเพณีวัฒนธรรมสืบทอดมาจากคนรุ่นเก่า มีชุมชนริมน้ำที่เคยมีความเจริญรุ่งเรือง มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม สิ่งปลูกสร้างดั้งเดิมและระบบนิเวศคลองอัมพวา ยังคงสภาพธรรมชาติ น้ำมีคุณภาพดี มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ประกอบกับมีกลุ่มประชาคมที่ให้ความสนใจ มีความเข้มแข็งพร้อมจะเป็นแกนนำในการอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมของคลองอัมพวาให้คงอยู่ต่อไป

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานคือคณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดหลักในการศึกษาเพื่อ

จัดทำกรอบแนวทางการอนุรักษ์พัฒนาคลองและชุมชนริมคลองอัมพวา กำหนดระเบียบข้อบังคับในเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การใช้ประโยชน์จากลำคลองและการใช้ที่ดินริมฝั่งคลอง รวมถึงจัดทำกรอบการพัฒนาและส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองอัมพวา โดยศึกษาโครงสร้างทางกายภาพของคลองและชุมชนริมน้ำ คลองอัมพวา ได้แก่ ระบบนิเวศ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน การศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนริมคลองอัมพวา ได้แก่ ประวัติศาสตร์และ ภูมิหลังของชุมชน โครงสร้างของประชากร เศรษฐกิจ วิถีชีวิต การศึกษาด้านนโยบายและระเบียบที่ เกี่ยวข้อง ได้แก่ นโยบาย แผนงาน โครงการภาครัฐและเอกชน กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง องค์กรท้องถิ่น เครือข่ายประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน การวิเคราะห์เอกลักษณ์ของ คลองและชุมชนริมน้ำคลองอัมพวา การศึกษาศักยภาพ และข้อจำกัดของการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การจัดทำกรอบแนวทางในการอนุรักษ์ พัฒนาคคลองและชุมชนริมคลองอัมพวา การ กำหนดระเบียบข้อบังคับ การจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นในการควบคุมการใช้ที่ดินริมฝั่งคลอง การจัด ทำแนวทางการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคลองอัมพวา รวมทั้งพื้นที่ที่ เกี่ยวเนื่องอย่างเหมาะสม

กิจกรรมการดำเนินงานมีดังนี้

- 1) รวบรวมข้อมูล และศึกษาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์จาก คลองและการใช้ที่ดินริมฝั่ง โดยมีการประสานแผน สัมรวจ ทบพวน และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เช่น แผนงานและโครงการของภาครัฐและเอกชน การใช้ที่ดิน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมทั้งข้อ กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นในการกำกับดูแล ควบคุมการ ใช้ประโยชน์จากคลอง การใช้ที่ดินริมฝั่ง พร้อมกับจัดทำกรอบแนวทางการอนุรักษ์พัฒนาคคลองและ ชุมชนคลองอัมพวา
- 2) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันประสานแผนการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ และขอรับความคิดเห็นกับข้อเสนอแนะ
- 3) จัดประชุมเสวนาข้อตกลงร่วมกันในการปรับปรุงแก้ไขข้อบัญญัติท้องถิ่น และกรอบแนว ทางการอนุรักษ์และพัฒนาคคลองอัมพวา
- 4) จัดทำแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 5) จัดประชุมสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนสำหรับ กำหนดแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับมีดังนี้

- 1) มีแนวทางและระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของคลอง และการใช้ที่ดินริม ฝั่งคลองที่ชัดเจน สอดคล้องกับการอนุรักษ์คลองอัมพวา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) มีกรอบแนวทางการอนุรักษ์ พัฒนาคลองและชุมชนริมคลอง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ชัดเจนเป็นที่ยอมรับของประชาชน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างได้ผล

ฉวีวรรณ และคณะ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาอาชีพการทำขนมโบราณ ชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

จากการศึกษาปัญหาอาชีพของชุมชนกุฎีจีน พบว่ามีปัญหาการสืบทอดการทำขนมโบราณ 3 ชนิด ได้แก่ ขนมฝรั่งกุฎีจีน ขนมกุฎีรังและขนมกวยตัส คณะผู้วิจัยจึงได้จัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาอาชีพการทำขนมโบราณ ชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนกุฎีจีนพบว่าชุมชนแห่งนี้ประวัติศาสตร์ระหว่างไทยและโปรตุเกส ขนมโบราณได้รับการถ่ายทอดจากชาวโปรตุเกส และถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาในครอบครัวจนกลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบันนี้ขนมฝรั่งกุฎีจีน มีผู้ผลิตอยู่เพียง 3 บ้าน ขนมกุฎีรังและขนมกวยตัส มีผู้ผลิตเพียง 2 บ้านเท่านั้น ได้มีการพัฒนาการผลิตขนมฝรั่งกุฎีจีน ในด้านเครื่องมือ โดยใช้มอเตอร์แทนการใช้มือผสมแป้ง ไข่ และน้ำตาล ซึ่งเป็นส่วนผสมหลัก มีการพัฒนาเตาอบให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังไม่มีการพัฒนาสูตรขนมฝรั่งกุฎีจีนมีเพียงแต่อง่ายขนมด้วยผลไม้แห้งชนิดต่าง ๆ สำหรับขนมกุฎีรังและขนมกวยตัส ไม่มีการพัฒนาสูตรและวิธีการผลิตยังคงเป็นแบบดั้งเดิม การจัดการความรู้ใช้วิธีการเชิญวิทยากร ซึ่งเป็นผู้ผลิตขนม สอนให้นักศึกษาโปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ทั่วไป โดยขนมฝรั่งกุฎีจีน นักศึกษาฝึกปฏิบัติที่บ้านผู้ผลิตขนม ส่วนขนมกุฎีรังและขนมกวยตัส วิทยากรมาสอนให้กับนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี นักศึกษาสามารถทำขนมได้ทั้ง 3 ชนิด และนักศึกษาได้พัฒนาสูตรขนมกุฎีรังและขนมกวยตัส ให้เป็นสูตรมาตรฐาน ส่วนขนมฝรั่งกุฎีจีนมีสูตรที่เหมาะสมดีอยู่แล้ว นักศึกษาได้พัฒนาขนมกุฎีรังและกวยตัสต่อ โดยการผสมน้ำแครอทในการทำขนมกุฎีรังและเปลี่ยนแปลงหน้าของขนมกวยตัส โดยเปลี่ยนจากหน้าสับประรดกวน เป็นหน้าเค็มคล้ายไส้ไก่ของกะหรี่ปั๊บ เป็นการเพิ่มมูลค่าในการผลิตขนม นอกจากนี้ยังได้ออกแบบกล่องใส่ขนมทั้งขนมฝรั่งกุฎีจีน 4 แบบ ขนมกุฎีรังและขนมกวยตัส อย่างละ 2 แบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีช่วยขยายตลาดในการจำหน่าย โดยพัฒนาบรรจุภัณฑ์และนำขนมบรรจุกล่อง เพื่อจัดจำหน่ายในเทศกาลต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังได้จัดทำจุลสารและ VCD เรื่องการทำขนมโบราณชุมชนกุฎีจีน เผยแพร่ทางเว็บไซต์ในโอกาสต่อไป เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษา ผลที่ได้จากการทำวิจัยคือ การนำเอาความรู้จากผู้ผลิต ซึ่งเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของคน (Tacit Knowledge) นำมาจัดการความรู้ให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Knowledge) เป็นการเพิ่มองค์ความรู้ให้แก่แหล่งค้นคว้า นำไปสู่ความเป็นห้องสมุดมีชีวิตที่มีคุณค่า

ศักดิ์ชายและปิ่นฤทัย (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม้แกะสลักบ้านหลุก มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไม้แกะสลักบ้านหลุกในด้านต่าง ๆ ได้แก่บริบทชุมชน การผลิต วัตถุดิบ เศรษฐกิจ การตลาดและการถ่ายทอดความรู้ด้านการแกะสลักไม้ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มและข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า การแกะสลักไม้บ้านหลุกมีอยู่ในกลุ่มหมู่บ้าน ตำบลนาคร้ว ได้แก่บ้านหลุก บ้านหลุกแพะ บ้านหนามปู้ยา บ้านหลุกใต้ และบ้านน้ำไทรงาม ชาวบ้านประมาณร้อยละแปดสิบหรือหกร้อยหลังคาเรือน ประกอบอาชีพไม้แกะสลักควบคู่กับการทำเกษตรกรรม งานไม้แกะสลักของบ้านหลุกแบ่งได้ห้ารูปแบบ ได้แก่ ภาพนูนสูง ภาพลอยตัว งานแกะแล้วประกอบ งานกลึง และงานฉลุ โดยรูปแบบเหล่านี้อาจเป็นรูปแบบที่สืบทอดกันมา เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ประกอบกับสิ่งที่ช่างได้เคยพบมาจากที่ต่าง ๆ หรือได้รับการถ่ายทอดจากผู้อื่น รวมทั้งที่เป็นรูปแบบที่ถูกกำหนดมาจากลูกค้า ส่วนใหญ่คือร้านค้าในบ้านถวาย ชาวบ้านทำงานแกะสลักภายในครัวเรือน หรืออาจจะรับจ้างจากแหล่งผลิตที่เรียกว่า "ปาง" ได้รับค่าจ้างต่อชิ้น มีเครื่องมือหลักคือสิ่วประมาณ 20 อันกับค้อนไม้ ซึ่งสั่งทำจากช่างตีเหล็กในพื้นที่ใกล้เคียง วัตถุดิบสำคัญคือไม้จำฉา ซึ่งมาจากพื้นที่ใกล้เคียงและต่างอำเภอ หรือจากจังหวัดแพร่ จังหวัดสุโขทัย โดยมีนายหน้าเป็นผู้ติดต่อให้ ชาวบ้านทั่วไปจะปลูกไม้จำฉาเพื่อเลี้ยงครั้งและตัดต้นขาย เมื่อครบอายุการเลี้ยงครั้ง วิธีการแกะสลักเริ่มตั้งแต่การขึ้นรูปหยาบด้วยเลื่อยยนต์ การแกะขึ้นรูปและการเก็บรายละเอียดรวมทั้งวาดสี โดยเศษไม้จำฉาที่ตกอยู่ตามพื้น มักถูกขายเป็นรถเพื่อเป็นเชื้อเพลิงของโรงงานปูนซีเมนต์ ตลาดหลักอยู่ที่บ้านถวาย โดยขายเป็นชิ้นงานไม่ทาสี หรือชิ้นงานสำเร็จที่ชาวบ้านใกล้เคียงจะนำไปเร่ขายตามแหล่งท่องเที่ยว บางแห่งอาจมีหน้าร้านของตนเองในหมู่บ้าน แต่ยังไม่มีการพัฒนาตราสินค้า และการส่งเสริมการขายที่เป็นรูปแบบชัดเจน มีเพียงหน่วยงานรัฐที่เข้ามาช่วยประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของป้ายทางเข้า แผ่นพับและการออกงานแสดงสินค้าตามโอกาส การถ่ายทอดความรู้งานแกะสลักมักเป็นการสอนจากการลงมือทำงานจริงในปางแกะสลัก โดยจะใช้เวลาประมาณ 20 วัน จึงจะทำได้ นอกจากนั้น ยังมีการสอนเนื้อหาที่เกี่ยวกับการแกะสลักในโรงเรียนประถมของหมู่บ้านให้แก่เด็กชั้นประถมปีที่ 6 โดยเป็นความรู้เกี่ยวกับชุมชนและทักษะพื้นฐานในการแกะสลัก

มะลิวรรณและคณะ (2549 : บทคัดย่อ) โครงการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นเรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน ชุมชนบ้านนา ตำบลม่วงนา กิ่งอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่บนสื่อออนไลน์ใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาบริบทภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน โดยศึกษาด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน แนวทางการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านและเผยแพร่ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน ผลการวิจัยได้พบว่า หมอยาสมุนไพรพื้นบ้าน มีทั้งหมด 24 คน มีอายุโดยเฉลี่ย 56 ปี ส่วนมากหมอยาสมุนไพรพื้นบ้านแต่ละคนมีความสามารถรักษาโรคได้หลายโรค จำแนกได้ดังนี้ หมอน้ำมันน้ำมันต์ 9 คน หมอยาฝนทา 13 คน หมอฝนดื่ม 13 คน หมอต้มดื่ม 9 คน หมอยาเป่า 15 คน หมอนวด 9 คน และหมอลูกกลอน 2 คน จากการสัมภาษณ์หมอยา 17 คน ได้ยาสมุนไพรทั้งหมด 32 ชนิด ใช้สมุนไพรที่พบในป่าชุมชนบ้านนา การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมอยาสมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนมากหมอยาสมุนไพรได้รับการถ่ายทอดมาจากคนในครอบครัว ได้แก่ ได้รับการถ่ายทอดมาจาก ปู่ ตา พ่อ แม่และสามี รองลงมาได้รับการถ่ายทอดจากพระและศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง สูตรยาสมุนไพรที่ได้รับการถ่ายทอดไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังคงใช้สูตรยาสมุนไพรและวิธีการรักษาแบบดั้งเดิม แนวทางการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านคือ การสร้างเครือข่ายสมุนไพรในระดับชุมชน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการถ่ายทอดและเผยแพร่สมุนไพร การนำความรู้เกี่ยวกับเรื่องสมุนไพรมาสร้างเป็นบทเรียนท้องถิ่น การเผยแพร่ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน โดยนำเสนอข้อมูลทั้งหมดมาเผยแพร่ผ่านสื่อทางอินเทอร์เน็ต

เสาวรีย์ (2549 ; 2550) การวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นเป็นการบริหารจัดการให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของชุมชน การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลยุทธ์และกำหนดรูปแบบ พร้อมกับส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็น ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 5 กลุ่ม จำนวน 400 ตัวอย่างคือ เจ้าหน้าที่ราชการส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนผู้ประกอบการ ชาวบ้านทั่วไป และนักท่องเที่ยว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ใช้สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายเพื่อทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.7 มีอายุระหว่าง 25 – 34 ปี ร้อยละ 28.3 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 53.5 มีระดับการศึกษาสูงสุดคือ มัธยมศึกษาหรือ ปวช. ร้อยละ 36.0 มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 25.3 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 6,500 - 11,800 บาท ร้อยละ 22.5 สำหรับปัจจัยการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามมีแรงจูงใจในการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นเพราะต้องการพักผ่อน ร้อยละ 43.8 การเดินทางไปท่องเที่ยวจะไปกับญาติหรือครอบครัว ร้อยละ 49.5 โดยไปช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ร้อยละ 76.0 ส่วนความถี่ในการท่องเที่ยวคือ เดือนละครั้งมากที่สุด ร้อยละ 44.8 พาหนะที่ใช้ท่องเที่ยวเป็นรถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ 72.5 รูปแบบในการท่องเที่ยว จะสนใจชื่นชมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ร้อยละ 44.5 ผลการวิเคราะห์เรื่องการพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นใน 9 ประเด็น ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นในระดับมาก การทดสอบสมมติฐานของการพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นด้านปัจจัยส่วนบุคคล มีนัยสำคัญทางสถิติคือ การมีอายุที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้ที่มีอายุน้อย มีความเชื่อมั่นต่อการพัฒนากลยุทธ์มากกว่าผู้สูงอายุ นอกจากนี้ปัจจัยการท่องเที่ยว ยังมีผลต่อการพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเชื่อมั่นที่มีต่อการพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นนั้น จะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย มีความเห็นว่าชุมชนที่ตลาดน้ำยามเย็น ควรจัดทำพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ เพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตชุมชน ส่วนการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวัดผลสำเร็จของตลาดน้ำยามเย็น ซึ่งเป็นการติดตามผลงาน รวมทั้งต้องประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาถึงองค์ความรู้ เรื่องพัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็นว่า มีองค์ความรู้อะไรบ้าง องค์ความรู้เหล่านั้นมีการพัฒนาอย่างไร วิธีการสร้างความรู้ของชุมชนโดยนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาเดิมและความรู้จากภายนอกเกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการวัฒนธรรมชุมชนกับวิถีชีวิตในมิติต่าง ๆ ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน การดำรงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ เป็นต้น ผลการวิจัยเรื่องนี้นอกจากจะช่วยสร้างรูปแบบระดมองค์ความรู้ พัฒนาการของความรู้ วิธีการสร้างความรู้ของชุมชนแล้ว อีกนัยหนึ่งยังเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้าถึงความรู้ เห็นถึงคุณค่าภูมิปัญญาของตนเอง ที่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน เสริมการยกระดับความรู้ท้องถิ่นไปพร้อม ๆ กับการรื้อฟื้นและให้คุณค่ากับความรู้ในตัวตนที่กำลังจะสูญหายไปให้กลับคืนมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง เป็นบทเรียนแก่ลูกหลานรวมถึงชุมชนอื่น ๆ ในสังคมไทยอีกด้วย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อนำหลักการและแนวทางการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้กับการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา โดยให้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ระดับลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจดบันทึกภาคสนาม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปในการวิจัย ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลที่ต้องการใช้ในการทำวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ขั้นตอนการวิจัย
4. การวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย
6. การตรวจสอบข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ต้องการใช้ในการทำวิจัย

การกำหนดแหล่งข้อมูล เป็นการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง จากผู้อาวุโสของชุมชน คณะกรรมการบริหารจัดการชุมชน ปราชญ์ชุมชน บุคคลภายนอกที่มาปฏิบัติงานในพื้นที่ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางแผนเพื่อทำการศึกษาไว้เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น
2. ศึกษาศักยภาพของชุมชนตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา เกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับชุมชน
3. นำข้อมูลพื้นฐานมาสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล
4. เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และบันทึกภาคสนาม
5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิพากษ์ข้อมูลด้วยเทคนิคกระบวนการมีส่วนร่วมแบบ AIC (Appreciation Influence Control)
6. สรุปผลข้อมูล พัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ ของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่แท้จริงในชุมชนที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสังเกต เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลในรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้รับรู้ระหว่างการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกของกลุ่มตัวอย่าง โดยการตั้งคำถาม จดบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ แบบบันทึกการสังเกตสร้างขึ้นจากแนวคิดของสูกางค์ (2545:44-67) การวิจัยปรากฏการณ์ของชุมชนครั้งนี้ ได้ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่กันไปเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ดังนี้

1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการร่วมกันกระทำกิจกรรม และพยายามให้คนในชุมชนนั้นยอมรับในบทบาทเช่นเดียวกัน มีกระบวนการ 3 ขั้นตอนด้วยกันคือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก

1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นการสังเกตแบบไม่ให้ผู้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ รู้ตัว โดยเฉพาะข้อมูลด้านอารมณ์และข้อมูลความรู้สึกที่ไม่รู้ตัว เป็นต้น

แบบบันทึกการสังเกตจะมีดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1) จุดมุ่งหมายการบันทึก เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับชุมชน โดยการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ต่อกันด้านความสนิทสนม การเคารพนับถือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคในเรื่องการตัดสินใจ ที่เกิดจากการเจรจาต่อรองจนได้ข้อยุติร่วมกันและบันทึกผลการประเมิน มีความเป็นเอกภาพ ความสมบูรณ์ครบถ้วน การร่วมตัดสินใจและร่วมมืออย่างใกล้ชิด

2) การบันทึกการสังเกต ประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอนคือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การซักถาม และการจดบันทึก นอกจากผู้วิจัยจะเฝ้าสังเกตเพื่อบันทึกแล้ว การซักถามในประเด็นที่ศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น

3) การสร้างแบบบันทึกการสังเกต ผู้วิจัยนำไปตรวจสอบความถูกต้อง ตรงกับเรื่องที่ต้องการศึกษา และปรับปรุงก่อนนำไปใช้

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นวิธีการที่เหมาะสมในการใช้เพื่อให้ทราบข้อมูลทางวัฒนธรรม ได้แก่ ฐานะการคิด ทศนคติ การให้ความหมายต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปตามบริบททางวัฒนธรรมชุมชน การสัมภาษณ์แบบนี้ยังช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ถามและผู้ตอบอีกด้วย

3. การสนทนากลุ่ม เป็นการระดมความคิดเห็นร่วมกันของคนในชุมชนคือ วิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน องค์ความรู้ในการดำรงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่

แนวคำถามที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม สร้างขึ้นจากแนวคิดของ Epstein (1997 : 118) สุกางค์ (2545 : 103) และพวงรัตน์ (2540 : 104) มีคุณลักษณะทั่วไปดังนี้

1) จุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์ระดับลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่เลือกโดยวิธีเจาะจง ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชนอัมพวา ประชาชนชุมชน

2) ลักษณะการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ที่มีข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended) ในประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน นั้น ๆ

3) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึก มีลักษณะเป็นข้อความ

4) ข้อมูลที่รวบรวมได้ ผู้วิจัยนำมาจัดระบบ แยกประเภท และสรุปเพื่ออธิบายภาพรวมที่พบจากการสัมภาษณ์ และอธิบายข้อค้นพบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอัมพวา โดยมีเทศบาลตำบลอัมพวาเป็นฐานในการธำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการโดยขอความอนุเคราะห์จากนายกเทศมนตรีตำบลอัมพวาและคณะกรรมการชุมชนตลาดน้ำยามเย็น เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย พร้อมกับขอความร่วมมือให้ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูล เพื่อได้รับความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล สามารถดำเนินการเพื่อตรวจสอบข้อมูลให้มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ การเก็บรวบรวมข้อมูลมีระยะการดำเนินการ ดังนี้

ระยะแรก เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบททั่วไปของสภาพแวดล้อมของชุมชนตลาดน้ำยามเย็นและสภาพการจัดการศึกษาที่เป็นสนามวิจัย ด้วยการตรวจสอบเอกสาร การสนทนากับหน่วยงานท้องถิ่นที่ปฏิบัติการในชุมชนที่ทำการวิจัยมาในระยะแรกจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชุมชน และคณะกรรมการชุมชน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ระยะที่สอง เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติการภาคสนาม (Field Work) เกี่ยวกับการสนทนากลุ่ม ในการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับชุมชน การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน การมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงลึกด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ สังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของคณะกรรมการชุมชนที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับผู้เข้าร่วมประชุมในขณะที่พักการประชุมบันทึกข้อมูลด้วยแบบบันทึกการสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเมื่อการวิจัยเสร็จในแต่ละขั้นตอน การสัมภาษณ์เป็นไปตามแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการหลัก 4 วิธีดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) โดยจำแนกเอกสารที่ใช้ศึกษาเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1.1 เอกสารที่เกี่ยวกับบริบททั่วไป สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ได้แก่ รายงานสถิติแผนพัฒนาของตำบล และประวัติชุมชน เป็นต้น

1.2 เอกสารเกี่ยวกับคุณค่า และความสำคัญของภูมิปัญญาชุมชนในตำบลอัมพวา ที่ควรค่ากับการถ่ายทอดและการธำรงรักษาไว้

1.3 เอกสารเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ บันทึกรายงานการประชุม เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. **การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)** เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการให้ความหมายของการดำรงไว้ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และการให้ความร่วมมือในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นในประเด็นที่เกี่ยวกับทัศนคติ ฐานคิด บทบาทการมีส่วนร่วมและพฤติกรรมที่เคยปฏิบัติในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น ผู้วิจัยทราบได้จากการสัมภาษณ์ โดยการใช้แนวคำถาม (Guideline) ที่ถามถึงภูมิหลัง ความรู้ ความคิดเห็น เจตคติ ความเชื่อ ประสบการณ์ และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

3. **การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)** หมายถึง การเข้าไปอยู่และปฏิบัติตนให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่เท่ากับเป็นการสังเกตด้วยตัวผู้วิจัยเอง ซึ่งผู้วิจัยเลือกการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นผู้สังเกต (Participant as Observation) เข้าร่วมในกิจกรรมและเปิดเผยบทบาทหน้าที่ด้านการวิจัยของตนเอง แต่ไม่ใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับงานวิจัย (จรรยา, 2548 : 180)

4. **การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)** เนื่องจากการศึกษากระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากเป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับฐานคิด การให้ความหมายการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น บทบาทผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้เพียงพอหรือยัง ข้อมูลได้ตอบปัญหาของการวิจัยหรือไม่และตรวจสอบข้อมูลว่าเป็นข้อมูลที่แท้จริงหรือไม่ ผู้วิจัยประยุกต์การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ ด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย และด้านวิธีรวบรวมข้อมูล ตามแนวคิดของสูกางค์ (2545 : 129-130) มีวิธีการตรวจสอบดังนี้

1. **การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)** เป็นการตรวจสอบแหล่งข้อมูลด้านเวลา โดยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากต่างเวลาจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งข้อมูลด้านเวลาสถานที่ โดยการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้เป็นเรื่องเดียวกัน แต่ต่างสถานที่เหมือนกันหรือไม่ ด้านบุคคล โดยการตรวจสอบว่าบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

2. **การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation)** ถ้าข้อมูลที่ได้รับไม่มีความมั่นใจ ผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลโดยเปลี่ยนผู้สังเกตและตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้เหมือนกันหรือไม่

3. **การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological)** เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ได้รับ ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีที่แตกต่างกัน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร

ในการตรวจสอบข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลเป็นคนเดียวกัน โดยให้ผู้ช่วยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลซ้ำ นำมาสรุปแล้วนำกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงตามที่ผู้ให้ข้อมูลบอก เมื่อได้ข้อมูลแต่ละครั้งแล้ว วิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยจึงไม่สามารถแยกออกจากกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ (สุภางค์, 2545 : 130-141) การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปมัย (Analytic Induction) เป็นการสร้างข้อสรุปของข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เก็บรวบรวมได้ตลอดเวลาขณะที่ปฏิบัติงานภาคสนาม มีดำเนินการดังนี้

1. การจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการจำแนกข้อมูลที่ได้จากการกระทำแบบแผนการกระทำทำให้ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสภาพสังคมในแต่ละขั้นของการวิจัยพิจารณาตามความเหมาะสมและความสม่ำเสมอของข้อมูล
2. การวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม (Cultural Analysis) เพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ การปฏิบัติ ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน ต่อสังคมและอธิบายความตั้งใจจากผู้ให้ข้อมูลหลัก
3. รายงานผลข้อค้นพบ การวิจัยเป็นความเรียงตามข้อค้นพบ ที่พบเกี่ยวกับการให้ความหมายของการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ความร่วมมือในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับชุมชน สำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

ผลการของการวิจัย

การวิจัยเรื่องพัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ ของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ ในรูปแบบการพรรณนาดังนี้

ตลาดน้ำยามเย็น : พัฒนาการของวัฒนธรรมชุมชน

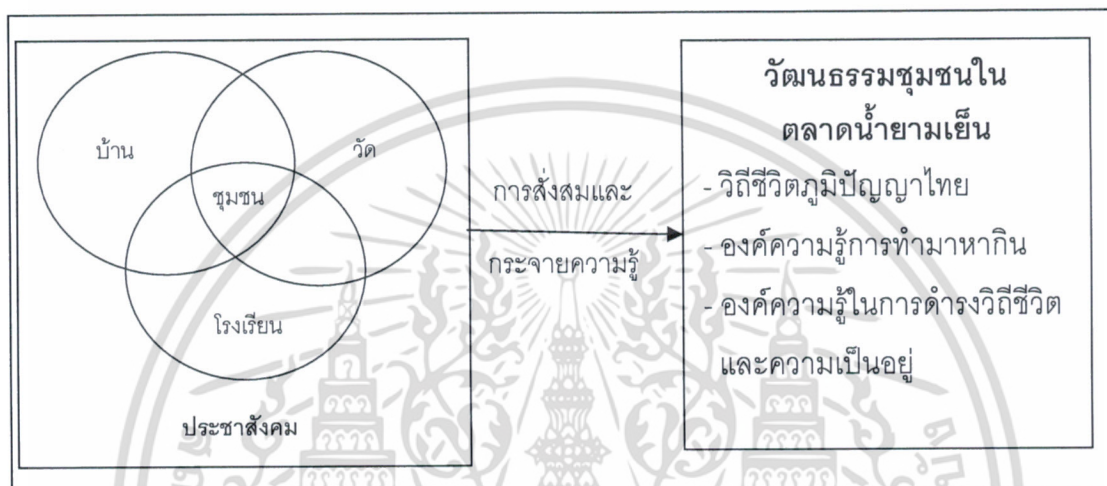
ตลาดน้ำยามเย็นมีระบบชุมชนที่สะท้อนให้เกิดวัฒนธรรมชุมชน เป็นอุดมการณ์ที่ยึดโยงสมาชิกในชุมชนไว้ด้วยกัน อันเป็นวัฒนธรรมแต่เดิมของประเทศไทย อาจแสดงออกเป็นรูปธรรมต่าง ๆ กันในวิถีชีวิต ทั้งการผลิตและศิลปะการรื่นเริง มีความแตกต่างกันในรูปแบบแต่ละท้องถิ่นของประเทศ มีรูปแบบที่หลากหลายมาก แต่มีลักษณะร่วมกันคือ เน้นความพอเพียงและการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ มีจิตใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกัน ใฝ่สันติ พร้อมทั้งจะปกป้องรักษาตน มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน (Gertler and Wolfe, 2004) วัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น มีพื้นฐานมาจากสถาบันทางสังคม (Social Institution) เป็นกระบวนการในการสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบ (Civic Consciousness) และความร่วมมือของบุคคลในชุมชน เพื่อใช้แก้ปัญหาทุกรูปแบบ ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและศีลธรรม

กระบวนการสถาบันทางสังคมคือ การนำรูปแบบและแนวคิดการพัฒนาแบบ “บวร”(บ้าน วัด โรงเรียน) คำว่า “บวร” เป็นคำย่อของพยางค์ขณะต้นของคำว่า บ้าน วัด โรงเรียน มาบัญญัติเป็นคำใหม่ (ธนพรธนะ, 2545:6) ซึ่งเป็นสถาบันหลักในชุมชนท้องถิ่นมาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา

ลักษณะชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น ประกอบด้วย “บ้าน” (ชุมชน เป็นแหล่งรวมของผู้คน และระบบชีวิตที่เกิดกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลาย) “วัด” (สถาบันศาสนาเป็นตัวขัดเกลา บ่มเพาะ วัฒนธรรมและศูนย์รวมจิตใจของชุมชน) “โรงเรียน” (สถานศึกษาเป็นการเพิ่มความรู้และถ่ายทอด การศึกษาอย่างเป็นระบบ) ประชาคมทั้ง 3 ประเภท จึงเป็นสถาบันสำคัญทางสังคมที่นำมาเป็น กลไกก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสังคมให้เข้มแข็ง ภายในสภาพแวดล้อมของสายน้ำ และสองฝาก ฝั่งคลอง มีการพัฒนาให้เกิดเครือข่าย นำสู่การตรวจสุขภาพและสังคมสมานฉันท์ อันเป็นจุดหมาย ปลายทางของการพัฒนาชุมชนและสังคมได้อีกรูปแบบหนึ่ง (ภาพที่ 4.1) ทั้งนี้ เพราะชาวชุมชน ตลาดน้ำยามเย็นถือว่า ความเป็นพี่เป็นน้อง ครอบคลุมและความเป็นชุมชน เป็นคุณค่าที่สำคัญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อย่างมาก เป็นปัจจัยที่เกื้อกูลการดำรงอยู่ทางเศรษฐกิจของประชาชน เป็นลักษณะที่แสดงความเป็นอิสระของสมาชิก ในขณะที่เดียวกันก็มีน้ำใจเป็นจิตวิญญาณของการพัฒนาที่มาจากใจของชาวชุมชน ดังนั้น จึงควรเน้นแนวทางที่ให้ความสำคัญอย่างเต็มที่กับความเป็นชุมชน การพัฒนาจึงเป็นกระบวนการที่ประชาชนทั้งชุมชน พร้อมใจกันเข้ามามีส่วนร่วม และระดมพลังจากทุกภาคส่วนของชุมชน แทนที่จะเป็นกระบวนการของกรรมการชุมชนเพียงไม่กี่คน

ภาพที่ 4.1 แบบจำลองวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา

การพัฒนาตามแนวทางวัฒนธรรมชุมชนนี้กำลังเกิดขึ้นแล้ว มีความเข้มข้นมากขึ้นเรื่อย ๆ ธรรมชาติของสถาบันชุมชนที่รู้จักกันดีคือ ชุมชนอัมพวา ซึ่งมีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ดี บวกกับการมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่นนั้น โดยวัฒนธรรมทำให้รู้จักตัวเอง ภูมิใจในตัวเอง มีศักดิ์ศรี มีความงาม มีระบบคุณค่า มีจิตวิญญาณ รู้จักครอบครัว ชุมชนท้องถิ่นของเราและประเทศชาติของเราในที่สุด

การค้นพบ

พัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำยามเย็น เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้จากกระบวนการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้ชุมชนเกิดความรู้ ความคิด ความเชื่อ โดยจดจำไว้ แล้วถ่ายทอดกันต่อ ๆ มา ทำให้เกิดผลทางวัตถุเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องก่อสร้าง ก่อให้เกิดสิ่งปลูกฝังทางสติปัญญาอีก เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ มีขนบธรรมเนียม มีศาสนา จารีตประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม และวรรณคดี เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. สถาบันทางสังคม (Social Institution) : ถ่ายทอดระบบความรู้ ประกอบด้วย

1.1 ครอบครัว เป็นสถาบันถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกในครัวเรือน ก่อนที่จะมีการศึกษาในระบบโรงเรียน สถาบันที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ความชำนาญ ตลอดจนทัศนคติและประสบการณ์ให้แก่บุตรธิดา คือ บ้าน เป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่ทำให้การศึกษาและได้ทำหน้าที่นี้มาโดยตลอด มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ ความเชื่อ ทัศนคติแบบแผนพฤติกรรมของครอบครัว มีพ่อแม่เป็นครู เป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการเรียนรู้ 2 แบบ คือการเรียนรู้โดยตรงและเรียนรู้โดยทางอ้อม

1.2 วัด ในที่นี้คือ วัดอัมพวันเจติยาราม เป็นสถาบันถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกในชุมชน วัดเป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดความเชื่อตามที่ชุมชนเห็นว่าสิ่งใด ต้องทำให้คนในชุมชนปฏิบัติตามและยึดถือเป็นแบบอย่าง โดยวัดทำหน้าที่สั่งสอนอบรมและปลูกฝังความเชื่อ ให้คนรู้จักการเสียสละ มีเมตตา รู้จักกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ โดยใช้พิธีกรรมและกิจกรรมที่มุ่งถ่ายทอดเรื่องคุณธรรม วัดจึงมีความสำคัญทั้งในด้านหลักธรรมคำสอน ศิลปะและวัตรปฏิบัติ ตลอดจนพิธีกรรมและกิจกรรมทางสังคม

1.3 ประชาชนชุมชน ในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้าน การถ่ายทอดความรู้อันเป็นวิถีชีวิต ซึ่งมีประชาชนเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ได้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ เช่น การถ่ายทอดการรักษาพยาบาลด้วยหมอนพื้นบ้าน การถ่ายทอดดนตรีไทย การถ่ายทอดอาชีพแกะสลักไม้ ถ้าจะให้การถ่ายทอดได้ผล ครูต้องถ่ายทอดจากการทำงานจริง ให้รู้จักเครื่องมือเครื่องใช้ในการแกะสลัก ให้รู้จักการเลือกไม้ที่จะแกะสลัก ให้ฝึกการแกะจากไม้ที่เป็นของจริง มีการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ จึงเป็นการสอนสิ่งที่นำไปหาสิ่งที่ยาก

2. การสั่งสมและการกระจายความรู้ เป็นกิจกรรมของการจัดการความรู้ ได้แก่

2.1 การกระจายความรู้ภายในกลุ่มเครือข่าย ผู้ใหญ่เป็นผู้สอนและเป็นต้นแบบให้ การเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเกิดในชีวิตประจำวัน

2.2 จากการบอกเล่าแบบปากต่อปาก จากคนในหมู่บ้านเดียวกัน ความเป็นเพื่อนบ้าน มีการกระจายความรู้ในชุมชน สามารถทำได้โดยตรงด้วยชาวบ้านเอง เนื่องจากความถนัดในการทำงานอาชีพต่าง ๆ ของแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน เมื่อชาวบ้านมีทางเลือกหลายทาง ชาวบ้านจึงพยายามเลือกโดยพิจารณาความเป็นไปได้ในการเลือก

2.3 การรวมกลุ่ม จับกลุ่มพูดคุย เป็นการนำบุคคลที่มีปัญหาหรือความสนใจคล้ายคลึงกัน มาร่วมปรึกษาหารือกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องที่สนใจ เริ่มจากการตั้งปัญหาและทำความเข้าใจในปัญหานั้นก่อน แล้วจึงลองผิดลองถูก เพื่อตรวจดูว่าอย่างไรถูกอย่างไรผิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4 การแสดงผลการปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จ เป็นการนำบุคคลไปดูงาน เช่น ไปทัศนศึกษาในหมู่บ้านอื่นที่มีกิจกรรมน่าสนใจ เพื่อนำมาคิดและจัดทำในหมู่บ้านของตนบ้าง

2.5 การอ่านเอกสารที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร การบันทึกส่วนใหญ่เกิดขึ้นในวัด ส่วนมากเป็นภาษาบาลี เป็นประโยชน์ในการอ่านและท่องบทสวดมนต์ได้ (ชูเกียรติ, 2535 : 53)

2.6 การถ่ายทอดจากความศรัทธา ความเชื่อ พิธีกรรม จารีตธรรมเนียม ในแบบที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา เป็นการบอกเล่าโดยตรง ไม่ซับซ้อน สดุดี สอนใจ เช่น นิทาน นิยาย คติธรรม เพลงอุปราชาอุบาย เป็นการกระจายความรู้ที่เป็นอุบาย วิธีที่สำคัญคือได้ซึมซับคุณธรรม จริยธรรมให้อยู่ในอุปนิสัย ทำทางคำพูด การสนทนา ความคิด ความเชื่อ โดยค่อย ๆ เปลี่ยนท่าทีทัศนคติและความประพฤติปฏิบัติได้

3. รูปแบบการจัดการความรู้ในตลาดน้ำยามเย็น เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ตลาดน้ำยามเย็นให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน โดยมีปฏิสัมพันธ์กับวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย (ภาพที่ 4.2) ได้แก่ องค์ความรู้ด้านเกษตรกรรมเป็นภูมิปัญญามากที่สุดคือ 45% เพราะอาชีพการเกษตร เป็นอาชีพหลักของคนไทยที่คำนึงถึงความสมดุลของคน สังคม ธรรมชาติ โดยทำแต่น้อยพออยู่พอกิน เมื่อเหลือใช้จริง ๆ จึงจะขาย อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเกษตรแบบ "กิน-แจก-แลก-ขาย" ทำให้คนในสังคมได้ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันกัน เคารพกันนับถือกัน จึงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น ธรรมชาติไม่ถูกทำลายไปมาก เนื่องจากทำพออยู่พอกินไม่โลภมากและทำลายมาก ถือเป็นภูมิปัญญาสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันได้ยั่งยืน

นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 5% ด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อม 16% ด้านโภชนาการ 15% ด้านสถาปัตยกรรม 7% ด้านการแพทย์แผนไทย 3% ด้านศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม 9% สำหรับองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็นคือภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตของไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนอัมพวา ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญา มี 7 ด้านคือ

3.1 ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น สวนผลไม้ ต้นลิ้นจี่พันธุ์คอมพิวเตอร์ อายุ 200 ปี ปลาทุบ๊ะแม่กลอง เทคนิคการปลูกส้มแก้ว เกือบสมุทรชนิดเม็ด สวนผีเสื้อและฟาร์มกล้วยไม้ เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.2 รูปแบบการจัดการความรู้ในตลาดน้ำยามเย็น

3.2 ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิต การจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น แบบจำลองบ้านเรือนไทย กรอบรูปทศกัณฐ์ กรอบรูปหุ่นกระบอก กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเบญจรงค์ ลวดลายสาครเบญจกัญฉะ และการเย็บใบจากที่มีอยู่ตามชายคลอง ซึ่งเป็นพืชที่มีประโยชน์มากมาย ทั้งใช้มุงหลังคา ทำฝาบ่าน ทำโรงเรือนเลี้ยงไก่ เพาะเห็ด เป็นต้น บ้านที่มุงหลังคาด้วยจากจะเย็นสบายไม่ร้อน อากาศถ่ายเทได้ดี ผลจากหรือลูกจากสามารถกินสด ๆ ได้ นำมาต้มน้ำตาลเป็นขนมได้ การเย็บจากสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีการพัฒนาการเย็บจากให้มีคุณภาพ มีการคัด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตให้เผยแพร่เป็นการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรรวิสต์ที่ดีมีคุณภาพ เช่น ใช้จากที่แก่ หวายที่ขาว ไม่คั่นต้องแกร่ง เวลาเย็บต้องดึงให้แน่น จึงจะ
ได้ดับจากที่ดีมีคุณภาพคงทน

3.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์และการพัฒนา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล รวมทั้งให้มีความยั่งยืนด้วย ได้แก่ การอนุรักษ์สายน้ำและ
ลำคลอง การอนุรักษ์ป่าชายเลน เช่น การจัดการป่าโกงกางและต้นลำพู เป็นต้น

3.4 ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ปรุงแต่งอาหารและยา
ได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการ
ส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย เช่น ขน
มจ่างกัญเสวย การทำน้ำตาลมะพร้าว ทองม้วนรวมรส ขนมาจากมะพร้าวอ่อน (ขนมาจาก) เป็นต้น

ภูมิปัญญา เรื่องการทำอาหารคาวหวานที่มีอยู่มากมาย ชาวต้มมัดก็เป็นอีกหนึ่งความรู้ที่มี
อยู่กับชาวสวน มีวัตถุดิบอยู่มากมายในสวนของแต่ละบ้าน ทั้งยังเป็นของรับประทานง่ายเก็บไว้
ได้ 2-3 วัน กินอิ่มและประหยัดเงินอีกด้วย

ลักษณะความรู้เช่นนี้ เป็นความรู้โดยนัย หรือความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็น
ความรู้ที่อยู่ในตัวแต่ละบุคคล เกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้หรือพรสวรรค์ ยากต่อการสื่อสาร
หรือถ่ายทอดออกมาเป็นตัวเลข สูตร หรือเป็นลายลักษณ์อักษร แต่พัฒนาและแบ่งปัน (Share) ได้
ความรู้เช่นนี้ ได้แก่ ทักษะ ประสบการณ์ พรสวรรค์ สัญชาตญาณ ความคิดริเริ่ม เป็นต้น ความรู้
ฝังลึกเรื่องการทำข้าวต้มมัดที่ทำได้อร่อย แต่ไม่สามารถเขียนบันทึกเป็นเรื่องราว เป็นสูตรอาหาร
เหมือนหนังสือหรือตำราทำอาหารได้ แต่ถ่ายทอดได้โดยการฝึกปฏิบัติไปด้วยกัน เช่น เหตุที่เลือก
ทำข้าวต้มมัด เพราะมีวัตถุดิบที่หาง่ายในสวน ตามสภาพแวดล้อมของตนเอง ควรเลือกใช้ใบตอง
แบบไหน กล้วยชนิดใดจึงจะอร่อย เหล่านี้เป็นต้น

3.5 ด้านสถาปัตยกรรม คือบ้านทรงไทย เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของความเป็นไทย
เปรียบได้กับงานประติมากรรมชิ้นหนึ่งที่ซ่อนหลักการและเหตุผล อันแสดงให้เห็นศิลปะ วัฒนธรรม
มรดกแห่งภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย งานศิลป์ที่สั่งสมองค์ความรู้ในการแก้ปัญหา เคารพสภาพ
แวดล้อมได้อย่างมีเหตุผล รายละเอียดและองค์ประกอบเรือนไทยทุกส่วนล้วนมีที่มาที่ไปเหมาะสม
และสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวอัมพวา

3.6 ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษา สุขภาพ
ของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร
ซึ่งมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน และการนวดแผนไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เราสามารถนวดบนร่างกาย โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้ (1) การนวด การใช้ใช้น้ำหนักกดลงบนส่วนต่าง ๆ น้ำหนักที่กดนี้จะทำให้กล้ามเนื้อ เส้นเอ็น ผังผืดยึดคลาย การนวดแผนไทยมักจะใช้น้ำหนักของร่างกายเป็นแรงกด (2) การบีบ เป็นการใช้น้ำหนักกดลงบนส่วนต่าง ๆ ในลักษณะ 2 แรงกดเข้าหากัน (3) การคลึง การใช้น้ำหนักกดคลึงเป็นการกระจายน้ำหนักกดบนส่วนนั้น การคลึงให้ผลในการคลาย มักใช้กับบริเวณที่ไวต่อการสัมผัส กระดูก ข้อต่อ (4) การถู การใช้น้ำหนักถูมุ่งให้ผิวหนังเกิดการยืดขยาย รูขุมขนเปิด วิธีนี้มักใช้ร่วมกับตัวยาเพื่อให้ซึมเข้าสู่ร่างกาย (5) การกลิ้ง การใช้น้ำหนักหมุนกลิ้ง ทำให้เกิดแรงกดต่อเนื่องไปตลอดอวัยวะ ทั้งยังเป็นการยืดกล้ามเนื้อด้วย (6) การหมุน การใช้น้ำหนักหมุนส่วนที่เคลื่อนไหวได้ คือ ข้อต่อ เพื่อให้ผังผืด เส้นเอ็นรอบ ๆ ข้อต่อยึดคลาย การเคลื่อนไหวดีขึ้น (7) การบิด การใช้น้ำหนักบิดส่วนที่เคลื่อนไหวได้ คือ ข้อต่อ เพื่อให้ผังผืด เส้นเอ็น รอบ ๆ ข้อต่อ ยึดคลาย เคลื่อนไหวดีขึ้น (8) การตัด การใช้น้ำหนักยึด-ตัดกล้ามเนื้อ เส้นเอ็น ผังผืดให้ยืดกว่าการทำงานปกติ เพื่อให้เส้นหย่อนคลาย (9) การทุบ การใช้น้ำหนักทุบ-ตบ-ลับ ลงบนกล้ามเนื้อเพื่อกระจายความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อให้ทั่ว (10) การเขย่า การใช้น้ำหนักเขย่ากล้ามเนื้อ เพื่อกระจายความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อให้ทั่วร่างกาย

ความรู้ชัดแจ้งในการเรียนนวดแผนไทย จะเรียนรู้ได้จากหนังสือ ตำราเรียนเกี่ยวกับการนวดแผนไทย ปัจจุบันมีขายตามร้านหนังสือทั่วไป ส่วนความรู้โดยนัยเป็นทักษะส่วนบุคคล ที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้จากหนังสือหรือตำราเรียน อาจเรียนรู้ได้ด้วยการสอนปฏิบัติจากผู้มีประสบการณ์ ซึ่งต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวเก็บเกี่ยวความรู้เอง

3.7 ด้านศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การตักบาตรพระทางเรือ การถ่ายทอดวรรณกรรม บ้านดนตรี

สรุปได้ว่า วิถีชุมชนจะต้องอยู่ด้วยความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แก้ปัญหาโดยใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาใหม่ มีความเพียงพอในนัยเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ไม่สะสมส่วนเกิน แบ่งปันความสุขให้กันตามอัตภาพที่ได้สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม แต่ไม่ใช่การแก้ปัญหาได้ทั้งหมด บางครั้งถูกมองว่าเป็นเรื่องทวนกระแส เพราะภูมิปัญญาไทยเป็นองค์ความรู้ในมิติของการเอาความดี ความจริง ความงดงาม มาบูรณาการกันเป็นองค์รวมรวมทั้งข้อค้นพบอื่น ๆ ที่จะได้รับในอนาคต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะการจัดการความรู้วัฒนธรรมชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว

1. แหล่งภูมิปัญญาไทยมีวิธีการดำเนินงาน โดยการประสานขอความร่วมมือกับผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลตำบลอัมพวา เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณและวิชาการ เช่น ขอรับการสนับสนุนในการจัดทำแผนป้ายความรู้ การส่งเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานมาเป็นวิทยากรบรรยาย นอกจากนี้ มีการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงในการให้มัคคุเทศก์น้อยนำชมพื้นที่ ช่วยอธิบายภูมิปัญญาไทยด้วย เป็นต้น

2. วิธีการให้ความรู้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาชม ผู้เป็นเจ้าของหรือครูภูมิปัญญาไทย จะเป็นผู้บรรยายและนำชมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนวิธีการทำ เช่น ชมลักษณะการจัดวางพื้นที่เกษตรผสมผสาน การทำปุ๋ยชีวภาพ บางแหล่งอธิบายโดยจัดทำบอร์ดความรู้ แผนภูมิขั้นตอนกระบวนการผลิตผลงาน/ผลิตภัณฑ์ของภูมิปัญญาติดไว้ตามผนังและโรงเรือน ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานเกษตรในพื้นที่ภูมิปัญญาไทยการดำเนินการจัดทำบอร์ดความรู้ โดยใช้ทุนทรัพย์ของตนเองพร้อมทั้งมีการสาธิตและให้ดูตัวอย่างประกอบ

3. กิจกรรมที่แหล่งภูมิปัญญา ได้แก่ การนำชมและให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยจัดการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแหล่งภูมิปัญญาอื่น

4. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งภูมิปัญญาไทย ส่วนใหญ่จัดสถานที่และบริการต่าง ๆ เช่น การจัดบริการน้ำดื่ม ห้องน้ำ สิ่งเหล่านี้ได้จัดไว้ตามปกติในวิถีชีวิตประจำวันอยู่แล้ว แต่พบว่า มีการจัดทำแผ่นพับเนื้อหาของการดำเนินงาน เพื่อเผยแพร่แก่ผู้ไปเยี่ยมชมหรือนักท่องเที่ยว ในจำนวนที่ค่อนข้างน้อย สาเหตุประการหนึ่งเนื่องจากต้องมีค่าใช้จ่ายในการจัดทำ ประกอบกับแหล่งภูมิปัญญามีเงินทุนไม่มากนัก

5. การสร้างเครือข่าย ส่วนใหญ่จะมีสมุดไว้สำหรับผู้ที่มาเยี่ยมชมเขียนเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ยังไม่มีการสรุปหรือจัดระบบข้อมูลเครือข่ายสำหรับค้นหาได้สะดวกนัก

6. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของแหล่งภูมิปัญญาไทย พบว่าแหล่งภูมิปัญญาไทยจะเป็นผู้บรรยาย และนำชมให้เกิดการเรียนรู้ในผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญานั้น ๆ ด้วยตนเอง หากมีนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมจำนวนมาก อาจดูแลไม่ทั่วถึง สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการบรรยายและสาธิต จะช่วยให้เกิดความชัดเจนในการให้ความรู้ของแหล่งภูมิปัญญาไทย มีจำนวนน้อยมาก นอกจากนี้ การบริการน้ำดื่ม ห้องน้ำ ถังรองรับขยะ มีไม่เพียงพอ เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากความเห็น การระดมความคิด เพื่อหารูปแบบวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไทย สรุปได้ 3 ประเด็นดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. การจัดแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชน ทั้ง 7 ด้าน ให้เป็นที่น่าสนใจของผู้มาเยือน ที่เป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ในภาพรวมควรดำเนินการ ดังนี้

1.1 ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความร่มรื่นเหมาะสม ชวนให้ชม ปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มีระบบน้ำและห้องน้ำที่สะอาดเพียงพอ

1.2 จัดระบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีโทรศัพท์สาธารณะ จัดที่พักไว้บริการ

1.3 จัดแสดงแหล่งภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเรียนรู้ได้อย่างตื่นเต้น ตื่นตา ได้ทั้งสาระ ความรู้และความจรรโลงใจ

1.4 การจัดระเบียบการเข้าชมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงองค์ประกอบด้านสถานที่ เวลา และงบประมาณ จัดสถานที่ให้สามารถรองรับผู้คนที่เข้าไปเป็นกลุ่มได้

1.5 จัดให้มีสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ (ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ) และมีระบบประชาสัมพันธ์ที่ดี มีความทันสมัย โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดแรงจูงใจสูง เกิดความต้องการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาไทยอย่างต่อเนื่อง เป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้มีรายได้และอยู่ได้อย่างยั่งยืน

1.6 จัดให้มีมัคคุเทศก์น้อย แนะนำเสนอแหล่งภูมิปัญญาไทยความรู้ต่าง ๆ ให้ผู้ที่สนใจ

2. การถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมชุมชน ทั้ง 7 ด้าน ในภาพรวมควรดำเนินการดังนี้

2.1 จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อบูรณาการแทรกความรู้ในการจัดการเรียนการสอน ทั้ง การศึกษาในระบบและนอกระบบ โดยอิงหลักสูตรที่มีอยู่

2.2 ให้ความรู้กับผู้เข้าชมอย่างไม่ปิดบังองค์ความรู้ โดยนำชมและสาธิต ยกตัวอย่าง ประกอบให้แก่ผู้ชม/นักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

2.3 สร้างเสริมประสบการณ์ตรง โดยให้มีการสาธิต สัมผัส เรียนรู้จากสถานการณ์จริง อย่างมีจิตสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อแหล่งเรียนรู้ทางภูมิปัญญา

2.4 ให้ความรู้แก่คนทุกระดับ เช่น นักเรียน เยาวชน กลุ่มคนหนุ่มสาว จัดระบบการให้ความรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาทักษะ ทักษะคิด สร้างจิตสำนึกที่มีความเหมาะสมกับนักเรียน ประชาชนและชุมชนท้องถิ่น

3. การส่งเสริมแหล่งภูมิปัญญาชุมชน แผนการดำเนินงานการส่งเสริมแหล่งภูมิปัญญา ตลาดน้ำยามเย็นชุมชนอัมพวา มีความคิดเห็นดังนี้

3.1 มีโครงสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทุกระดับชั้น ต้องมีการโยงโยกกัน เป็นเครือข่ายให้ได้ เช่น เมื่อเข้าไปหมู่บ้าน คนทั้งหมู่บ้านจะรู้ว่า มีของดีอยู่ที่ไหนและทำอะไรบ้าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.2 มีระบบบริหารจัดการแหล่งภูมิปัญญาไทยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยร่วมกับ ภูมิปัญญาไทย

3.3 จัดทำเว็บไซต์แนะนำแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญา โดยสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มี คุณภาพ ไม่ควรพัฒนาอย่างก้าวกระโดด แต่ต้องพัฒนาหรือสนับสนุนด้านงบประมาณ และด้าน วิชาการ

3.4 จัดทำแผนงาน โครงการร่วมกับคนในชุมชน ผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล/ จังหวัด ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่น ยุทธศาสตร์จังหวัด และนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ของชาติ เพื่อขอรับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณและด้านวิชาการ

3.5 การจัดระบบเครือข่าย เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมและรับรู้ เข้าร่วมกิจกรรม เช่น เตรียม ผลิตภัณฑ์มาขายในงานเทศกาล ร่วมกันรักษาความสะอาด กวาดถนน จะช่วยทำให้มีภูมิทัศน์ สวยงามน่าท่องเที่ยว

3.6 บริหารโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ ตั้งแต่ เริ่มต้น ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มประชาชน มีกระบวนการศึกษาเปิดเผย และเลือก เทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม

ผลการสังเคราะห์การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมชุมชน 7 ด้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นภาพรวมการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมชุมชนทั้ง 7 ด้าน (ภาพที่ 4.2) จะเห็นว่าข้อเสนอแนะภาพรวมแหล่งภูมิปัญญาชุมชน มีวิธีดำเนินงานที่สอดคล้องกัน ในเรื่ององค์ความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน องค์ความรู้ในการดำรงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ต่อไปนี้

วิธีการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การบรรยาย การอธิบาย บอกเล่าเรื่องราวความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาที่ทำ มีการสาธิตขั้นตอนการทำงาน พร้อมทั้งพาชมของจริง เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว หรือผู้มาชมได้ร่วมทดลองปฏิบัติจริงและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการมีส่วนร่วม ในแหล่งภูมิปัญญานั้น ๆ

ในการดำเนินงานให้มีการท่องเที่ยว ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากสถานศึกษามีบทบาทสำคัญใน การนำชมแหล่งภูมิปัญญาไทย ด้วยการจัดให้มีโครงการมัคคุเทศก์น้อย จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น บูรณาการเนื้อหาสาระเข้ากับการเรียนการสอนและการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิทยากร

แหล่งภูมิปัญญาไทยจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อบริการนักท่องเที่ยว โดยจัดทำให้มี ป้ายองค์ความรู้ เพื่อการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจชัดเจนขึ้น จัดทำแผ่นพับแนะนำ จัดโต๊ะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มานั่งเพื่อรองรับแก่นักท่องเที่ยว

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การอนุรักษ์ของแต่ละท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ด้วย จะทำให้การท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจ เป็นเสน่ห์ของการท่องเที่ยว โดยการเรียนรู้จากการดำเนินการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ทำอยู่แล้ว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น เทศบาลตำบลอัมพวา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ให้การสนับสนุนทางวิชาการและการเงินในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งช่วยในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่

สำหรับรูปแบบการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมชุมชนแต่ละด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการจัดการความรู้ด้านเกษตรกรรม

1.1 รูปแบบการจัดภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมให้น่าสนใจของผู้ที่มาเยือน นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

1.1.1 จัดภูมิปัญญาให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

1.1.2 ปรับปรุงภูมิทัศน์จัดทำป้ายบอกทาง จัดทำป้ายชื่อพันธุ์ไม้ ระบุชื่อพื้นเมือง และประโยชน์ของพืชชนิดนั้น ๆ

1.1.3 จัดให้มีจุดพักของนักท่องเที่ยว จุดสาธิตการเรียนรู้ จุดบริการที่ให้ข้อมูลได้

1.1.4 จัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โต๊ะ ม้านั่ง ที่รองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม มีห้องน้ำเพียงพอมีการวางถังขยะเป็นระยะ ๆ เพื่อนำไปทำปุ๋ยหมัก

1.1.5 จัดแปลงทดลองเพื่อให้ผู้มาเที่ยวได้สัมผัสของจริง

1.1.6 มีอาหารรับรอง เป็นอาหารที่มีคุณภาพและราคายุติธรรม เช่น จัดอาหารด้วยพืชผักปลอดสารพิษ มีคำแนะนำพืชผักที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย

1.1.7 จัดโปรแกรมท่องเที่ยวให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายหรือความต้องการของผู้เรียน

1.1.8 จัดทำป้ายกติกาข้อปฏิบัติในการชมการเกษตรกรรมของแหล่งภูมิปัญญาไทยให้นักท่องเที่ยวทราบและปฏิบัติตาม

1.1.9 จัดซุ้มสินค้าผลิตภัณฑ์การเกษตรที่ทำขึ้นเองเพื่อการจำหน่าย และเป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว

1.1.10 จัดเตรียมสมุดเยี่ยมไว้ให้นักท่องเที่ยวแสดงข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นต่าง ๆ

1.2 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของแหล่งภูมิปัญญาไทยทางด้านเกษตรกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.2.1 บรรยาย แนะนำให้ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมและนำชมแหล่งภูมิปัญญา เช่น สวนผลไม้ ต้นลิ้นจี่พันธุ์คอมพิวเตอร์ อายุ 200 ปี ปลาทุบ๊ะแมงกลอง เทคนิคการปลูกส้มแก้ว เกล็ดสมุทรชนิดเม็ด สวนผีเสื้อและฟาร์มกล้วยไม้ เป็นต้น

1.2.2 สาธิตการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง สรุปประเด็นการนำไปใช้ในวิถีชีวิตชุมชน

1.2.3 ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนในสถานศึกษา

1.2.4 อธิบาย ถ่ายทอด โดยมีสื่อหรือคู่มือ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับแหล่งภูมิปัญญาไทยด้านเกษตรกรรม เพื่อให้สื่อสารเข้าใจง่ายขึ้น

1.2.5 จัดอบรมมัคคุเทศก์ อบรมผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความรู้และเกิดทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวไว้คอยต้อนรับ ให้ความรู้ แนะนำเพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวอีก

1.2.6 จัดเวทีชาวบ้านเพื่อถ่ายทอดความรู้ ประโยชน์ของการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการพัฒนาภูมิปัญญาไทย

1.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมของแห่งภูมิปัญญาไทยด้านเกษตรกรรม

1.3.1 การจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัด เช่น การร่วมปลูกต้นไม้ การทำอาหารจากพืชเกษตร

1.3.2 จัดให้มีชมรมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร จัดจุดสนใจแสดงสินค้าด้านเกษตรและเกษตรอินทรีย์

1.3.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการขาย ให้นักท่องเที่ยวได้รับประทานผลไม้ โดยคิดเป็นรายหัว

1.4 แผนการส่งเสริมการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมชุมชนด้านเกษตรกรรม

1.4.1 จัดอบรมพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น อบรมผู้นำชุมชนให้มีความรู้ เช่น เทศบาล ตำบลอัมพวา ผู้ใหญ่บ้าน ครู มัคคุเทศก์ชุมชน

1.4.2 จัดเวทีประชุมร่วมกับชาวบ้านเพื่อวางกฎระเบียบการปฏิบัติตน เช่น เมื่อเข้าไปในแปลงเกษตร หากทำลายกล้าไม้หรือทิ้งขยะจะปรับขึ้นละ 200 บาท เป็นต้น

1.4.3 จัดให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้

1.4.4 ส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายใน ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด ได้แก่ พัฒนาการอำเภอ เกษตรอำเภอในพื้นที่ อุตสาหกรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สถานศึกษา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในภูมิภาคนั้น ๆ ผู้นำชุมชน องค์กรท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้าน เกษตรและกลุ่มเกษตรกร เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

2.1 รูปแบบการจัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมให้เป็นที่น่าสนใจ

- 1) จัดแหล่งภูมิปัญญาไทยให้คงเอกลักษณ์เดิมไว้ เช่น ลวดลายผ้าของแต่ละท้องถิ่น
- 2) จัดให้มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เห็นของจริง สามารถสื่อสารให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น
- 3) ศึกษาความพร้อม เช่น การเดินทางที่สะดวก มีป้ายบอกชี้ทาง มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาไทย ให้สินค้าภูมิปัญญาไทยได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ

2.2 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาไทยด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

- 1) บรรยาย ถ่ายทอดความรู้ บรรยายสรุปขั้นตอนกระบวนการผลิตของภูมิปัญญาไทย เช่น การทำแบบจำลองบ้านเรือนไทย กรอบรูปทัศนศิลป์ กรอบรูปหุ่นกระบอก กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเบญจรงค์ลวดลายสาครเบญจามณี และการเย็บใบจาก เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และนำชมผลผลิตของภูมิปัญญาไทย
- 2) สาธิตขั้นตอนการผลิตและให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองปฏิบัติจริง
- 3) เป็นวิทยากรบรรยายแก่นักเรียนและหน่วยงานตามสถานที่ต่าง ๆ
- 4) จัดการอบรมชาวบ้านในชุมชน เพื่อให้เกิดความภูมิใจในท้องถิ่น แหล่งภูมิปัญญาไทยที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมา และสืบทอดให้เป็นมรดกของท้องถิ่นให้เกิดค่านิยมที่ดี ภูมิใจในสินค้าภูมิปัญญาไทย ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้สินค้าในท้องถิ่น มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจ
- 5) จัดเผยแพร่ทางเว็บไซต์ เพื่อแนะนำความรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

2.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมของภูมิปัญญาไทยด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

- 1) จัดนำชมผลงานของภูมิปัญญาไทย
- 2) จัดให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านและทดลองปฏิบัติจริง

2.4 แผนการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยทางด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

- 1) ประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายวิธี เพื่อให้คนทั่วไปได้รู้จักสินค้าผลงานของภูมิปัญญาไทยและร่วมส่งเสริมแหล่งภูมิปัญญาไทยให้มีการท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) จัดตลาดสินค้าเพื่อช่วยส่งเสริมสินค้าภูมิปัญญาไทยในชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นการให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและเป็นที่ยอมรับ เช่น ผลิตภัณฑ์ผลงานด้านหัตถกรรมพื้นฐาน

3) ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน เพื่อให้สินค้าภูมิปัญญาไทยเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายให้มากขึ้น

4) ผนึกขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนสินค้าของภูมิปัญญาไทย

5) ประสานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง

3. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยด้านแพทย์แผนไทย

3.1 รูปแบบการจัดแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาไทยด้านการแพทย์แผนไทยให้เป็นที่น่าสนใจ

1) จัดแสดงพืชสมุนไพร แสดงเทคนิคการแพทย์แผนไทยและจัดจำหน่าย

2) จัดจุดสาธิต พร้อมทั้งจัดแสดงวัตถุดิบ ตำรายาสมุนไพรแต่ละชนิด โดยมีป้ายความรู้ติดไว้ที่ผลิตภัณฑ์

3) จัดเตรียมสถานที่ เช่น สมุนไพร สถานที่บริการนวดแผนไทย บริการอบสมุนไพร แปลงทดลอง

4) จัดเตรียมเครื่องมือ ได้แก่ ตำรา สิ่งพิมพ์ แผ่นพับแนะนำ แผ่นภูมิขึ้นตอน แสดงวิธีการรักษาให้เห็นชัดเจน เช่น การนวดแผนไทยที่แสดงจุดต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์ เป็นต้น

3.2 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาไทยด้านการแพทย์แผนไทย

1) บรรยายให้ความรู้ แนะนำ สรรพคุณสมุนไพร บอกประโยชน์/สรรพคุณสมุนไพรในแต่ละจุดให้เข้าใจ

2) ภูมิปัญญาไทยนำชมสวนสมุนไพร แหล่งผลิตตำรายา พร้อมทั้งอธิบาย

3) การสาธิต เทคนิคการแพทย์แผนไทย เช่น การนวดแผนไทย

4) การถ่ายทอดความรู้และเตรียมเครื่องมือให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ เช่น มีแปลงทดลอง ตำรา สิ่งพิมพ์ เครื่องบันทึกเสียงและวีดีโอ

3.3 รูปแบบจัดกิจกรรมของแหล่งภูมิปัญญาไทยด้านการแพทย์แผนไทย

1) จัดบริการนวดแผนไทย

2) จัดนำชมสวนสมุนไพร

3.4 แผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยการแพทย์แผนไทย

1) จัดสัปดาห์ภูมิปัญญาไทยทุกสาขาในระดับอำเภอหรือจังหวัด

2) สนับสนุนให้ปลูกพืชสมุนไพรในท้องถิ่นครบวงจร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการสุขภาพ

4) สร้างระบบเครือข่ายเพื่อให้มีส่วนร่วมทำวิจัยเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย

4. รูปแบบการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.1 รูปแบบการจัดแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นที่น่าสนใจ

1) สร้างความมั่นใจและความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น จัดเสื้อชูชีพไว้บริการ

2) จัดนักเรียน นักศึกษา ชุมชน เป็นมัคคุเทศก์หรือผู้ชี้ทางคอยให้ความรู้

3) จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการของนักเรียน นักศึกษา

4) มีกิจกรรมที่สร้างความมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว

5) กำหนดให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีจุดสนใจของแหล่งท่องเที่ยว จุดขาย จุดสาธิต การบริการประทับใจ

6) จัดบริการล่องเรือเพื่อศึกษาและชมระบบนิเวศของป่าชายเลน

7) จัดเป็นศูนย์บริการการท่องเที่ยว ให้สมาชิกที่หลากหลายเชื่อมโยงกัน (บูรณาการ) โดยมีหลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการ แผนการดำเนินการจัดตั้งคณะทำงาน กำหนดศูนย์การเรียนรู้ จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีศูนย์ปฏิบัติการภายในศูนย์

8) จัดแสดงนิทรรศการ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น แผ่นพับ

4.2 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1) การบรรยาย ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ชักถามและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

2) จัดนำชมแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาไทยโดยผ่านสื่อ เช่น จัดทำป้ายชื่อพันธุ์ไม้ตามหลักพฤกษศาสตร์และระบบนิเวศวิทยา

3) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้

4.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมภูมิปัญญาไทยด้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กิจกรรมสำรวจเชิงนิเวศ กิจกรรมเกี่ยวกับวันเกิดของนักท่องเที่ยว เช่น การปลูกป่าชายเลน ร่วมกัน พร้อมกับจ้างให้เด็กหรือชุมชนช่วยกันดูแลรักษา จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยือนอีกครั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.4 แผนการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1) จัดแหล่งการเรียนรู้ โดยมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ให้มีการอบรมและประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ให้ผู้คนได้รับรู้

2) ส่งเสริมการวิจัย พัฒนาให้ชาวบ้านทำร่วมกันระหว่างชุมชน และหน่วยงานราชการ สถานศึกษาและองค์กรส่วนท้องถิ่น

3) เสริมประชาสัมพันธ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้บุคคลอื่นได้ทราบและเข้าใจมากขึ้น

4) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมจัดทำแผนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรให้มีจุดยืนที่ชัดเจน ในการส่งเสริมภูมิปัญญา

5) มีแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เป็นที่ยอมรับสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว เช่น มีข้อตกลง กติกาของศูนย์และนักท่องเที่ยว มีเอกสารคำแนะนำที่เป็นปัจจุบัน เข้าใจง่าย มีการรายงานผลการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาปรับปรุง

5. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรม

5.1 รูปแบบการจัดแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรมให้เป็นที่น่าสนใจ

1) จัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น แผนที่ทางภูมิศาสตร์ เส้นทางการเดินทาง การติดต่อเชื่อมโยงหมู่บ้านใกล้เคียง บริการน้ำดื่ม ห้องน้ำที่สะอาด

2) มีการต้อนรับที่สร้างสัมพันธ์ไมตรีต่อกันและบริการของที่ระลึก

3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่น่าสนใจ มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

4) จัดทำเอกสาร แผ่นพับ แนะนำสำหรับบริการนักท่องเที่ยว

5) จัดห้องหรือมุมแสดงผลงานให้นักท่องเที่ยวชมเพื่อเผยแพร่

5.2 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรม

1) มีการบรรยาย ถ่ายทอดความรู้ บอกเล่าเรื่องราวสาระสำคัญ ประวัติ ความเป็นมา โดยผ่านสื่อที่มีความหลากหลาย เป็นสื่อพื้นบ้าน ผ่านทางวรรณกรรม ผ่านทางจิตรกรรมฝาผนัง ผ่านทางศิลปะการแสดงและดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น

2) ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนโดยจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษา

3) จัดประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ข้อมูลทางสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีการจัดทำแผ่นพับ ข้อมูลในรูปแบบวีซีดี ผ่านอินเทอร์เน็ต

4) บอกเล่าเรื่องราวให้บุคคลที่มีภูมิความรู้ สืบทอด ร่วมทำวิจัย เผยแพร่องค์ความรู้

5.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมของแหล่งภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนใหญ่จะนำชมขั้นตอนในการดำเนินการ วิธีการผลิตของภูมิปัญญาไทย จัดแสดง ศิลปะวัฒนธรรม แสดงดนตรีพื้นบ้าน เช่น การร้องเพลงพวงมาลัย เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

5.4 แผนการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยทางด้าน ศิลปกรรม

- 1) จัดทำแผนอย่างเป็นระบบในเรื่องการต้อนรับ การบริการ การสาธิต จุดแสดงการทำงานที่เหมาะสมกับชุมชน
- 2) การเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชน
- 3) จัดการท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน
- 4) การพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญา สามารถนำการถ่ายทอดความรู้ได้ชัดเจนถูกต้อง
- 5) การจัดการท่องเที่ยวครบวงจร เชื่อมโยงองค์ความรู้ เชื่อมสัมพันธ์กันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญา ขอความร่วมมือ/ร่วมวางแผน/สร้างความเข้าใจกับวิถีชีวิตและสภาพชุมชน
- 6) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นเอกเทศ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดหาสินค้าพื้นบ้านเพื่อให้เกิดรายได้ในชุมชน
- 7) ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีเวที เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สำหรับส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาไทย ให้ศึกษาถึงจุดเด่นที่ควรเน้นและจุดที่ควรปรับปรุงพัฒนาขึ้นมา ให้เป็นที่รู้จักในชุมชนท้องถิ่น เช่น ใช้วิธีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนก่อน เมื่อเป็นที่รู้จักก็พัฒนาเป็นจุดขายต่อไป
- 8) พัฒnavิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย พัฒนารูปแบบสินค้า การให้บริการแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความหลากหลาย มีมาตรฐานในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในรูปแบบสินค้าและบริการโดยศึกษาและพัฒนารูปแบบสินค้าอยู่เสมอให้ทันสมัยทันต่อกระแสความนิยมของผู้บริโภคให้มีเอกลักษณ์ มีคุณภาพ ศึกษาตลาดสินค้า เป็นการกำหนดรูปแบบของสินค้าให้ได้มาตรฐานสากล
- 9) ให้การอบรม เพื่อให้เกิดความภูมิใจในท้องถิ่น แหล่งภูมิปัญญาไทยที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมาและสืบทอดให้เป็นมรดกของท้องถิ่นให้เกิดค่านิยมที่ดี ภูมิใจในสินค้าภูมิปัญญาไทย และช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้สินค้าในท้องถิ่น มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองพร้อมกับเกิดความภาคภูมิใจ
- 10) การประชาสัมพันธ์ เพื่อให้คนทั่วไปรู้จักสินค้าภูมิปัญญาไทยและแหล่งภูมิปัญญาไทย อย่างหลากหลายวิธี
- 11) มีการวางแผนที่จะส่งเสริมภูมิปัญญาไทยทั้งระยะสั้นและระยะยาวดังนี้
แผนระยะสั้น ได้แก่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. จัดนิทรรศการสร้างฐานการเรียนรู้
2. สร้างเครือข่ายถ่ายทอดองค์ความรู้
3. การพานุเคราะห์ของศูนย์ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่
4. การประกวดผลงานแหล่งเรียนรู้

แผนระยะยาว ได้แก่

1. การสร้างเครือข่ายปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน
2. การพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัย
3. การประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่อง
4. การเชิดชูเกียรติ การยกย่องภูมิปัญญาไทย

6. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

6.1 รูปแบบการจัดแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาไทยด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณีให้เป็นที่น่าสนใจ

- 1) เตรียมสถานที่ จัดบริการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
- 2) จัดทำแผ่นพับ แผ่นภาพ แสดงเรื่องปรัชญา ประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา
- 3) จัดทำของที่ระลึกเพื่อสร้างไมตรีที่ดีต่อกัน
- 4) จัดทำสมุดเยี่ยมชม

6.2 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี

1) มีการบรรยาย ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ปรัชญา ศาสนา วิถีชีวิต คติธรรม ความเชื่อของท้องถิ่นแก่นักเรียนและนักท่องเที่ยว

2) ภูมิปัญญาไทยหรือผู้รู้ในท้องถิ่น อธิบายและนำชมแหล่งภูมิปัญญา

3) เขียนบทความผ่านสื่อ หรือวารสารต่าง ๆ เช่น วารสารทางด้านวัฒนธรรม ทั้งในและต่างจังหวัด

4) เป็นวิทยากรบรรยายในสถานศึกษาหน่วยงานต่าง ๆ

5) การถ่ายทอดความรู้ผ่านวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เช่น การตักบาตรพระทางเรือ การลอยกระทงสาย

6.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมแหล่งภูมิปัญญาไทยด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี ส่วนใหญ่เป็นการจัดร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น เช่น กิจกรรมงานเทศกาลต่าง ๆ เทศกาลขึ้นจี่อัมพวา เทศกาลกินปลาทุ เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6.4 แผนการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยทางด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี

1) ประสานงานกับภาครัฐและเอกชน

2) กำหนดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน อาจจะทำสมุดเยี่ยมชมเพื่อนำแนวทาง ข้อเสนอแนะมาปรับปรุงพัฒนาแหล่งภูมิปัญญาไทย

3) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษาเพื่อให้ผลผลิตของ ภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นได้แทรกซึมและซึมซับกับเยาวชนผู้เรียน

4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ มีนักเขียนร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้

7. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยด้านโภชนาการ

7.1 รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาไทยด้านโภชนาการให้เป็นที่น่าสนใจ

1) เตรียมสถานที่ให้สะอาด เรียบร้อย มีการต้อนรับที่ดี

2) วัสดุที่ใช้ในการโภชนาการต้องปลอดสารพิษ

3) จัดทำอาหารหรือผลิตภัณฑ์ในรูปแบบให้มีคุณภาพ สะอาด ปลอดภัย

4) จัดทำเอกสารแนะนำขั้นตอนวิธีการประกอบอาหารและผลิตภัณฑ์

5) จัดบริการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น การบริการน้ำดื่ม ห้องสุขาที่สะอาด

และเพียงพอ

6) จัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวหรือเส้นทางท่องเที่ยว มีแผนที่แสดงให้นักท่องเที่ยวเห็น

7) จัดทำผลิตภัณฑ์ของฝากและของที่ระลึก

8) จัดทำสมุดเยี่ยม เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาภูมิปัญญา

7.2 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของแหล่งภูมิปัญญาไทยด้านโภชนาการ

1) บรรยาย อธิบายให้ความรู้ เกร็ดข่าของอาหารพื้นบ้าน คุณค่า คุณประโยชน์ใน ด้านโภชนาการและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ซักถาม

2) สาธิตวิธีการทำอาหารและการแปรรูปผลผลิต

3) ถ่ายทอดโดยมีสื่อ วัสดุทัศน อธิบายขั้นตอนการผลิต การแปรรูปวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ซึ่ง สัมพันธ์กับแหล่งภูมิปัญญาไทย เพื่อการสื่อสารให้เข้าใจง่าย ก่อนจะนำไปชมของจริง

4) ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทดลองประกอบอาหาร เป็นการเรียนรู้ของจริง

7.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมแหล่งภูมิปัญญาไทยด้านโภชนาการ จัดแสดงผลผลิตด้าน โภชนาการในโอกาสต่าง ๆ ได้แก่ เทศกาลประจำปีของจังหวัดสมุทรสงคราม เช่น เทศกาลลิ้นจี่ อัมพวา เทศกาลกินปลาหู เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7.4 แผนการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยทางด้าน โภชนาการ

- 1) ควรจัดมหกรรมภูมิปัญญา ประกวดผลผลิตเมื่อมีเทศกาลประจำปี เช่น เทศกาล
ล้นจี่อัมพวา เทศกาลกินปลาหู เป็นต้น
- 2) สร้างเครือข่ายถ่ายทอดความรู้
- 3) การศึกษาดูงานของบุคลากรนอกสถานที่ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนและการเรียนรู้
- 4) พัฒนาและสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัย
- 5) ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งรายการวิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์
- 6) การยกย่อง เชิดชูเกียรติภูมิปัญญาด้านโภชนาการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการและการจัดการองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำหลักการและแนวทางการจัดการความรู้ มาประยุกต์ใช้กับการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา โดยใช้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ระดับลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจดบันทึกภาคสนาม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปในการวิจัยให้ชุมชนปรับตัวภายใต้สังคมแห่งการเรียนรู้ ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ตลอดไป

การดำเนินงานวิจัยของการจัดการความรู้ เพื่อส่งเสริมรูปแบบในการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยด้านต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. รวบรวมปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ ด้านวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็นกับวิถีชีวิต ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน องค์ความรู้ในการดำรงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่เกี่ยวกับแนวความคิด การดำเนินงานของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านโภชนาการ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษามีส่วนร่วมในการสำรวจ ให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาแหล่งภูมิปัญญาไทยให้มีการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย
3. จัดทำข้อเสนอในภาพรวมของการพัฒนาแหล่งภูมิปัญญาไทย ให้มีการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย 7 ด้าน ซึ่งใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านภูมิปัญญาไทยให้แก่ผู้มาเยือนทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยให้เป็นที่สนใจแก่ผู้มาเยือน ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในภาพรวมแล้วการจัดแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาไทย ควรดำเนินงานดังนี้

1.1 จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นป้ายความรู้ เพื่อสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจชัดเจนขึ้น จัดทำป้ายบอกทาง ป้ายเตือน แผ่นพับหรือเอกสารแนะนำแหล่งภูมิปัญญาไทยและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.2 จัดสถานที่ต้อนรับ จัดมุม หรือศูนย์สำหรับบรรยายผลงานแหล่งภูมิปัญญาไทย พร้อมทั้งจัดสถานที่ให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ มีระบบสาธารณูปโภค น้ำดื่ม ห้องน้ำ โทรศัพท์ โต๊ะ ม้านั่ง เพื่อรองรับแก่นักท่องเที่ยว

1.3 พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่สนใจ โดยรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้ รวมถึงการปรับปรุงพัฒนา เน้นคุณภาพของวัตถุดิบให้เป็นที่เชื่อถือแก่นักท่องเที่ยว

1.4 จัดทำของที่ระลึกไว้เพื่อจำหน่ายหรือเพื่อแจกเป็นของที่ระลึก

2. รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของการจัดการความรู้ทั้ง 7 ด้าน สรุปได้ดังนี้

2.1 ถ่ายทอดความรู้โดยเจ้าของหรือผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาไทยเป็นผู้บรรยาย อธิบาย บอกเล่าเรื่องราวความรู้ สาระและคุณค่าของภูมิปัญญาที่ได้ดำเนินการ

2.2 มีการสาธิตขั้นตอนและวิธีการผลิต พร้อมทั้งนำชมสภาพจริง ของจริง ระหว่างการบรรยายและสาธิต จะเปิดโอกาสให้นักเรียน นักท่องเที่ยว หรือผู้มาชมได้ซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน รวมทั้งได้ร่วมทดลองและร่วมปฏิบัติด้วย

2.3 ถ่ายทอดความรู้โดยผ่านสื่อพื้นบ้าน การเขียนบทความ การจัดกิจกรรมการแสดง ดนตรีไทย

3. รูปแบบการจัดกิจกรรมของการจัดการความรู้ทั้ง 7 ด้าน แหล่งภูมิปัญญาไทยได้มีการ จัดกิจกรรมที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนต่าง ๆ

4. แผนการส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้วิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น อบต.อบจ.ททท. ควรให้การสนับสนุนในรูปแบบการให้ความรู้ทางวิชาการ หรือสนับสนุน ด้านการเงิน ปรับปรุงแหล่งภูมิปัญญาไทยให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีภูมิปัญญาไทย ดังนี้ จัดอบรมพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น มีการอบรมผู้นำชุมชน ให้มีความรู้ เช่น อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ครู ฆราวาสกศกชุมชนรวมทั้งจัดเวทีประชุมร่วมกับชาวบ้าน เพื่อวางกฎระเบียบในการปฏิบัติตน ส่งเสริม ให้แหล่งภูมิปัญญาไทย มีการสร้างเครือข่ายในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอและจังหวัด ได้แก่ พัฒนาการอำเภอ เกษตรอำเภอในพื้นที่ อุตสาหกรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สถานศึกษา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในภูมิภาคนั้น ๆ ผู้นำชุมชน องค์กรท้องถิ่น เช่น กลุ่ม แม่บ้านเกษตร กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์ ประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายวิธี เพื่อให้คนทั่วไปได้ รู้จักคุณค่าผลิตภัณฑ์ที่แหล่งภูมิปัญญาไทยดำเนินการ และร่วมส่งเสริมแหล่งภูมิปัญญาไทยให้มีการท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การอภิปรายผลการวิจัย

วัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็นเกิดจากองค์ความรู้การทำมาหากิน องค์ความรู้ในการดำรงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันแบ่งได้ 7 ประเภท แต่ส่วนใหญ่เป็นองค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรมถึงมากที่สุดคือ 45% เพราะชุมชนอัมพวาเป็นชุมชนเกษตรกรรมเมืองสามน้ำสามอำเภอ ซึ่งสอดคล้องกับสุจริต (2547) และหน่วยวิจัยการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน (2549) ที่ว่าเมืองแม่กลองเหมาะกับการทำเกษตรอย่างยิ่ง รวมทั้งสอดคล้องกับฉวีวรรณและคณะ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาอาชีพการทำขนมโบราณ ชุมชนกุฎีจีน แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่ามีการนำเอาความรู้จากผู้ผลิต ซึ่งเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของคน (Tacit Knowledge) นำมาจัดการความรู้ให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็นการเพิ่มองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพต่อไป

การจัดการองค์ความรู้ของวัฒนธรรมชุมชนในตลาดน้ำยามเย็น มีเอกลักษณ์การสร้างสรรคและพัฒนาแนวทางการดำเนินชีวิต สามารถสร้างความเจริญและยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยตนเองได้ โดยใช้ศักยภาพของชุมชนซึ่งเป็นความสามารถที่แฝงเร้นอยู่ในชุมชน เกิดขึ้นจากคนในชุมชนได้สังมประสพการณ์ องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ใช้แก้ปัญหาในการดำรงชีวิต เป็นความสามารถที่ทำอะไรร่วมกันและไปในทางเดียวกัน เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาชุมชนของตนเอง ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นกลุ่มคนที่ตระหนักถึงความจำเป็นของกระบวนการ วิธีการ หรือทักษะต่าง ๆ ในการจัดการความรู้ให้สมาชิกในชุมชนพัฒนาทางความคิด แล้วปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล ปัญญาชิโรภาส (2549) ที่ได้ศึกษาเรื่องไผ่กับวิถีชีวิตชุมชนชาวเลย : กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจักสานกระติบข้าว บ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า การสืบทอดภูมิปัญญาได้ถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน มีการพัฒนาลวดลายต่าง ๆ เช่น กระติบข้าวลายดอก ลายตัวหนังสือ โดยใช้สีจากการผสมดินที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อผู้บริโภค ความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มจักสานได้ถ่ายทอดออกมากับการจักสาน กระติบข้าว คือการมีจิตวิญญาณ การใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์ผลงาน ที่มีความตั้งใจจริง มุ่งมั่น ความเพียรพยายาม ความเมตตา เลือ้อาหารต่อผู้อื่น ทำให้ผลงานการจักสานมีความสวยงาม โดดเด่นเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดหัตถกรรมการจักสานให้คงอยู่อย่างมีคุณค่า นอกจากนี้ยังสอดคล้องสอดคล้องกับมะฉวีวรรณและคณะ (2549) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน ชุมชนบ้านนา ตำบลม่วงนา กิ่งอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ องค์ความรู้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมอยาสมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนมากหมอยาสมุนไพรได้รับการถ่ายทอดมาจากคนในครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

1. การส่งเสริมให้แหล่งภูมิปัญญาไทยและวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทยนั้นเทศบาลตำบลอัมพวา เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดให้ความรู้แก่คณะกรรมการชุมชน ทั้งในระบบนอกระบบการเรียนรู้ คุณค่าของภูมิปัญญาไทย โดยการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น สอดแทรกเนื้อหา ทั้ง 7 ด้าน ให้เหมาะสมกับคนในชุมชนแต่ละระดับ และบูรณาองค์ความรู้กับวิถีชีวิตประจำวัน มอบหมายกิจกรรมให้ชุมชนได้สำรวจแหล่งภูมิปัญญาไทยจัดฝึกอบรมเยาวชนเป็นภาคีเครือข่าย จัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิปัญญาไทยที่อยู่ในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง เป็นต้น

2. ผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจการจัดการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย ส่วนใหญ่ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งชุมชนไม่เข้าใจเรื่อง การจัดการเท่าที่ควร หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานต้นสังกัด ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น การจัดฝึกอบรมภาคีเครือข่าย การจัดทำเอกสารแนะนำให้ความรู้ เป็นต้น

3. แหล่งภูมิปัญญาไทย ส่วนใหญ่ต้องใช้เงินทุนของตนเอง ขาดงบประมาณสนับสนุน การที่จะจัดสภาพของแหล่งภูมิปัญญาให้เป็นที่สนใจ หรือจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดทำแผ่นป้ายองค์ความรู้ต่าง ๆ เช่น ป้ายชื่อพันธุ์ไม้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนการจัดทำเอกสาร แผ่นพับ สำหรับประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้ภูมิปัญญาที่ทำ จึงค่อนข้างลำบาก จำเป็นต้องได้รับความรู้ และความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการสาขานั้น ๆ ควรให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อาจเป็นในรูปแบบของการให้ความรู้ทางวิชาการหรืองบประมาณ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษาและแหล่งภูมิปัญญาไทยได้อีกทางหนึ่ง

4. ควรเตรียมความพร้อมให้คนในชุมชนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน สร้างจิตสำนึก สร้างการมีส่วนร่วม สร้างความรู้จากภูมิปัญญาไทยจากฐานราก ให้มีโอกาสทดลองผิด ทดลองถูก หรือการทำวิจัยท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมศึกษาและร่วมทำจะดีเป็นการปฏิบัติจริง มีการนำผลที่ได้จากการดำเนินงานนั้นมาหาทางเลือก แล้วนำมาสรุปทบทเรียนเป็นระยะ ๆ การดำเนินงานดังกล่าวเปลี่ยนกระบวนกรคิดของคนได้ เป็นการสร้างให้คนมีกระบวนการเรียนรู้จริง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.จัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนในท้องถิ่น ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย ตลอดจนเพื่อเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นคนในชุมชน เรียนรู้วิธีการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมในการพัฒนา ดูแล รักษาภูมิปัญญาไทย ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศโดยรวม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาวิจัยในภาพรวมของแหล่งภูมิปัญญาไทยทั้ง 7 ด้านพบว่า มีผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมหรือใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้มาก ดังนั้น ควรมีการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรค การดำเนินงานในเรื่อง วิธีการจัดแหล่งภูมิปัญญาไทยให้เป็นที่น่าสนใจ เพื่อให้มีผู้มาท่องเที่ยวใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นการสืบสานวัฒนธรรมของชาติต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. 2538. การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง.

กรุงเทพฯ : สภาคาทอเล็กแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา

จรรยา เศรษฐบุต. 2548. การศึกษาเชิงคุณภาพ: เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. นครปฐม :

มหาวิทยาลัยมหิดล.

เจนเนตร มณีนาถ และคณะ. 2546. สร้างองค์กรอัจฉริยะในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: ส.

เสริมมิตร การพิมพ์.

ฉวีวรรณ ปานสี จุฑามาส ศิริอังกูรวาณิช วราภรณ์ ภูริวรางกูร วิวัฒน์ จุฑาหะวงค์ อุไรวรรณ

โชติวิท และอัญมณี ทองน้อย. 2548. รายงานการวิจัยและห้องสมุดมีชีวิตเรื่อง การ

จัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาอาชีพการทำขนมโบราณ ชุมชนกุฎีจีน

แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. 2535. รายงานการวิจัย ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ.

เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธนพรรณ ธาณี. 2545. การศึกษาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : เพ็ญพรินดี.

นภาพรณี หะวานนท์. 2545. ประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับระบบการสร้างความรู้ของชุมชน เอกสาร

ประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง ทิศทางการสร้างความรู้จากท้องถิ่นด้วยงานวิจัย

ในศตวรรษใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.

พรธิดา วิเชียรปัญญา. 2547. การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.

พระธรรมปิฎก. 2539. นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก.

พวงรัตน์ มณีรัตน์. 2540. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ :

ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มะลิวรรณ สุวรรณพฤษ์ สมชอบ ภูอินนา วรศิลป์ อัยวรรณ อมรัตน์ แกมขุนทด วิจิตร ศิริกิจ

เลอพงศ์ ไกรยะสา มยุรี มรุรส ทองแดง ทรัพย์ฉวี และเจียม ศรสัมฤทธิ์. 2549.

โครงการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน

ชุมชนบ้านนา ตำบลม่วงนา กิ่งอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์. กาฬสินธุ์ :

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.

ยุวदनัย มิตรกุล. 2543. "ตลาดน้ำวัดดอนหวาย ความไม่สิ้นสลายของชุมชนโบราณ" วารสาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- วิทยาลัยคริสเตียน 6(2), กรกฎาคม-ธันวาคม : 4 – 11.
- ยวดี นิรัตน์ตระกูล. เอกสารประกอบการเข้าร่วมประชุม Global Summit on Peace Through Tourism. ณ กรุงอัมมาน ประเทศจอร์แดน ระหว่างวันที่ 6-11 พฤศจิกายน 2543. **จุลสารการท่องเที่ยว**. ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2544) : 5-6.
- รพี สะวิศาและมธุกร ตปนีย์. 2543. "ตลาดน้ำวัดดอนหวาย" **สารคดี**. 10 (184) : 32-34.
- วิจารณ์ พานิช. 2547. **สถานศึกษากับการจัดการความรู้เพื่อสังคม**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วิจารณ์ พานิช. 2550. บทความต่าง ๆ . (www.kmi.or.th)
- ศักดิ์ชาย พวงจันทร์และปิ่นฤทัย ยะแก้ว. 2549. รายงานการวิจัยเรื่อง **การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม้แกะสลักบ้านหลุก**. ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ศุภย์บริการวิชาการ. 2546. รายงานฉบับสมบูรณ์ **โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา**. กรุงเทพฯ : สถาบันศึกษาระบบนิเวศวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. 2547. **การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : บริษัทจิรวัดณ์ เอ็กซ์เพรส จำกัด.
- สามารถ จันทร์สุริย์ และประทีป อินแสง. 2540. **การศึกษากับศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุภางศ์ จันทวานิช. 2545. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรจิต ชিরเวทย์. 2547. **คนแม่กลอง**. จัดพิมพ์โดยหอการค้าจังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพฯ : ส.เอเชียเพรส.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.). 2548. **ข่าวเผยแพร่**. ฉบับที่ 2 เดือนพฤศจิกายน 2548, น.4.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. **สังคมวิทยา: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสาวรีย์ ตะโพนทอง. 2549. รายงานการวิจัยเรื่อง **การพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็น**. ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เสาวรีย์ ตะโพนทอง. 2550. "การพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็น" **วารสารสมาคม
นักวิจัย**. 12 (2), พฤษภาคม-สิงหาคม : 39-49.
- หน่วยวิจัยการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน. 2549. **เที่ยวชุมชนอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัด
สมุทรสงคราม**. กรุงเทพฯ : สถาบันศึกษาระบบนิเวศวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Davis, Joseph. 2005. **Knowledge Management : Organizational and Technological
Dimensions**. Heidelberg : Physica-Verlag.
- Epstein, J. L. 1997. **School, family, and community partnerships: Your handbook for
action**. Thousand Oaks, California : Corwin Press.
- Gertler, Meric S. and Wolfe, David A. (2004). "Local social knowledge management:
Community actors, institutions and multilevel governance in regional foresight
exercises" **Futures**. 36(1), February : 45-65.
- Lois, D. 1999. **Housing and urban development (HUD)**. Retrieved November 20, 2005,
from <http://www.hud.gov/ccpd/c2004>.
- Raghu, T.S. and Vinze, Ajay. 2007. "A business process context for Knowledge
Management" **Decision Support Systems**. 43(3), April : 1062-1079.
- Rheingold, H. 1998. **The millennium whole earth catalog**. San Francisco : Harper.
- Robert and Brownell. 1979. **Management: Comprehension analysis and application**.
Chicago: Richard D. Irwin.
- Schuler, B. L. 1996. "Citizen participation in educational decision-making" **Dissertation
Abstracts International**, 51(8), February : 2595-A.
- Wagner, William P. 2004. **Encyclopedia of Information Systems**. Pages 1-12.
<http://amphawayamien.th.gs> (มิถุนายน 2550)